

LETO XXIII. Stev. 262

IZDAJA IN TISKA
CASOPISNO ZALOŽNIŠKO
PODJETJE

»LJUDSKA PRAVICA«

DIREKTOR PODJETJA
LEV MODICGLAVNI IN ODGOVORNI
UREDNIK
IVAN SINKOVECList izhaja vsak dan razen
petka - Cena 10 dinarjev

Ljudska

PRAVICA

»LJUDSKA PRAVICA«
USTANOVljena 4. OKTOBRA
1934 - MED NARODNOOSVO-
BODILNO BORBO JE IZHA-
JALA KOT 14-DNEVNIK IN
TEDNIK - OD OSVOBODITVE
DO 1. JULIJA 1951 KOT DNEV-
NIK, NATO PA KOT TEDNIK
- OD 1. JUNIJA 1953 IZHAJA
V REDAKCIJSKI POVEZANO-
STI Z »BORBO«ŠTIRIDSESETLETNICA
OKTOBRSE REVOLUCIJE

Z velikim veseljem pošiljam v imenu narodov Jugoslavije vsem narodom velike Sovjetske zveze priskrbeno pozdrave, tople čestitke in najboljše želje ob 40-letnici velike Oktobrske revolucije. Mi se pridružujemo slavi dve sto milijonov sovjetskih državljanov, ki čutijo na današnji dan v svojih srcih veliko radost in s ponosom gledajo na slavne dneve Oktobrske revolucije in na trnovo pot, ki so jo prehodili doslej.

Radost in hvaležnost za te slavne in velike dneve prevzemata tudi delavski razred vsega sveta in vse napredno človeštvo.

Oktobrska revolucija, idejno in organizacijsko delo genialnega Lenina, je postala zdaj lastnina že dobre milijarde ljudi na zemeljski obli. Če je nauk Marxa in Engelsa luč, ki je osvetlila protislovja kapitalističnega družbenega sistema in ki je razsvetljevala pota k porajanju novih, boljših družbenih odnosov, je bila velika Oktobrska revolucija plamen, ki je v srcih stotin milijonov izkoriščanih in zatiranih na vsem svetu prižgal revolucionarnega duha. Leninov nauk o revoluciji, o revolucionarni dejavnosti, o organizaciji države delovnega ljudstva, o vlogi Komunistične partije v revolucionarnem procesu razvoja od kapitalizma v socializem, o imperializmu na najvišji etapi kapitalizma in mnoga druga njegova genialna dela so neusahljiv vir, ob katerem so se učili in se uče milijoni ljudi, ki teže za boljšimi družbenimi odnosi, za svobodo in neodvisnostjo — sedmi november 1917 pa pomeni zgodovinsko preokretnico v življenju človeštva. Ta datum pomeni začetek revolucionarnega procesa na poti k socialistični preobrazbi sveta.

Mnogi izmed nas se spominjajo, da je Oktobrska revolucija odločilno vplivala na hitrejši zaključek prve svetovne, imperialistične vojne. Milijoni delovnih ljudi, ki so bili izpostavljeni smrti v vlažnih strelskih jarkih, so z velikanskim veseljem sprejeli vest o veliki Oktobrski revoluciji, ki je pomenila začetek konca medsebojnega uničevanja ljudi, ki niso vedeli, za kaj umirajo. Z nepremagljivo silo je zažarela luč revolucije, ki je milijonom vojakov odkrila ves nesmisel medsebojnega pokola, in ljudje, delavci in kmetje, ki so si stali dotlej nasproti, so podirali žične pregrade in se objemali v bratskem zanosu. »Mir brez aneksij in distribucij! Vso oblast delavcem in kmetom!« je močno odmevalo z enega konca sveta na drugi in napovedovalo novo dobo človeštva. To so bili veliki dnevi, ki so v temeljih pretresli svet, vzbudili upanje vseh zatiranih in izkoriščanih, med sovražniki nove družbene preobrazbe socializma pa strah.

Mi vemo, in rodovi se bodo učili tega, kako velikanske težave je morala premagati Boljševiška partija, da je organizirala in ubranila novo oblast delavcev in kmetov pred vsemi možnimi kontrarevolucionarji in tujo intervencijo, katere cilj je bil zadušiti mlado sovjetsko republiko delavcev in kmetov.

Prva svetovna vojna je privedla že tako nerazvito in zaostalo carsko Rusijo do roba gospodarskega propada. Državljanjska vojna in tuja intervencija sta potem povzročili strašno materialno opustošenje in velike človeške žrtve, predvsem najbolj zavrednih ljudi, ki so padali v

boju, da bi obvarovali sovjetsko oblast poskusov upostavitve zemljiške gospode in kapitalizma. Vse to je privedlo do izredno težavnih pogojev za oblikovanje novih proizvajalnih sil in izgradnjo socializma. Morda se v zgodovini nikoli nobena nova družbena formacija ni porajala iz pogorišč in pepela s tolikšnimi človeškimi žrtvami, s tolikšnimi mukami in trpljenjem, kakor se je morala prajati mlada sovjetska republika. Mi, sodobniki takratnega dogajanja, smo z občudovanjem gledali, kako je Boljševiška

JOŠIP BROZ TITO

skega razreda — Komunistično partijo Jugoslavije — je prisilila buržoazijo z monarhijo na čelu, da je segla po najbolj drastičnih ukrepih. Komunistično partijo so leta 1921 postavili izven zakona, njene mandate v skupščini so razveljavili in uveljavili zakon o zaščiti države, ki je onemogočil sleherni zakonito dejavnost in

bi ubranili mlado sovjetsko republiko pred navalom od vseh strani. Mi smo imeli pred očmi junaki boja sovjetskih narodov proti strašnemu hitlerjevskemu stroju v veliki osvobodilni vojni. Junaki obramba Moskve, Stalingrada in Leningrada ter druge zmage sovjetske vojske nad fašističnimi osvajačci so bile za nas zgledi

sovražile fašizem in mračno minulost, na drugi pa okupatorji in domači kvizlingi, ki so izdajalsko pomagali okupatorju v boju proti narodnoosvobodilnemu gibanju, v tem neenakem in težavnem boju, navdihnjeni z naukom Marxa, Engelsa in Lenina ter izkušnjami velike Oktobrske revolucije, smo začeli graditi temelje za novo socialistično družbeno ureditev v Jugoslaviji.

Narodi Jugoslavije, zdaj enotni kakor še nikoli v svoji zgodovini, uspešno grade svojo boljšo bodočnost — socializem.

močnega moralnega in revolucionarnega vpliva velike Oktobrske revolucije in dežele socializma — Sovjetske zveze — ne bi imeli pogojev ne možnosti, da sami, vsak zase, spremene stari družbeni red in urede vprašanje svojega razvoja in oblike družbene ureditve. To so zgodovinska dejstva, ki jih ne smemo nikoli pozabiti.

V sedanjih zamotanih mednarodnih dogodkih, ko so nebo nad človeštvom znova zasrili temni, grozeči oblaki, ko trdoglava politika protagonistov nasilja in vojne znova ogroža mir, ko ogrožajo mir vsi tisti reakcionarji, ki se z raznimi pretvezami vztrajno bore proti napredku, proti socializmu kot univerzalnemu sistemu bližnje prihodnosti, morajo pridobitve velike Oktobrske revolucije služiti velikemu cilju, za katerim teži miroljubni svet, namreč miru. V boju za ohranitev miru, za miren ustvarjalni razvoj socializma in za pravilne socialistične odnose med deželami, ki že grade socializem, morajo biti vse socialistične sile popolnoma enotne, kajti samo tako bo socializem privlačen ne samo za delavski razred kapitalističnih dežel, marveč tudi za vse napredne ljudi na svetu. To pa je imperativ doslednega internacionalizma.

Težko je zagotoviti mir in nagle razvoj socializma v sedanjih mednarodnih protislovjih in nevarnostih novih vojnih spopadov; to je možno edino v miroljubni in aktivni koeksistenci med narodi in državami z različnimi družbenimi redi. V konstruktivnem tekmovanju na področju gospodarstva, na področju znanosti in družbenega razvoja človeštva nasploh se lahko človeštvo obvaruje nove katastrofe, prav tako pa tudi pride do spoznanja o vrednosti in prednosti novega družbenega reda — socializma.

Narodi Jugoslavije proslavljajo ta veliki datum v zgodovini skupaj z narodi Sovjetske zveze, z deželami socializma in delovnimi ljudmi vsega sveta v trdni veri, da bodo sile socializma, sile naprednega človeštva znale in mogle ohraniti mir ter zagotoviti miren ustvarjalni razvoj socializma, ki že zdaj čedalje bolj dobiva podobo svetovnega reda.

Nova doba človeštva, ki jo je napovedala in katere prve temelje je zgradila Oktobrska revolucija, dobiva zdaj čedalje jasnejše in čedalje popolnejše oblike ne glede na močan odpor reakcionarnih sil, ki si z vsemi sredstvi, vstevši grožnjo z vojno, prizadevajo, da bi obrnile kolo zgodovine nazaj in preprečile zmago tistega, kar je zgodovinsko neogibno.

LENIN GOVORI RDEČEARMEJCEM

partija z velikim Leninom na čelu in po zaslugi njegovih ogromnih ustvarjalnih in organizacijskih sposobnosti premagovala malone nepremagljive težave in zgradila močne temelje nove socialistične družbe. Tako so gledali na to tudi poznejši rodovi.

Nova sovjetska oblast, prva socialistična država, je bila svetilnik za delavski razred vsega sveta. Bila je ogromna moralna podpora v boju delavskega razreda kapitalističnih dežel proti brezobzirnemu izkoriščanju in zatiranju.

Tudi pri nas, v stari, na pol fevdalni in na pol kapitalistični Jugoslaviji, je sprožila Oktobrska revolucija v vrstah delavskega razreda in revnih kmetov močan revolucionarni odmev. Brezobzirno izkoriščanje delavskega razreda po komaj nastali mladi jugoslovanski buržoaziji, željni obogatitve, in splošno obubožanje dežele kot posledica prve svetovne vojne sta bila zelo plodna tla za razvoj revolucionarnih sil. Ze leta 1919/20 je bila ustanovljena ena največjih komunističnih partij v Evropi, ki je prišla v jugoslovansko Ustavodajno skupščino z 58 poslanci. Strah pred narasčajočim delavskim gibanjem, zlasti pa pred avantgardo delav-

boj delavskega razreda proti izkoriščanju kakor tudi boj proti narodnemu zatiranju.

Komunistična partija Jugoslavije je bila nad dvajset let v strogi ilegalnosti in v najtežavnih pogojih buržoaznega terorja edina revolucionarna sila v boju delavskega razreda za njegovo korist. Nad dvajset let je bila ilegalna Komunistična partija Jugoslavije edina vez med narodi Jugoslavije in Sovjetsko zvezo, ker so napravile kapitalistične velesile iz Jugoslavije umetno utrdbo za boj proti Sovjetski zvezi. Narode Jugoslavije so varali z najrazličnejšimi sredstvi propagande, lažmi in obrekovanji ter jih hujskali proti edini deželi socializma — Sovjetski zvezi. Komunisti Jugoslavije so v najtežavnih pogojih razbijali to obrekovanje in laži, pojasnjevali narodom Jugoslavije socialistični družbeni razvoj v Sovjetski zvezi in govorili o velikanskih naporih delavskega razreda in vseh narodov te dežele, da bi si skovali veliko in srečnejšo prihodnost. Stotine in tisoče komunistov so v teh dvajsetih letih postali na dolgoletno prisilno delo zaradi njihove revolucionarne dejavnosti in odkrivanja resnice o Sovjetski zvezi.

In ko so napačili bridki in usodni trenutki fašistične agresije, so narodi Jugoslavije izpričali svojo zvestobo in prijateljstvo do narodov Sovjetske zveze s tem, da so že prve dni zahrbtnega napada hitlerjevskih fašističnih tolpa na ZSSR na poziv in pod vodstvom Komunistične partije začeli najtežavnejši in najbolj krvavi boj v svoji zgodovini. V tistih težavnih letih neenakega boja z okupatorji smo mi zmerom imeli pred očmi nadčloveške napore, ki so jih morali prispevati sovjetski narodi v prvih letih oblasti delavcev in kmetov, da

in viri moralne moči, ki so nam pomagali, da smo vzdržali v boju, in ne samo vzdržali, marveč da smo številnim okupatorskim in kvizlinškimi tolpom zadajali tudi občutne udarce.

V ognju osvobodilne vojne, v katerem so se v Jugoslaviji znašli na eni strani Komunistična partija z delavskim razredom in vsemi naprednimi silami, ki so

Brez velike Oktobrske revolucije in njenih pridobitev, brez zmage protihitlerjevske koalicije nad hitlerjevskimi armadami v drugi svetovni vojni, v kateri je sovjetska vojska — otrok oktobrske revolucije — vzdržala glavno breme, še danes ne bi bilo izgradnje socializma v deželah ljudske demokracije in tudi ne v Jugoslaviji. Narodi v teh deželah brez

EDVARD KARDELJ NA PROSLAVI OKTOBRSE REVOLUCIJE

Živela Oktobrska revolucija
slava nesmrtnemu Leninu

Moskva, 6. nov. Na današnji seji Vrhovnega sovjeta ob 40-letnici Oktobrske revolucije je govoril tudi podpredsednik Edvard Kardelj. V svojem govoru je dejal:

Srečen sem, da lahko na ta veliki praznik sovjetskih delovnih ljudi in vsega naprednega človeštva s tega mesta sporočim narodom Sovjetske zveze in njihovi Komunistični partiji tople pozdrave in čestitke narodov Federativne ljudje republike Jugoslavije in jugoslovanskih komunistov ob 40-letnici velike Oktobrske revolucije, kakor tudi želje za nadaljnje uspehe v boju za mir in za socialistično izgradnjo (ploskanje).

Oktobrska revolucija je bila preokretnica ne samo v zgodovini narodov Sovjetske zveze, marveč tudi v zgodovini vsega človeštva. Oktobrska revolucija je razbila kapitalizem, ostanke fevdalizma in carski prestol v Rusiji ter tako omajala stoletne ustanove stare

družbe na velikanskem prostoru. Petrogradski proletariat je v oktobrijskih dneh pred 40. leti visoko vzdignil rdečo zastavo in postal zastavonoša revolucionarnega boja delavskega razreda na vsem svetu. To zastavo so z odkritim navdušenjem pozdravili vojaki in strelskih jarkih prve svetovne vojne, ker je napovedala skorajšnji konec vojne in mir med narodi. To zastavo so pozdravili francoski mornarji pred Odeso, nemški delavci, norveški ribiči, barcelonski tkalci, delavci Kantona, livarji Pittsburga, kmetje Mehike, narodi, ki so ječali pod kolonialnim jarmom, delavci in kmetje sedanje Jugoslavije, vse napredne sile in vsi zatirani ljudje sveta.

Pred očmi milijonov ljudi širom po svetu je vstala veličastna, nepozabna postava, postava borca — revolucionarja, človeka-komuniste — postava velikega Lenina. Njegove besede so odmevale po vseh celinah, budile želje in upa-

nje v milijonih delovnih ljudi, zbujale strah med sovražniki delavskega razreda, sovražniki socializma. Njegova Boljševiška partija, ki je bila vodilna idejna in gibalna sila tega veličastnega družbenega gibanja, pa je postala vzor in upanje vseh tistih sil in ljudi na svetu, ki so se borili proti revščini, izkoriščanju in podjarmljanju, predvsem pa delavskega razreda vsega sveta (ploskanje).

Od tega trenutka dalje idejni valovi te velike revolucije in globokih družbenih preokretov, ki jih je sprožila, prodirajo v vse dežele sveta ter spreminjajo njegovo podobo in družbeno sestavo z najrazličnejšimi oblikami in potmi politične, gospodarske in druge družbene akcije najnaprednejših sil človeštva.

Narodi sedanje Jugoslavije, ki so tiste dni ječali pod jarmom vojne, izkoriščanja in narodnega suženjstva, so navdušeno pozdravili (Nadaljevanje na 9. strani)

VELIKE NAGRADE

ZA NAROČNIKE »LJUDSKE PRAVICE«
IN »LJUBLJANSKEGA DNEVNIKA!«

RAZPIS NA 12. STRANI!

MEJNİK V OBLIKOVANJU NOVIH ODNOSOV MED LJUDMI

Na naši osrednji proslavi štiridesetletnice Oktobrske revolucije je govoril Boris Zihel

Ljubljana, 6. nov. — V proslavo 40-letnice Oktobrske revolucije je bila noč v unioński dvorani, ki jo je občinstvo napolnilo do zadnjega kotička, slavnostna akademija. Slavnosti so prisostvovali sekretar CK ZKS Miha Marinko, član Izvršnega komiteja CK ŽKJ Franc Leskošek, predsednik Izvršnega sveta LRS Boris Kraigher, organizacijska sekretarka CK ZKS Vida Tomšič, člani CK ZKS in Glavnega odbora SZDL Slovenije ter predstavniki številnih delovnih kolektivov.

Glavni del sporeda sta izvajala orkester in zbor Slovenske filharmonije. Član CK ZKS Boris Zihel pa je imel naslednji slavnostni govor:

Štirideset let je minilo, odkar so čete Vojaško-revolucionarnega komiteja proti jutru 25. oktobra 1917 — šteto po julijanskem koledarju — obvladale vse najvažnejše položaje v tedanji ruski prestolnici in odkar je bil ob desetih izdan proglaš, ki ga je napisal Lenin in čigar glavna misel je bila strnjena v besedah: "Stvar, za katero se je borilo ljudstvo, je zagotovljena!"

Prva odločilna zmaga ruskega proletariata in s njim tesno zvezanega ostalega delovnega ljudstva Rusije je bila dobljena. Dobljena tudi za svetovni socializem, v čigar imenu je bila bitka od vsega začetka bojevana in izbojevana.

Od vsega začetka je bilo zmotno mnenje, ki je veliko oktobrske socialistične revolucije in perspektive njenega razvoja povezovalo zgolj z Rusijo in s tedanjim ravni njenih "proizvajalnih sil". Oktobrska revolucija je imela svoj najgloblji vzrok v svetovnem družbenem razvoju, ki je ob koncu preteklega in zlasti v začetku našega stoletja dosegel stopnjo monopolističnega kapitalizma, stopnjo imperializma. Mesec dni po zmagovitih oboroženi vstaji v Petrogradu je zapisal Lenin: "Kapitalizem, ki se je razvil v imperializem, t. j. v monopolistični kapitalizem, se je pod vplivom vojne spremenil v državno-monopolistični kapitalizem. Mi smo dosegli tisto stopnjo v razvoju svetovne ekonomike, ki je neposredno predverje socializma. Zato socialistična revolucija, ki je izbruhnila v Rusiji, predstavlja zgolj začetek svetovne socialistične revolucije."

Monopolistični kapitalizem je povezal vse celine v sistem svetovnega gospodarstva. Svobodno konkurenco je domala izrinil monopol, ki se je preko bank in velikih kapitalističnih združb zračal z državnim aparatom, zatekajoč se vedno pogosteje in vedno bolj sistematično k državnemu nadzorstvu nad produkcijo in distribucijo. Namesto svobodne konkurence med kapitalisti se je razveljavil boj med monopoli za kolonije in vplivna področja, boj med imperialističnimi vele-silami za ponovno razdelitev sveta, ki je neogibno vodil v svetovne vojne, kakršnih preteklost ni poznala. Prva taka vojna se je začela leta 1914.

Osnovno nasprotje kapitalizma, nasprotje med delom in kapitalom, se je v sistemu svetovnega gospodarstva nelodljivo prepletlo z vsemi drugimi družbenimi nasprotji, ki so ostala neresena iz prejšnjih dob in jih je imperializem potisnil v ospredje. Ko je hkrati s svojo ekonomsko in politično ekspanzijo ustvarjal materialne in moralne pogoje za njihovo razrešitev. Ta nasprotja so se razodevala v boju kmetov za zemljo in proti vsem ostankom fevdalizma in pa v nacionalno osvobodilnih gibanjih kolonialnih in drugih odvisnih ljudstev, ki so družbeno doživevala in se osvobodila ob dotiku z zahodno civilizacijo in v boju proti kapitalizmu lastnim metodam njenega presranja v zaostale dežele.

Prepletanje in združevanje vseh teh nasprotij v zaostalejših deželah je prav te in take dežele izpremenilo v najšibkejšo točko celotnega kapitalističnega sistema.

Ko je obroč preveč napet, počni na svojem najšibkejšem mestu. Takošno najšibkejšo mesto v kapitalističnem obroču je bil v letih prve svetovne vojne stari ruski imperij. Stojel na meji med civiliziranimi deželami Zahoda in zaostalimi deželami Vzhoda, ki jih je ta vojna na svojevtrsten način dokončno povezala s civilizacijo. Je ruski imperij osredotočen v sebi vsa nasprotja zaostalega Vzhoda in civiliziranega Zahoda. Ob precejšnjih zaostankih srednjevekovja so z izredno ostrino stopala v ospredje nasprotja kapitalizma. Kot predstavnik jutrišnjega dneva v ruski zaostalosti večerašnjega dneva se je iz kapitalističnega razvoja porajal mlad, revolucionaren delavski razred, neposredno povezan s tra-

dicijami nenehnega boja ruskih delovnih množic proti fevdalnemu despotizmu, še nič korumpiran z drobtinami, ki so v razvitih deželah Zahoda padale z mize kolonialnih ekstraprofitov. Ta delavski razred je dobil v roke ključ za učinkovito in trajno, se pravi, progresivno razrešitev nasprotij, ki so razkrajala trhlili ruski imperij.

Mnogo je bilo posebnih okoliščin, ki so ruskemu proletariatu omogočile njegovo svetovnozgodovinsko zmago v oktobrski revoluciji. Naj iz vsega, kar je bilo o tem že napisanega in rečenega, povzamem najvažnejše.

Prvič, politična zaostalost carske monarhije z njenim neznošnim pritiskom na vse družbeno življenje Rusije je izzvala nenavadno močan revolucionarni odpor množic; drugič, zaostalost Rusije je na svoj način zllila proletarsko, socialistično revolucijo proti buržoaziji s kmečko revolucijo proti veleposestnikom; tretjič, delavci in kmetje Rusije so se sila mnogo naučili iz pomanjkljivosti in napak, ki so leta 1905 prispevale k porazu prve ruske revolucije; četrtič, delavsko gibanje v Rusiji je bogato izkoriščalo izkušnje delavskega gibanja v drugih državah, predvsem izkušnje pariške komune iz leta 1871, pa tudi dolgo šolo stavkovnega boja in druge izkušnje evropskega delavskega gibanja; petič, boj za sovjetsko oblast je bil združen z bojem za izhod iz imperialistične vojne, ki je do kraja izčrpala ruske delavce in kmete; šestič, oktobrska revolucija je lahko vsaj do neke mere računala z vojnimi stanjem med imperialističnimi silami, ki se zategadelj niso mogle osredotočiti za napad na mlado sovjetsko republiko; sedmič, njena razsežnost in drugi geografsko-klimatski pogoji so Rusiji omogočili, da se je delj kakor druge dežele upirala vojaški premoči razvitejših kapitalističnih dežel.

Med činitelje mednarodnega značaja, ki so omogočili zmago oktobrske revolucije, sodi predvsem solidarnost in pomoč delovnega ljudstva kapitalističnih držav. Ta pomoč se je razodevala v najrazličnejših oblikah: od stavk in demonstracij v korist Sovjetske Rusije do večjih revolucionarnih nastopov proti lastni imperialistični buržoaziji, ki so ponekod prerazšli v upostavljanje sovjetske oblasti bodisi v nacionalnem ali v ožjem, lokalnem merilu; od množičnih akcij proti vmešavanju v notranje zadeve Rusije in proti podpiranju ruske notranje kontrarevolucije do uporov v vojskah tujih intervencionistov. Z vsa pravico lahko trdimo, da so bili ti revolucionarni nastopi delovnega ljudstva drugih dežel tisti činitelj, ki je ob herojskem boju ruskih delavcev in kmetov odločilno pripomogel k zmagi razvitejših "pohoda štirinastih držav" proti Sovjetski Rusiji. S tem zmagom je bila zapечатena tudi usoda ruske notranje kontrarevolucije.

Ne bo odveč, če pripomnim, da so v obrambi mlade ruske sovjetske republike na najrazličnejše načine sodelovali tudi delovni ljudje iz vseh dežel Jugoslavije. Vojaški upori v Judenburgu, v Boki Kotskari, v Zagrebu in v Mariboru, "sovjetske republike" v Prekmurju, v Labinu, v Trbovljah in drugod, val delavskih štrajkov in demonstracij proti tujim intervencijam v Rusiji in na Madžarskem, revolucionarno vrenje na kmetih, ki je ponekod prerazšlo v krvave spopade z žandarmerijo, — vse to so pričevanja o internacionalni solidarnosti naših delovnih ljudi in o njihovem razpoloženju v letih razsula Avstro-Ogrske in nastajanja versajske Jugoslavije. Temu razpoloženju je manjkalo tisto kar je bilo v Rusiji nedvomno odločilnega pomena za začetek in za zmagovit izid oktobrske revolucije — organizirana politična avantgarda delovnega ljudstva enotna v revolucionarni volji in v revolucionarni akciji.

Prav v tem je bistvena razlika med revolucionarnimi gibanji

množic drugod po Evropi in med zgodovinskimi prevratom v Rusiji.

Rusko delavsko gibanje je razpolagalo s tako mogočno politično vodilno silo, kakršna je bila boljševiška partija, morda manj mogočno po številni moči, toda toliko mogočnejšo po sili leninskega duha, po jasni zavesti o tem, kaj je v odločilnem zgodovinskem trenutku treba storiti in kako je treba storiti, mogočno po neomajnem zaupanju, ki si ga je v težkih preizkušnjah predvojnih in vojnih let in pa zlasti v revolucionarnem letu 1917 pridobila med širokimi množicami ruskih delavcev in kmetov. Pod geslom "za mir, za zemljo, za delavsko kontrolo nad produkcijo, za oblast sovetov" je boljševiška partija zbrala okrog ruskega proletariata najširše delovne množice Rusije in jih popeljala v naskok na trdnjave kapitalizma in vsakršne reakcije v svoji deželi, s tem pa hkrati izvedla prvi zgodovinski proboj vsega svetovnega kapitalističnega sistema.

Boljševiška partija kot najvažnejši subjektivni činitelj prve zmagovite socialistične revolucije je gradila svojo strategijo in taktiko na znanstveni marksistični analizi novih dejstev svetovnega in ruskega dogajanja. Leninova dela iz tega časa niso le teoretična podlaga te strategije in taktike, marveč so bila in bodo zmerom ostala dokumenti ustvarjalnega, po vsem svojem bistvu antidogmatičnega marksizma, ki nikdar ne vztraja pri starih postavkah, če jih je čas odčno preostal in če nova dejstva terjajo novih zaključkov in novega ravnanja. Lenin in boljševiki so z vso ostrino nastopili proti tistim teoretičnim delavskim gibanjem, ki so svoj oportunistični in svojo ne-revolucionarnost skrivali za politično-taktične doktrine, ustrežajoče morda preteklim razdobjem in drugim deželam, toda povsem neprikladne in škodljive v okoliščinah, v katerih je dozorevala, nastopila in se razvijala oktobrska revolucija v Rusiji. O takih teoretičih je Lenin dejal, da jim je "povsem tuja sleherna misel o tem, da ob občih zakonitosti razvoja v vsej svetovni zgodovini nikakor ne moremo izključevati, marveč narobe, predpostavljati moramo posamezne razvojne tokove, ki predstavljajo svojevrstno bodisi po obliki ali pa po zaporedju tega razvoja". Kakor je odklanjal sleherne obvezne vzorce, po katerih naj bi se ravnalo revolucionarno gibanje v Rusiji, tako mu je bilo povsem tuje, da bi izkušnje, nakopičene v posebnih okoliščinah ruskega in sovjetskega razvoja, komur koli vsiljeval kot občeevezna napolitja za socialistično akcijo v drugih deželah. Znana je njegova misel, ki jo je večkrat ponavljal: v primeri z naprednimi deželami je bilo Rusom laže začeti veliko proletarsko revolucijo, toda težje jo bodo nadaljevali in jo pripeljali do končne zmage v smislu polne organizacije socialistične družbe. Ali drugače rečeno, če so nereseni družbeni problemi predhodnih obdobij nakopičili v ruskih delovnih ljudeh ogromno množico revolucionarnega eksploziva, katerega rušilni učinek je v oktobrskih dnevih usmerjala boljševiška partija v smislu družbenih smotrov proletariata in v skladu z najnaprednejšimi težnjami dobe, tedaj so se prav zaostanki predhodnih obdobij v bitih in zavestih ljudi pojavili kot ogromna zaviralna sila v procesu socialistične graditve. Ti zaostanki so bili izhodišče mnogih stranpoti in blodenj, izvor mnogih usodnih zmot, ki so kakor mora legale na ustvarjalnega duha graditeljev socializma in vsemu mednarodnemu delavskemu gibanju otežkočale njegov boj za socializem.

Praktične izkušnje dežel, ki so v zadnjih dveh desetletjih stopile na pot socialistične graditve, pričajo o tem, da gornja Leninova ugotovitev velja več ali manj za vse sorazmerno zaostale dežele. V Rusiji so obveljale s prav posebno silovitostjo predvsem zategadelj, ker je prva stopila na pot, po kateri se nihče v zgodovini ni hodil, in ker je skoraj tri desetletja morala edina in sama vztrajati na tej poti. Zato tudi škoda, ki so jo povzročile stranpoti in zaspe in na tej poti, pomeni hkrati težko preizkušnjo in bogato izkušnjo za vse, ki so se pozneje pričeli vzpenjati k vrhovom socializma.

Pa tudi ticer bi bilo zelo napačno misliti, da izkušnje tako velikega dogajanja, kakršno je odprla oktobrska revolucija v Rusiji, morejo biti kakor koli brezpomembne za delavsko gibanje drugih dežel, zlasti pa tistih dežel, v katerih se je socialistična revolucija spoenjala in razvijala v okoliščinah, bolj ali manj podobnih zgodovinskimi in trenutnim okoliščinam, ki so izzvale vstajo ruskih delavcev in kmetov v letu 1917. Mnoge osnovne črte oktobrske revolucije od samega začetka niso imele zgolj lokalnega, nacionalno-posebnega, ruskega pomena, marveč so imele mednarodni pomen. In ne le v tem splošnem smislu, da je bila oktobrska revolucija mogočna vzpodbuda zatiranim in izkoriščanim vsega sveta, da je pomenila začetek družbenih preobrazb, ki jim pravimo svetovna socialistična revolucija, marveč vprav v smislu zgodovinskih ponovljivosti nekaterih njenih osnovnih in drugovrstnih črt.

Najbližje potrdilo tega dejstva nam bo vsekakor naš domači primer, razvoj socialistične revolucije v Jugoslaviji, ki je imel navzlic zgodovinskimi razlikami in posebnostim hkrati mnogo dotikališč z oktobrsko revolucijo, z njeno osnovno družbeno problematiko in z njenimi neposrednimi nalogami.

V dobi, ko se je socialistična revolucija v Jugoslaviji pripravljala, si je proletariati v naših deželah po leninskih napotilih skoval svoje najmočnejše politično orožje, ki ga v revolucionarnem boju za oblast delovnega ljudstva ni moči pogrešati, svojo zavestno in organizirano avantgardo. Komunistično partijo Jugoslavije.

V dobi prevzemanja, utrjevanja in progresivnega razvijanja ljudske oblasti so nam bile in so nam dragoceno napolitile genialne Lenineve misli o državi in o socialistični revoluciji, o takojšnji in dosledni likvidaciji vseh ostankov fevdalizma na kmetih, o poteh in načinih likvidacije kapitalizma na posameznih družbeno-ekonomskih področjih in sploh v odnosih med ljudmi, o socialistični graditvi v sorazmerno zaostali deželi, o socialistični industrializaciji kot temelju sleherne moderne družbene preobrazbe in graditve novih človeških odnosov, o neogibnem pretvarjanju "upravljanja v imenu ljudstva" v neposredno upravljanje delovnega ljudstva samega. Prav ostvarjevanje te zámge Lenineve misli se je v družbeni praksi naše dežele razodelo kot učinkovito sredstvo v boju proti konservativnim, birokratskim tendencam, ki se v tem našem prehodnem razdobju zoperstavljajo naprednim, socialističnim tendencam, katerih glavni nosilec je slej ko prej delavski razred.

Med najpomembnejša izročila leninske teorije in prakse, ki so nam odločilno pomagala in nam še pomagajo v graditvi nove Jugoslavije, sodi nedvomno Leninovo pojmovanje, obravnavanje in reševanje nacionalnega vprašanja. Veliko načelo o pravici narodov do samoodločbe, vključno pravice do oceptivne, o socialistični mnogonacionalni državi kot skupnosti enakopravnih in svobodnih narodov je bilo osnovno vodilo v oblikovanju naše jugoslovanske socialistične federacije. Kot še vedno sodoben primer nam mora služiti Leninova vztrajna borba proti slehernim recidivam velikodržavnega unitarizma — tokrat z birokratsko socialno osnovo —, proti slehernemu zanikanju nacionalnih individualnosti v mnogonacionalni socialistični državni tvorbi, kakor tudi proti vsem ostankom malenkostnega partikularizma, nacionalizma in šovinizma, proti nacionalni nestrpnosti in ožini vseh vrst in barv, skratka proti vsemu, kar rahlja bratsko skupnost osvobodjenih narodov in jih ovira v njihovi ekonomski, politični in kulturni rasti.

Predvsem pa nam oktobrska revolucija potrjuje resnico, ki so jo teoretično in praktično branili največji revolucionarji v zgodovini: vsak boj za temeljito progresivno preobrazbo družbenih odnosov terja od svojih nosilcev in zlasti od svojih vodilnih sil pogumno zgodovinsko iniciativo, ki je ne ovirajo nobeni predsodki, preživeli obrasci in dogme, in pa maksimalno gibčnost, ki se ne ustavi pred ničemer, kar je novega in še ne preizkušena v konkretni zgodovinski situaciji.

Oktobrska revolucija je s svojimi daljnosežnimi rezultati in posledicami sama ustvarila novo zgodovinsko situacijo, dokaj različno od tiste, v kateri je bila spočeta. Revolucionarna iniciativa boljševiške partije in delovnih množic Rusije je posegla globoko v družbene odnose dežele, iz katere je bila izšla, a prav tako tudi

v mednarodne odnose, v svetovno razmerje družbenih sil. Praktična graditev socializma v eni sami in sorazmerno zaostali deželi je navrgla vrsto novih problemov, s katerimi se dotlej še nihče ni neposredno spoprijel, usmerjala človeško misel k odkrivanju novih razvojnih zakonitosti in protislovnih težej, ki so značilne za prehodno dobo od kapitalizma k socializmu in komunizmu. Progresivne socialistične sile so naletele na nove zapreke in nove zadrževalne, konservativne činitelje, s katerimi se je treba odločno spopasti, da bi se sprostil ustvarjalni polet množic.

Med obema velikima vojnama ni bilo v svetovnem dogajanju nobenega pomembnega mednarodnega in notranjepolitičnega problema, ki ga ljudje, prijatelji ali sovražniki, ne bi reševali z vidika obstoja in razvoja prve socialistične države na svetu, ki zavzema eno šestino zemeljske oble. Njene progresivne pridobitve so bile zmerom v prid razvoju mednarodnega socializma in njegovega glavnega nosilca, delavskega gibanja. Vsak dejanski napredek sovjetskih ljudi v graditvi socialistične materialne in duhovne kulture je bil in je zmerom napredek svetovnega socializma. In narobe, vsak zgrešeni korak in vsak neuspeh progresivnih socialističnih težej v notranjepolitičnem življenju Sovjetske zveze je bil v prid mednarodni reakciji in njenim potkusom, da bi okrepila svoj omanjani položaj.

Oktobrska revolucija je odprla dobo obče krize kapitalizma. Vse, kar so po oktobrski revoluciji počenjali zavestni sovražniki občeeveškega napredka, vključno pošastne zločine fašizma, je bilo podobno početju človeka, ki je začel v globoko močvirje, opleta z rokami in z nogami, da bi se rešil, dejansko pa se pogreza vedno globlje in globlje.

O tem najzgovorneje prča druga svetovna vojna, v kateri je ljudstvo Sovjetske zveze sprejelo na svoja ramena glavno breme boja proti fašističnim agresorjem. Fašizem je v tej vojni doživel svoj veliki poraz, čeprav ni mogoče trditi, da bi bil v njej tudi dokončno uničen in s koreninami izruvan. Vsekakor pa je bil izid te vojne drugačen, kakor so pričakovali njeni inspiratorji. Nove milijonske množice so na tak ali drugačen način razklenile okvire kapitalizma in stopile na pot socialistične graditve. Revolucionarna socialistična iniciativa ljudstev Jugoslavije, Kitajske, Poljske, Vietnama in drugih dežel Evrope in Azije je pomnožila številno socialističnih držav in pospešila pretvarjanje socializma v svetovni sistem, ki skozi vse pore vdira v stari kapitalistični svet in mu bolj ali manj naglo izpreminja obličje. Narodnosvobodilna gibanja Azije in Afrike so s svojimi zmagami v Indiji, Indoneziji, Burmi, Egiptu in v drugih deželah bližnjega in Daljnega vzhoda temeljito razmalajala ves preživeli sistem kolonializma in ga še nadalje rušijo, iščeč svojih poti svobodnega razvoja, ki ustrezajo njihovim zgodovinskimi posebnostim in izhodiščem ter obćim progresivnim težnjam našega časa.

Velika odkritja v prirodnih vedah, ki jih je nedavno kronal uspeh sovjetskih znanstvenikov z umetnim Zemljinim satelitom, odprajo človestvu neslutene perspektive v pogledu produktivnih sil njegovega dela, njihovo napredovanje na poti k ostvaritvi materialnih predpogojev za osvoboditev človeka kot človeka. Humanistični ideal socializma, svobodna človeška osebnost, prostora moreče vsakdanje nuje, ki se postavljajo po robu uveljavljanju človekovih prometjskih moči in sposobnosti, — ta ideal postaja s tem vse realnejša možnost. Izprememba te možnosti v resničnost je v rokah tistih neštetihi ljudi umskega in ročnega dela, katerih naprednost in humanizem se dandanes najkonkretnje razodevata v odporu in aktivnem boju proti uporabljanju epohalnih znanstvenih odkritij našega časa kot najstrašnejših sredstev za iztrebljenje človeškega rodu in za uničenje vseh plodov njegovega ustvarjalnega dela.

Druga svetovna vojna in razdobje po njej sta ustvarila povsem novo zgodovinsko situacijo, ki je ni moči meriti z merili izpred prve svetovne vojne in oktobrske revolucije, pa tudi ne z merili, ki so bolj ali manj ustrezala razdobju med obema vojnama.

Sovjetska zveza je in bo ostala dežela velike zgodovinske inicia-

tive, prva dežela socialistične revolucije in graditve, in kot taka nosi ogromno odgovornost pred človeštvom. Toda Sovjetska zveza danes ni več edina dežela socializma, obdana z obročem kapitalističnih držav. Poleg nje in okrog nje je danes vrsta drugih dežel, katerih delovni ljudje gradijo socializem. Izhajajoč iz posebnih pogojev, ki jih je ustvaril njihov zgodovinski razvoj in ki jim narakujejo najustreznejše in najsmotrnejše prijeme v boju za dosego njihovega družbenega cilja. Prav zato ni naključje, če je bil problem odnosov med socialističnimi deželami takoj po vojni v vsej ostrini postavljen v ospredje in postal eden izmed najaktualnejših problemov sodobnega sveta, ki v interesu svetovnega socializma terja svojo progresivno rešitev. Nadaljnji razvoj svetovnega socializma je v veliki meri odvisen od tega, kakšen vzgled bodo svetu dale socialistične dežele s svojimi medsebojnimi odnosi, kako učinkovito bodo lahko svoje zavedno delanje postavile nasproti reakcionarni teoriji in praksi neenakopravnosti narodov in nacionalnega zatiranja, skratka, koliko bodo v svojih medsebojnih odnosih uveljavile socialistični demokratizem in resnični proletarski internacionalizem.

V to smer morajo iti vsi naši napori, napori vseh zavestnih graditeljev socializma v teh deželah.

Izkušnje druge svetovne vojne, njen izid in nova razmerja sil, ki jih je ustvarilo vse povojno dogajanje s svojimi mednarodnimi odnosi in z notranjim ekonomskim, političnim in kulturnim razvojem posameznih dežel, z epohalnimi odkritji v jedrski fiziki in z njihovim nenehnim razvijanjem in izpopolnjevanjem, — vse to je navrglo vrsto velikih problemov, katerih reševanje takisto ne dopušča primerjave preživeli obrazilci in meril, marveč terja zase ustvarjalne napore naprednih družbenoslovcov in politikov. Iz takih ustvarjalnih naporov se že poraja spoznanje, da z uničujočimi svetovnimi vojnami dandanes ni moči rešiti nobenega velikega vprašanja sedanjosti. Spričo nevarnosti, ki jo danes vsaka vojna predstavlja za elementarno eksistenco človeških bitij na tem našem planetu, se človeštvu kot edino, ustrezen način reševanja mednarodnih vprašanj vedno bolj vsiljuje politika aktivne koeksistence, mirnega sodelovanja in tekmovalna dežel z različnimi družbenimi sistemi ob spoštovanju suverenosti njihovih narodov in nevmešavanju v njihove notranje zadeve, ki naj jih urejajo prizadeta ljudstva sama. Politika aktivne koeksistence držav in narodov z različnimi družbenimi sistemi postaja dandanes vedno bolj temelj sleherne resnično napredne, humanistične in socialistične vnanje politike.

Štirideset let je minilo od tistega zgodovinskega prelomnega dogodka, o katerem je naš veliki pesnik zapisal:

"In tisto noč se po sredi razpočil je stari svet,
in iz jedra krvavega nov mu je skočil planet,
ves mlad."

Spomin na ta veliki dogodek pred štiridesetimi leti slavimo v znamenju boja za krepitev delavskega gibanja in socialističnih sil po vsem svetu, v znamenju boja za konsolidacijo odnosov med socialističnimi državami in v smislu socialističnih načel mednarodnega sožitja, v znamenju utrjevanja socializma kot svetovnega sistema, v znamenju novih zmag človekovega duha, ki s svojimi rezultati vse bolj revolucionirajo materialne osnove družbenih odnosov in tem odnosom ustvarjajo nove pogoje za njihovo korenito izpremembo, za dokončno zmago socializma.

Jugoslovanski komunisti in vsi zavestni graditelji socializma v Jugoslaviji praznujemo veliko obletnico v ponosni zavesti, da smo v težkih okoliščinah druge svetovne vojne in povojnega razdobja vršili in vršimo svojo dolžnost do delovnega ljudstva vsega sveta in do socializma, prispeva-joč po vseh svojih močeh k njegovim zmagi.

Naj bo štirideseta obletnica velike oktobrske socialistične revolucije mejnik v oblikovanju novih odnosov med ljudmi, odnosov, za katere se borijo sile vsega socialističnega sveta, ki ni omejen z državnimi mejami, marveč združuje vse ljudi resnično človeških čustev in naprednih strem-ljenj!

Dmitrij
Furmanov

SPOPADNA NOŽ

Takoj zvečer je zavladala na bregu pri Krasnem Jaru nenavadno živahna delavnost. Toda kljub temu je bila tudi tišina zelo nenavadna. Ljudje so švigali sem in tja kakor senca, se zbirali, razhajali in izginjali, se znova shajali in znova izginjali. To je bil Ivanovo-voznenski polk, ki se je pripravljajal prekoračiti reko. Na ladico so vkrcali vselej toliko ljudi, kolikor so mogli. Ko so se odpeljali, so prišli spet po druge, jih znova odpeljali in se znova vrnilli. Tako so v temi in tišini prepeljali ves polk. Bila je že zdavnaj polnoč, bližalo se je jutro.

Medtem so v Krasnem Jaru zagrmelje baterije. Obstreljevale so najbližje sovražne jarkove, s katerimi je sovražnik zaprl pentljo, ki jo je na tem mestu delala reka. Zagrmelo je nekaj deset topov nankrat, pristreljevali so že prej in naglo ujeli cilj. Pod takim ognjem je bilo nemogoče vzdržati

v okopih — sovražnika je popadla groza in je začela v neredu preletavati na naslednjo črto. Brž ko so izvidniki to sporočili, je topništvo počasi utihnilo, Ivanovo-voznenski, ki so bili tedaj že tam, pa so prešli v napad in prodrli prav do vasi Novi Turbasli. Sovražnik se je preplašeno umikal, ker se ni imel kje utrditi na poti. Ivanovo-voznenski so mu sledili v Turbasle tik za petami. Tu so se ustavili, ker so morali počakati, da jim pride čez reko še kaka enota na pomoč, kajti nadaljnje prodiranje bi bilo za en sam polk skoraj nevarno. Zato so se v vasi utrdili. Pugačevci so medtem prodrali ob bregu proti Aleksandrovkli...

Medtem si je sovražnik, ki so ga prej potisnili nazaj na višine, spet opomogel in napadel Ivanovo-voznenski polk. Bilo je že med sedmo in osmo uro zjutraj. Ivanovo-voznenski so medtem, ko so v Turbaslah odbijali demonstrativne napade in sovražnika popolnoma potisnili iz vasi — porabili vse naboje in bili tako rekoč praznih rok in tudi brez upanja na skorajšnji dovoz, kajti spominjali so se, da jim je bil Kutjakov, ki je poveljeval vsej pripeljani skupini, zapovedal:

«Ne umaknite se in vedite, da je v rezervi samo bajoneti!»

Da, tkalci zdaj res niso imeli drugega kakor bajonete. In ko je sovražnik namesto demonstrativnih prask izvedel resničen in obsežen napad, so se vrste zašibile. Borci niso vzdržali in so se začeli umikati. Polku je poveljeval naš stari znanec — Bulov; s komisarskega mesta so ga premetili sem. Njegov komisar je bil Nikita Lopar. Ta dva sta drvela s krila na krilo, kričala, naj se ustavijo in se ne umikajo. V največji naglici sta jim dopovedala, da nimajo kam bežati, ker je zadržaj reka, čez katero jih ni mogoče prepeljati, da se morajo ustaviti, se utrditi in sprejeti borbo. In borci, ki so se bili prej prestrašili, so se ustavili in se niso več umikali. Medtem je k bojnimi vrstam pridiral nekaj konjenikov in razjahalo. To je bil Frunze s načelnikom armadnega političnega oddelka Troninom in še nekaterimi bližnjimi ljudmi... Frunze je s puško zdrvel naprej: «Hura! Hura! Tovariši! Napreji! Tisti, ki so bili v njegovi bližini, so ga spoznali. Ta novica se je kakor blisk razširila med borci. Polastilo se jih je velikansko navdušenje in so besno zdrveli naprej. Trenutek je bil izreden. Streljali so zelo malo, ker niso imeli nabojev; z bajoneti so se zapodili proti plazju prodrajočega sovražnika in sila junaškega polka je bila tako velika, da so se sovražne vrste prestrašile, se obrnile in zbežale... Kutjakov je poslal svoje ordonance in jim naročil, da morajo biti neprestano v Frunzevi bližini, rekoč:

«Ce bi bil ubit, ga morate za vsako ceno prinesiti iz boja sem na mostičke, k parniku!»

Od brega so že z vozovi dovažali naboje, brž ko so bojne vrste polegale za Turbaslami, so jim jih plazeč se donasili. Ko so zdrveli v naskok, je krogla zadela Tronina naravnost v prsi; prišli so ga in ga pod roko odpeljali z bojišča. Tako so dosegli preobrat in popravili položaj. Frunze je zapustil polk in odšel s Kutjakovim k pugačevcem. Vzpenjala sta se na griče in holmčke, se razgledovala po okolici in se posvetovala, kako bi bilo mogoče čim boljše razviti operacijo; vedno znova sta proučevala zemljevidno karto, pozorno opazovala vsako točko na njej in jo primerjala s tem, kar sta videla pred seboj v resnici. Pugačevci so še nadalje prodirali ob bregu. Prihajali so tudi bataljoni Domaškinskega polka; razporejali so se vzdolž ceste. Opoldne je bilo izdano povelje za nadaljevanje splošnega napada. Pugačevci so morali še nadalje napredovati ob bregu, razinci in bataljoni Domaškinskega polka v sredini, Ivanovo-voznenski pa s skrajnega levega krila; ti so bili do tega časa že zavzeli Stare Turbasle in so zdaj tam počivali. V tem času so se nenadoma pojavile kolone sovražnikovih polkov; kazalo je, da nameravajo udariti mimo Ivanovo-voznencev — po skupini v sredini, ki je bila pripravljena za napad.

«Morda so to črede,» so menili nekateri.

«Kakšne črede, če se svetlikajo bajoneti,» so jih zavračali drugi. Ali so se res svetlikali bajoneti ali ne, ni mogoče reči, toda nihče ni več dvomil, da prihajajo sovražnikov polki in da bo od te bitke marsikaj odvisno.

Prvi, ki je pripeljal baterijo Ivanovo-voznenskemu polku, je bil Hrebto. Ustavil se je za bojnimi vrstami in ob prvem sovražnikovem pritisku, ko je bojnim vrstam zastal dih od divjega otrplega pričakovanja, odprl ogenj. Ko so borci zaslišali svojo baterijo, jim je zapela kri po žilah in so zanosno zdrveli naprej...

Napada naši niso mogli razviti; na razince in na domaškinske bataljone je navalila vsa velikanska masa, ki se je pomikala s severa. Preveč neenake so bile sile in pretežno je bilo vzdržati in obvladati ta pritisk — razinci so se zašibili in se umaknili. V nekem bataljonu je nastala zmešnjava — v njem je bilo malo starih borcev, sestavljali so ga po večini sami mladi, neizkušeni ljudje; ta bataljon je zapustil svoj položaj in zbežal k bregu, a za njim so zdrveli posamezni borci iz drugih bataljonov. Drugi so se počasi umikali in sprosti odbijali napa-

dajočega sovražnika. Ivanovo-voznenski so vztrajali pri Turbaslah, zdaj se je del sovražnikovih sil obrnil proti njim. Kutjakov je oddiral k Hrebtovu!

«Hrebto, razinci se umikajo, treba jim je pomagati! Obrni topove in bij naravnost po oddelkih, ki zasledujejo umikajoče se naše čete!»

In Hrebto je začel streljati. Zanesljivo oko, razumnost in moštvo preizkušene, utrjene topničarja so napravili čudež; granata za granato, granata za granato — vsaka naravnost v goščo, prav v srce sovražnikovih kolon. In kolone so se zmedle, nehale zasledovati, se ustavile in se začele počasi umikati, a ogenj je bil vedno hujši, granate so padale vedno pogosteje, natančno zadevale in kosile sovražne vrste. Prodiranje se je ustavilo. Razinci so oživel, zrasel jim je pogum... V tem času je na onem bregu pomagal Čapajevu pri prevažanju čet čez reko Mihajlov. Ko je videl, da je pribejala na breg množica rdečearmejev, je takoj zaslužil, da to ne more biti v redu, in je brž odhitel k Čapajevu, da bi mu poročal. Toda, ta je že vse vedel — pravkar se je bil o tem razgovarjal s Kutjakovim po telefonu.

Ko mu je Mihajlov hotel povedati, kaj je videl, mu je Čapajev že zapovedoval:

«Poslušaj, Mihajlov! Pravkar smo prepeljali čez reko še en bataljon... Tam so potrebne sile... manjka jih... Te, ki so pribekali na breg, je treba pognati nazaj... Pojdi in jih spravi s seboj nazaj. Razumesh?»

«Razumem!» in Mihajlov je bil že na tem bregu. Prav nič ni iz-

Te preproste in v tem trenutku tako potrebne besede so razgnale preplah. Bežeči borci so se ustavili in nehali begati po bregu. Zbrali so se ter osuplo, preplašeni in z upanjem gledali Mihajlova:

«Ali nas boš res rešil, strašni poveljnik?»

Prizor iz filma »Mati«, ki ga je po znanem romanu Maksima Gorkoga režiral v prvih letih po Oktobrski revoluciji znani sovjetski filmski režiser Vsevolod I. Pudovkin.

Da, rešil jih je. V tem trenutku je bilo nemogoče delati drugače kakor z bičem in revolverjem. Obvladal jih je in povedel s seboj.

Razvrstil jih je in množico spet uredil v organizirano bojno skupino. In zdaj, ko je prišel z njimi nasproti dvema razinskima bataljonoma in domaškimcem, so

kler jim niso prišli na pomoč drugi naši polki, ki so olajšali hudi položaj.

Ko so bile vse enote spet pogtegnjene nazaj k cesti, je prišlo povelje, da je Čapajev ranjen v glavo in da je poveljstvo divizije poverjeno Kutjakovu... Huda novica se je hitro razširila po polkih in vse močno potrla... Dasi ga borci zdaj niso bili videli v bojih, so vendarle vedeli, da je tukaj, da se vsi ti naskoki, napadi in umiki vrše z njegovim sodelovanjem. In naj je bil položaj še tako težak, so bili vendarle prepričani, da bo že vse dobro, da se bo težki položaj spremenil, ker jih poveljnika, kakršna sta Čapajev in Kutjakov, ne moreta pogubiti.

Ko so zvedeli, da je Čapajev ranjen, so postali vsi nekako tišji in mračnejši... Napad je ob tem času že ponehal, mrak je ustavil streljanje. Vse je utihnilo. Na polki se je razprostiral mir. Vse povsod so bile razpostavljene straže, na vse strani so odhajale patrulje. Polki so počivali. Zjutraj pred zoro pa so prešli v sploš-

ti zažareli od veselja in zakričali:

«Nova pomoč prihaja, nova pomoč!»

Motili so se, toda zločinec bi bil, kdor bi jim hotel to v tem trenutku pojasnjevati. Zato so jih pustili v veri, da je prišla res nova pomoč. Bataljoni so se obrnili in prešli v napad... Ali zmagati tu ni bilo. Komaj jim je uspelo sovražnika odbiti, že so se nje-

gubiljal besed. Zato zdaj ni bilo časa. Nekateri izmed bežečih je zaustavil z bičem, druge z revolverjem in zakričal:

«Ne bežite! Kam, kam bežite? Stojte! Kdor se hoče rešiti — mora samo naprej! Brez besede za menoj! Kdor bi še poskusil bežati — bo dobil takoj kroglo v glavo! Če vidi kdo soseda, da beži, ga mora pri prči ustreliti! Tovariši, za menoj, naprejši!»

Izak Babelj POVELJNIK DRUGE BRIGADE

Budenni je stal v rdečih hlačah s srebrnimi našitki ob drevesu. Pravkar so ubili poveljnika druge brigade. Na njegovo mesto je komandant postavil Kolesnikova.

Se pred eno uro je bil Kolesnikov komandir polka. Pred tednom dni je bil komandir eskadrona.

Novoga poveljnika so poklicali k Budennemu. Komandant ga je čakal stoječ ob drevesu. Kolesnikov je prišel z Almazovom, svojim komisarjem.

«Sovražnik nas stiska,» je dejal komandant z očarljivim nasmeškom. «Zmagali bomo ali umrli. Druge izbire ni. Si razumel?»

«Razumel,» je odgovoril Kolesnikov z izbuljenimi očmi.

«Če boš bežal, te ubijem,» je

pribil komandant, se nasmehnil in obrnil pogled v načelnika posebnega oddelka.

«Razumem,» je dejal načelnik posebnega oddelka.

«Kotali se, kolo!» je vzpodbudno zaklical s strani neki kozak.

Budenni se je naglo zasukal na petah in pozdravil novega poveljnika brigade. Ta je razprl ob čitju pet rdečih mladeniških prstov, obilil ga je pot in odkorakal je po zoran poljski meji. Konji so ga čakali sto sežnjev stran. Stopal je s povešeno glavov in z mučno počastnostjo premikal dolge krive noge. Zar zadržaja se je razlil nad njim, mljnjerdeč in neresničen kot bližajoča se smrt.

In nenadoma smo zagledali na razprostrti zemlji, na razpokani,

rumeni nagoti polj samo njega: ozki Kolesnikov hrbet z opletajočimi rokami in sklonjeno glavo v sivi kapi.

Ordonanc mu je pripeljal konja.

Pognal se je v sedlo in oddiral k svoji brigadi, ne da bi se ozrl. Eskadroni so ga čakali ob veliki cesti, držeči v Brode.

Na ušesa nam je zadonel rezek «hura», ki ga je trgal veter. Nameril sem daljnogled in ugledal poveljnika brigade, vrtečega se na konju v vrtincih sinjega prahu.

«Kolesnikov je popeljal brigado v napad,» je naznanil opazovalec, ki je sedel na drevesu nad našimi glavami.

«Dobro,» je odgovoril Budenni, si prižgal cigareto in zaprl oči.

Hura je utihnil. Kanonada se je upehala. Nad gozdom se je razletel nepotrebne šrapnel. In zaslišali smo veliko tiho tihot. Klanja.

«Dečko in pol,» je ugotovil komandant in vstal. «Za čast mu gre. Mislim, da jih bo nakresal.»

Zahteval je konje in odjahal na bojišče. Stab je krenil za njim.

Kolesnikova sem imel priložnost videti še istega večera, uro potem, ko so bili Poljaki uničeni. Jahal je pred svojo brigado, sam, na čudovito lepem bledorumenkastem žrebcu in dremal. Desnico je nosil v obezvi. Deset korakov od njega je konjenik nesel razvito zastavo. Čelni eskadron je leno ubral kosmato popevko. Brigada se je vlekla, prašna in brezkončna, kot kmečki koleslji na semnju. Na koncu so sopihale utrujene vojaške godbe.

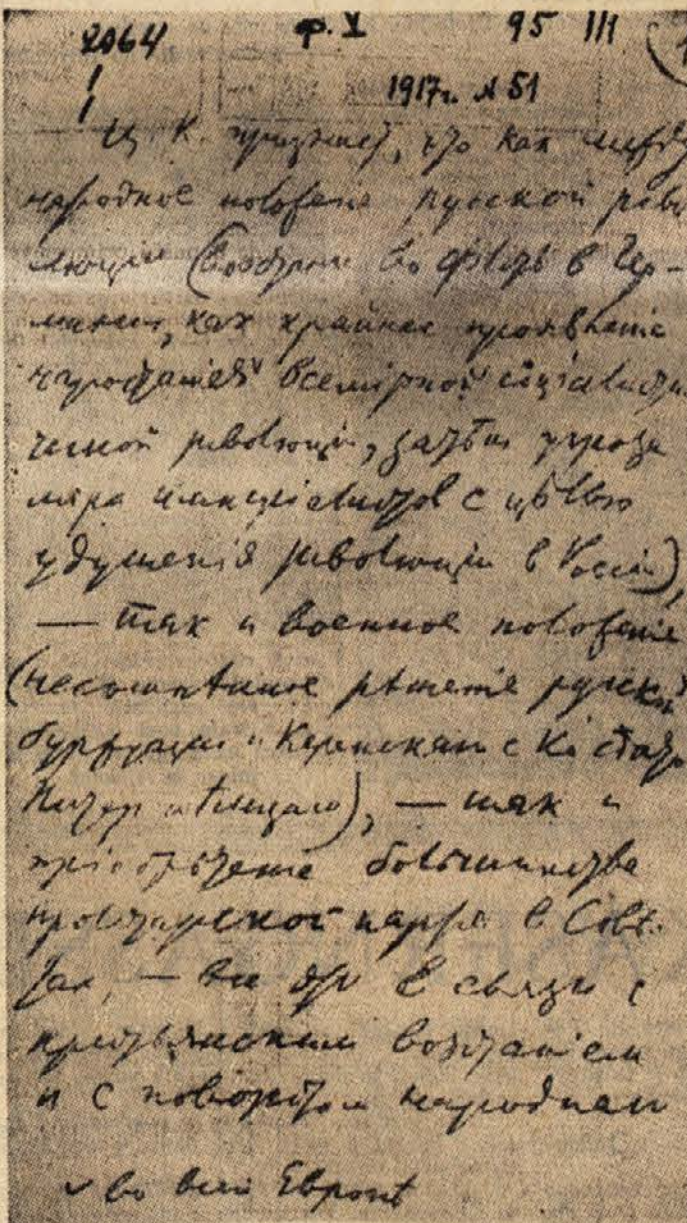
Ta večer sem v drži Kolesnikova ugledal oblastno ravnodušje tatarskega kana in prepoznal solo slavnega Kniga, svojevoljnega Pavličenkina in očarljivega Savičkega.

Vladimir I. Lenin

Utrli smo pot...

(Odlomki)

Vprašanje imperialističnih vojn, te mednarodne politike finančnega kapitala, ki danes gospoduje po vsem svetu, ki neizbežno poraja nove imperialistične vojne, ki neizbežno poraja nezasišano zoostitev nacionalnega zatiranja, ropanja, razbojništva; zadušitve slabotnih, zaostalih, malih narodnosti po peščici »naprednih« veseli — to vprašanje je od leta 1914 postalo temeljno vprašanje vse politike, vseh dežel na zemeljski obli. To je vprašanje življenja ali smrti milijonov in milijonov ljudi. To je vprašanje, ali bo v prihodnji imperialistični vojni, ki jo pred našimi očmi pripravljajo buržoazija in ki se pred našimi očmi razvija iz kapitalizma, pobitih dvajset milijonov ljudi (namesto deset milijonov, kolikor so jih pobili v vojni 1914—1918, poleg »malih« vojn, ki so jo spremljale in ki še danes niso končane); to je vprašanje, ali bo v tej neizbežni (če se ohrani kapitalizem) prihodnji vojni pobitih šestdeset milijonov (namesto trideset milijonov, kolikor so jih pobili v letih 1914—1918). Tudi v tem vprašanju je naša Oktobrška revolucija začela novo epoko svetovne zgodovine. Hlapci in pomagači buržoazije v podobni eserjev in menjševikov, v podobni vse maio-buržoazne laži — »socialistične« demokracije vsega sveta so se rogali gestu, da »je treba imperialistično vojno spremeniti

Faksimile Leninovega rokopisa resolucije o oboroženi vstaji 10. oktobra 1917.

v državljansko vojno». Toda to geslo se je izkazalo kot edina resnica, sicer zares neprijetna, groba, gola, kruta resnica, vendar resnica med množico najbolj prebrisanih šovinističnih in pacifističnih prevar. Te prevare se podtrajajo. Brestlitovski mir je razgaljen. Vsak dan čedalje neizprosneje razgalja pomen in posledice še slabšega mira, kakor je brestlitovski — versajskega mira. Pred milijoni in milijoni ljudi, ki razmišljajo o vzrokih včerašnje vojne in o grozeči bodoči vojni, vstaja čedalje jasneje, čedalje razločneje, čedalje neogibneje strahovita resnica: iz imperialistične vojne in imperialističnega mira, ki iz nje neogibno izhaja (če bi imel še stari pravopis, bi napisali tu besedo »mir« v obeh njenih pomenih), iz tega pekla ni mogoče priti drugače kakor z boljševisko borbo in boljševisko revolucijo...

Prvič v sto in tisoč letih se je to geslo spremenilo iz meglenega in brezmočnega pričakovanja v jasen, točno zarisani politični program, v dejanski boj milijonov zatiranih pod vodstvom proletariata, v prvo zmago proletariata, v prvo zmago v boju za odpravo vojn, v boju za zvezo delavcev vseh dežel proti zvezi buržoazije raznih narodov, tiste buržoazije, ki se sporazumeva in vojskuje med seboj na račun sužnjev kapitala, na račun mezdnih delavcev, na račun kmetov, na račun delovnih ljudi...

Mi smo to stvar začeli. Kdaj, v kakšnem času in kateriga naroda proletarci bodo to stvar izvedli do kraja — ni bistveno vprašanje. Bistveno je to, da smo prebili led, da smo utrlji, pokazali pot.

Lenin, K štiriletnici Oktobrške revolucije, IV. zv. Izbranih del, Cankarjeva založba.

Stojan Batič: Ilustracija za izbor novel Izaka Babelja »Rdeča konjenica«, ki jo je za 40-letnico Oktobrške revolucije izdala Cankarjeva založba

ANARHISTOV STREL

Odlomek iz »Optimistične tragedije«
V. V. Višnjevskega

Prvi oficir: Oglušel je. Kontuzija. (Mornarji se spogledajo, na njihovih obrazih se je nekaj spremenilo.)

Vodnik: Torej vidva sta oficirja in se vračata iz ujetništva?

Prvi oficir: Da.

Vodnik: Gresta domov?

Prvi oficir: Da.

Vodnik (drugemu): In vi? (Drugi oficir se zmedeno nasmehne. Ko priklama prvi, stori isto tudi drugi.) Dobro. Iz tega lahko sklepamo, da gresta domov, tam pa se bosta priključila belim. Ali ni tako?

Prvi oficir: Nikamor ne bova šla, nikamor.

Vodnik: Če ne bosta sama šla, vaju bodo pa prisilili. Je logično?

Prvi oficir: On je tako in tako gluh, jaz pa (pokaže pohabljeno roko v prevezi). sicer pa, zakaj naj bi šel k belim? Saj prihajajo tudi k vam. (Pomigne z glavo na Beringa, katerega je opazil v skupini.)

Vodnik: K nam? K nam ne morete. Pri nas imamo samo en takšen eksemplar. (Poišče z očmi komandanta, ki ga eden izmed pajdašev straži.) Pa še od njega bomo kmalu vzeli slovo. (Nekateri pogledajo proti komandantu.) No dalje. Vso vašo zalego je

Slika sovjetskega slikarja N. Sisoeva, ki prikazuje Lenina in Krupsko med kmeti v vasi Gorki leta 1921.

treba do zadnjega iztrebiti, sicer bomo revolucijo zaigrali. Je logično? (Molk.)

Drugi oficir (nenadoma): Je dovolil, da greva domov?

Prvi oficir (skozi solze obupa): Se trenutek... Tako sem jaz hotel. Tam smo čitali o novi Rusiji, o Leninu. Zakaj hočete biti tako kruti?

Vodnik: Kruti? Ha, ha! Mehkejših ljudi kot sem jaz in tale (pokaže na Hripavega) ne najdeš na celem svetu.

Prvi oficir: Prosim vas za zadnjo besedo.

Vodnik: To je predsodek buržoaznega sodišča... sleparska miloščina. Ni potrebno. (Pajdašem.) Peljite ga — »na levo«.

Prvi oficir (se vzravna): Tedaj imam čast, da se vam priklonim. Pokorno se vam zahvaljujem za predsmrtno lekcijo.

Drugi oficir (prvem): Ali nama je dovolil domov? Zakaj molčite?

Vodnik: Odvedite ju.

Drugi oficir: Ali nama je dovolil domov? (Vodniku.) Ste dovolili? Res? Hvala. Doma me že težko pričakujejo.

Stari mornar (stopi pred polk): Zakaj bosta ustreljena? (Ljudje se premaknejo.)

Drugi mornar: Pustite ju!

Aleksej (stopi k Vodniku in pokaže na prvega oficirja): Ta človek mi je všeč.

Prizor iz filma »Mi iz Kronštata« režiserja Dzigan. Film prikazuje upor baltskih mornarjev v času revolucije.

Vodnik: Odpeljite ju.

Aleksej: Pustite ju!

Vodnik (se vrine med množico in s hrbotom zakrije oficirja): To sta mi stražarji! Odvedite ju! (Vod odpelje oficirja.)

Aleksej (vodniku): Le počakaj! (Pridejo komisarka, mali Finec, Kozavi in še druga dva.)

Vodnik: Ste podpisali ukaz?

Komisar (počasi spravi iz sebe): Da.

Vodnik: Dajte mi ga.

Aleksej: Si videla?

Komisar: Kaj? Kaj se je zgodilo?

Hripavi: Onadva bomo likvidirali.

Stari mornar: Vojna ujetnika sta.

Aleksej: Pa praviš, da si komisar!

Komisar: Stojte! (Trenutek tovarišev se odloča usoda polka. Komisar ve: njena usoda, usoda tovarišev, partijcev in usoda polka. Aleksej, krmar, stari mornar, Vainonen in še nekaj ljudi se požene, da bi ustavilo vod. Sliši se razburjen ukaz.)

Aleksej: Stojte!

Stari mornar: Počakajte! (Preteče sekunda: vse spet čaka. Dva strela. Tišina.)

Komisar (vodniku): Ujetnikov Rdeča armada ne strelja.

Prevedel Bruno Hartman

V drami Vsevoloda V. Višnjevskega »Optimistična tragedija«, ki jo je kot režiser in soavtor pripravil dr. Bratko Kreft, igrata dvoje pglavilnih likov Stane Sever (Aleksej) in Vika Grilova (Komisar)

V enoti rdečearmejcev, ki o njih pripoveduje drama V. Višnjevskega, vre različnih težnj in struj. V boju med boljševiki in »anarhisti imata glavni delež Komisar in Aleksej.

V počastitev 40-letnice Oktobrske revolucije bo ljubljanska Drama v soboto uprizorila Višnjevskega »Optimistično tragedijo«. Naša slika prikazuje igralca Maksa Furijana v vlogi Lenina.

Eden mornarjev: Dva sumljivca smo aretirali.

Vodnik: Pripelji ju sem!

(Privedejo aretiranca: mornarji se začno zbirati, ker so radovedni, zakaj so ju pripeljali. Aretiranca se ogledujeta po polkovnem taborišču. Nikjer ne naletita na sočustvanje.)

Hripavi: Kdo si?

Prvi aretiranec: Človek.

Hripavi: Kar reci — smrtnik.

Prvi aretiranec: Vi ste tudi.

Hripavi: Kaj nam boš povedal?

Prvi aretiranec: Jaz in moj tovariš...

Hripavi: Pripoveduj samo o sebi!

Prvi aretiranec: Se enkrat vam povem: jaz in moj tovariš se vračava iz nemškega ujetništva. Prehodila sva vso Poljsko, Malo Rusijo.

Hripavi: Ukrajino.

Prvi aretiranec: Domov morava. Najine papirje imajo vaši ljudje. (Pokaže na stražarje. Papirje dobi v roke najprej Hripavi, nato Vodnik.)

Vodnik: Kaj sta po činu?

Prvi aretiranec: Oba sva oficirja.

Prvi mornar: Aha!

Hripavi: Sta si na jasnem, kaj se dogaja v Rusiji?

Prvi oficir: Prav toliko kot ves svet. Zakaj naju tako postrani gledate? Saj nimava nič. Bajda da privatna lastnina najbolj razdraži. Mene so mobilizirali.

Vodnik: Nadaljujte!

Prvi oficir: Premišljeval sem... ves sem zmeden, toliko sem tam premišljeval... Ali smem govoriti? (Neki mornar ustane in se primakne do oficirja.) Zakaj tako strmljo vame... Ne smete, ne smete me tako gledati. Ali smem govoriti?

Hripavi: Smete. (Mornar sede.)

Prvi oficir: Razmišljal sem, da bo naša ruska revolucija svetla in človečanska... tu, v naši Rusiji, kamor sva se končno vrnila, je sinil prvi žarek človečnosti... ali ne? Človečnosti...

Vodnik (grobo): Jaz sem to besedo pozabil, ti jo daj tudi.

Prvi oficir: Kako naj jo pozabim? Ne, ne, vi se motite... Človečnost mora biti povsod... Saj ne morem govoriti, ko me pa tako gledajo... Pa bom vseeno govoril. Moram govoriti. Jaz... saj ste se sami pretolkli skozi vojsko in staro armado... bodite vendar človeški do naju... zaupajte nama...

Hripavi: Si se pa lepo zmotil. (Nekateri se zasmejejo.)

Prvi oficir: Midva sva nižja oficirja. Borila sva se v strelskih jarkih. Rada bi spoznala bistvo revolucije in sovjetske oblasti.

Vodnik: Bo kar dovolj. Preidimo k logiki. Saj ste se je učili, ali ne?

Prvi oficir: Da.

Vodnik: Zakaj pa tale kar molči? (Pokaže na drugega oficirja.)

(OD NASEGA DOPISNIKA)

Judenburg, v novembru

Nič brez spanja. Osební vlak Bruck—Judenburg. Zanikna postaja sredi sivih tovarniških poslopj. Zgodnje prezeblo jutro. Sofer avtobusne proge »Bahnhof—Stade« ima še spočit obraz od ugodja v topli postelji. Most čez Muro, v enem samem ovinku se vzpenja razmajani avtobus ob skalinah proti mestu. Hauptplatz. Rotovž, ozke hiše z majhnimi okni, tesno ena ob drugi, vsaka v drugačni barvi. Kuliserija za srednjeveško pravljico. Ogromen, masiven zvonik stoji na samem in ni v nobenem razmerju s svojo okolico. Ob Café Gruber se začne Kaserngasse. Tam

na dnu ulice zagledam v megli obrise dolgega poslopja. Nekdanja judenburška vojašnica. Enakomerna siva stena s kvadratnimi okni. V njih tu in tam beli zastori. Veliko štirikotno dvorišče, obdano s treh strani s arkadami. Vrata pri vratih, medenimaste ploščice z imeni. Tri nadstropja oken. Zgornja se že izgublja v jutranji megli. Na tem dvorišču je stal tiste majske noči pred 39 leti 41. maršbataljon 17. pešpolka »kranjskih Janezov«. Zadnji maršbataljon »Železnega regimeta prestolonaslednika Otona«. Elična edinica avstroogrške vojske. Na čelu 2. stotnije orjak z veliko, gosto brado. Korporal Hafner. Ob njem sloki frajtar Možina. Tam dalje Stefanič, Davtovič, Rogelj, Grum, Hrachovina. Maršbataljon pred odhodom na fronto. Vojaki

PO KASERNGASSE

stojte negibno. Ostra municija je razdeljena. Poslušno slede telesa zadirnim ukazom poročnika Seuniga. Toda na sestradanih obrazih je že zdavnaj pustila svoje sledove usodna odločitev...

»Gospa, ali ste bili leta 1918 tu, v Judenburgu?«

Starka, ki mi je prinesla zajtrk, začudeno postane ob mizi. Edina gosta, ki molče sbrigneta kavo ob oknu obokane gostilniške sobe, dvigneta glavo in prisluhmeta.

»Leta 1918? Bila. Kako da ne! Ves čas vojne!«

»Pa se spominjate tistega upora...?«

»Upora 17. regimeta...? Vi ste gotovo iz Jugoslavije?... Če se ga spominjam?... Bilo je 13. maja ob dveh ponočih!«

»Tako natančno se spominjate?«

Starka se bridko nasmehne, obriše vozlaste roke v predpasnik in prisede.

»Ali vam naj pripovedujem?... Spominjam se, ko da bi bilo danes. Vso noč smo bili pokonci. Takrat sem bila natakarka v Rotovski kleti. Pospravljali smo že, ko je udarilo v noč streljanje in vpitje. Vedeli smo, da se maršbataljon odpravlja na fronto. Onkraj trga, v Café Gruber so imeli oficirji poslovnih večer. Major Möbius... poznate to ime? Ja? To je bil komandant polka. Hud gospod. Vojaki so se pritoževali zaradi njega. Da, major Möbius se je napil in, ko so uporniki pridrveli pred kavarno, razbili okna in zahtevali, naj pride ven, je začel kričati kot obseden. Potem se je zgodilo tisto, česar ne bom nikdar pozabila. Eden izmed vojakov — menda je bil že pijan — je naperil puško nanj. Moja prijateljica Marija, natakarka pri Gruberju, je v tistem trenutku skočila pred majorja in ga zakrila s svojim telesom. Puška je počila, Marija se je molče zgrudila. Mrtva. Majorju se ni nič zgodilo. Kasneje je pobegnil, preoblečen v žensko. Da, in potem se je začelo razbijanje izlozb in vdiranje v trgovine. Posebno v tiste z živili. Vojaki so bili lačni, groza jih je bilo gledati, kako so vlačili živež iz trgovin in ga použili kar na trgu. Kaj bi tajila, tudi naši

ljudje, meščani, so vdrli v trgovine... Vsi smo bili lačni... In civilne obleke so zahtevali vojaki. Hoteli so domov, siti so bili vojne. Vsi smo je bili siti...«

Tiho je v sobi. Starica se je pogreznila v spomine. Pogled ji strmj skozi okno, v svojo kasarniško steno onkraj ulice.

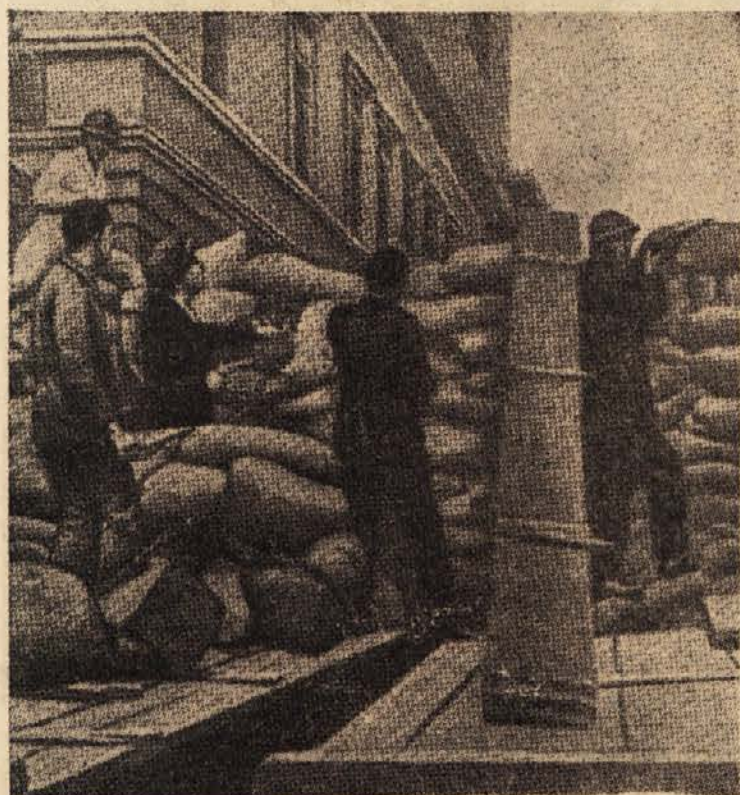
»Da, in potem so prišli madžarski bataljoni iz Knittelfelda. Ves trg jih je bil poln. Lovili so vojake po hišah in jih zvezane vlačili v kasarno. In naslednjega dne... ah, zaprla sem se v sobo, da ne bi slišala salva... Pa sem jih vseeno slišala. Stiri so bile. In čez dva dni še dve... Tam zunaj je bilo, tam, kjer je danes Seilerweg... Kaj več bi radi zvedeli? Saj bi vam še pripovedovala... Toda poudite rajše h gospodu bürgermeistru, on vam bo utegnol več in bolje pripovedovati...«

Gospod bürgermeister. Visok mož s sivimi zaslisi, veliki koščeni naočniki, preudarna, počasna govornica nekdanjega okrajnega delavskega voditelja.

»Vzroki... Vzrokov je bilo na pretek. Takrat sem bil star 16 let, vendar se dobro spominjam, da so v vojašnici živeli slabše kot psi. Sestranski, zanemarjeni so se vlačili po ulicah in postajali pred izlozbami... ki so bile tudi prazne. Maršbataljon je imel takrat tudi zelo slab oficirski kader. Major Möbius je bil sadist... in tisti poročnik Seunig... veste zanj? — Res, slišal sem, da je nekdo pri vas napisal knjigo o tem uporu. No, ta poročnik je imel psico, ki jo je pred vsem bataljonom krmil z golačem in klobasami... O tem smo govorili tudi v mestu. Da, in saj veste, vojna je šla h koncu, bil je nesmisel, da bi še preživeli kri. V tistem času so izbruhali upori tudi drugod. Kiel, Hamburg, Boka Kotorska. In tu v bližini, v Murau. Sicer pa je imel judenburški upor še neko drugo ozadje. Vsi vojaki so bili Slovenci. Po uporu so nameravali odkorakati prek hribov na Koroško, se tam združiti z drugimi slovenskimi polki in zasesti Ljubljano. Prezgodaj je bilo, prezgodaj.

Judenburg. V noči od 12. na 13. maj 1918 se je na poti iz vojašnice (x) na železniško postajo uprl 41. maršbataljon 17. pešpolka »kranjskih Janezov«. Dne 14. maja so bili na robu mesta (puščica) ustreljeni štirje voditelji upora: Anton Hafner, Karel Možina, Alojz Stefanič in Joso Davtovič, dan potem pa še dva

Delavske barikade ob zasedbi tovarn 1920 v Milanu

Delež proletariata Italije v revolucionarnem razvoju

delavskega gibanja v Evropi ob Oktobrski revoluciji

hanje za varljivo višjimi mezdami in jih odvrčali od politične borbe prav v času, ko so se začele po Gornji Italiji pojavljati prve tolpe fašističnih skvadrstov. Tako je le v Turinu Gramsci s Togliattijem, Terracinijem in peščico drugih koval prve zavestne revolucionarne borbe. Tako je le pri Fiatu leta 1919 nastal prvi tovarniški svet, družbena, politična skupina proizvajalcev kot temeljna tovarniška enota v organski, disciplinirani razredni borbi proti neposrednemu gospodarskemu izkoriščanju in za oblast proizvajalcev.

Tedaj je v ta notranji boj v vodstvu italijanskega proletariata — prvič že na kongresu v Bologni, ko je bil tudi Ivan Regent izvoljen v CK — posegel še nov element: tržaški, primorski revolucionarji. Objektivni pogoji, v katerih se je ta element razvil, zanj pravzaprav niso bili ugodni. Kozmopolitska miselnost vse do vojne cvetoče tržaške luke z njenim širokim zaledjem, ki jo je gospodarsko bogato vzdrževalo, meščanske ideologije v stari Avstriji, ki so se še vedno osvobajale fevdalnih ostankov in so se zdele ljudem v svoji razvojni zamudi za italijanskimi še zmerom privlačne, in še posebej malomeščanski narodnostni boj, ki je na imperialističnih pozicijah hromil ljudi, delavskega revolucionarnega gibanja niso pospeševali. Še v letih največje stiske in pomanjkanja in epidemij (1917—1919) so imele tržaške demonstracije brezoblični značaj upora neorganiziranih množic (vdor šentjakobskih žena spomladi 1917 v mesto, »medvladje« ob prevratu). Toda že v času zasedbe tovarn v Gornji Italiji so se pri Svetem Jakobu pripravljali na barikade, ki jih dolgo niso mogli zavzeti niti pravi generali z vso redno vojsko in polno vojno opremo.

S prvimi možmi, ki so se vračali iz Rusije, s prvimi vestmi o revolucionarnem valu, ki je zajel vso Evropo, se je znašel na bojnih postojankah tudi tržaški proletariata. Fašistična kontrarevolucija, ki je razen prvega v Milanu prav v Trstu našla svoj drugi »brog«, je le še bolj stisnila njegove vrste.

V taki revolucionarni situaciji je moral v delavskem gibanju v

Italiji nujno dozoreti prelom v njegovi stranki, ki se je za ceno formalne enotnosti (maksimalistov in reformistov) dotlej vedno znova odrekala revolucionarnosti. Pa naj jo je proletariata mimo vseh objektivnih evropskih pogojev z vsemi svojimi boji in žrtvami še tako terjati in v slutnji fašistične reakcije še tako potreboval. Celo reformistični kmečki združniki so tedaj, v času zasedbe tovarn, krenili na revolucionarno pot in prevzemali kmečko posest. In ne nazadnje je III. Internacionala na svojem II. kongresu v Moskvi (1920) terjala razčiščenje tudi v političnem vodstvu delavskega gibanja v Italiji na osnovi svojih

maksimalisti ter se upirali pred osnovi stranke v marksistično revolucionarno partijo. Tedaj je sredi kongresa vsa levica, od Amadea Bordige in Gramscija do delegatov iz Primorske — Regenta in drugih, zapustila dvorano in s proletarskim praporom, med petem internacionalne, skozi špalirje izzivajočih in napadajočih fašistov v sklenjenih vrstah odkorakala v gledališče San Marco ter v njem enodušno ustanovila Komunistično partijo Italije.

V njenem razvoju pa so bili potrebni še veliki koraki, da je v vedno težavnejših pogojih fašizma, ko so bili vandalski napadi na njene sedeže, na njene

že maksimalist Serrati po tretjem kongresu Internacionale dokončno vključil v Partijo. In kljub ne-nehni prevalom, kljub umoru socialističnega Matteottija in razkolu parlamentarne opozicije po Aventinu (1924) se je revolucionarna Partija v Italiji utrjevala vse do kongresa v Lyonu leta 1926, ko je dokončno obračunala z Bordigo, in še do konca tega leta, ko je totalitarni fašistični režim s prevlado v CK in aretacijo domala vsega vodstva Partije potisnil v globoko ilegalno, iz katere se je dvignila šele po padcu fašizma (septembra 1943) v novo organizirano partizansko osvobodilno borbo.

Ob začetku prve svetovne vojne, v letu 1914, se je kljub vsem slovesnim napovedim borbe proti vojni (na Kongresu v Baslu 1912) sesula II. Internacionala spriču zatajivne proletarske solidarnosti v celi vrsti socialno-demokratskih strank, od nemške do francoske, britanske in vseh drugih. Le italijanska in srbska sta bili v bistvu edini, ki sta vztrajali v borbi proti vojni za imperialistične koristi. A še srbska se je ob avstro-ogrski invaziji kmalu znašla v pogojih nujne domovinske obrambe. Italijanska pa je zdrknila na pozicije nevtralizma. Zaradi neenotnosti njenega vodstva (Turatijevi reformisti, Serratijevi maksimalisti, Mussolinijevo izdajstvo) je borbeni proletariata kljub zaostrenim razrednim bojem, ki so sredi leta 1914 dosegli svoj vrhunec v železničarski stavki, v pouličnih spopadih in žrtvah ter nazadnje v juljskem rdečem tednu, ostal armada brez generalov. In vendar je turinsko delavstvo pod vodstvom svojega sekretarja Lazarija že leto dni potem nastopilo svoje prvo, politično protivno stavo. Zimmerwaldski manifest proti vojni (v septembru 1915) in Leninov revolucionarni vpliv je našel v njej na italijanskih tleh svoj prvi borbeni izraz. Ko se je dve leti pozneje v Turinu pojavila vojaška misija Kerenskega, da bi na evropskem Zahodu našla pomoč proti ruskim revolucionarjem, jo je piemontski proletariata, ki mu je Antonio Gramsci že pripravil »Novi red« in tovarniške svete, sprejel z bojnim klicem: Zivel Lenin!

Toda v vodstvu Socialistične stranke stvari še dolgo niso bile prečiščene. Čeprav se je na

16. kongresu v Bologni oktobra 1918 okrepilo njeno levo krilo, ga je še zmeraj in celo še bolj ko prej razjedalo frakcionastvo: od Bordigove neapeljske skupine, ki se je pozneje izrodila v birokratskem dogmatizmu, Gramscijeve ljudi okrog »Novega reda«, ki je bil šele v prvem razvoju, in Gennarijevih levih maksimalistov na levi do Serratijevih zmernih maksimalistov v sredini in do reformistov na desnici. Prav ob vprašanju priključka stranke k III. Internacionali, ki se je medtem že začela oblikovati (druga konferenca v Kienthalu aprila leta 1916, tretja v Stockholmu septembra 1917) je na kongresu, ki je bil priča državljanske vojne v Sovjetski zvezi in razsula v Srednji Evropi, prevladala Serratijeva tendenca za revolucionarno Internacionalo, a hkrati za strnitvijo maksimalistov in reformistov proti revolucionarni levi v sami stranki. In prav v tistem času se je razredni boj proletariata v Italiji znova razplamtel.

Dosegel je nov vrhunec, ko so v aprilu 1920 kovinarji terjali boljše mezdne pogoje. V juliju so se začela pogajanja z industrijci, ki so se sredi avgusta razbila. Teden dni zatem je delavstvo v milanskih obratih odgovorilo z obstrukcijo. Ob koncu meseca so v tovarni Romeo delavce izprli. Tedaj pa je završalo po vsej Gornji Italiji. V prvih dneh septembra je proletariata zasedel 300 tovarn in delavnic v Milanu in potem v Turinu, po vsem Piemontu in Lombardiji.

A zamaj je milanski sekretar Gennari množice vodil v revolucijo. Spet so prevladali reformisti v stranki in v sindikatih, ki so ljudi na moč speljavali v pe-

Spopad med fašističnimi skvadrstvi in delavci 1920 v Rimu

21 točk, ki so določale pogoje za sodelovanje delavskih partij v njej.

Še enkrat so se na kongresu v Livornu, januarja 1921 vprilo delegata III. Internacionala Kabačkova spopadle tri glavne frakcije v stranki. Se so reformisti v Goldonijevem gledališču zagovarjali pot reform prek tradicionalnih parlamentarnih ustanov, medtem ko je ulico malone že obvladal teror fašističnih tolp. In še so jim pritegnili

časnike in tiskarne na dnevnem redu, izčistila svoje vrste, se otrsala Bordigove birokracije, premagala njegovo ločitev od množic in njegovo »elito«. Niti tržaški pokrajinski organizaciji to bordigovsko mrtvilo skraja ni prizaneslo, vse dokler ni bil Gramsci po nalogu III. Internacionala leta 1923 kooptiran v CK Partije in potem po nalogu iz Rima tudi na novo organiziran tržaški pokrajinski komite (sekretar Regent, organizacijski sekretar Gasperini, Srebrnič in drugi). Medtem se je tudi

A naj se je v revolucionarni dobi ob koncu prve svetovne vojne politično vodstvo še tako zvijalo v kréh notranjih frakcionastkih pretresov, je boj proletariata Italije poleg revolucionarnih uporov v Nemčiji in revolucije Bele Kuna na Madžarskem nedvomno pomenil eno izmed najmočnejših zunanjih opor Oktobrski revoluciji in utrditvi oblasti proletariata v Sovjetski zvezi, njeno obrambo na evropski fronti proti vsem reakcionarnim intervencijam.

B. Z.

NA SEILERWEG...

In niso bili dovolj organizirani. Začeli so popivati in niso več ubogali svojih voditeljev. Ali se ni eden izmed teh udeležil tudi ruske revolucije? ... Madžari so imeli lahko delo. Zvečer 13. maja je bilo že vse pri kraju. Polovici so jih brez odpora. Naslednjega dne... Dobro se še spominjam. Vse vojaštvo je moralo na noge, tudi bolniki. Korakali so čez Kaserngasse in Hauptplatz preko Burggasse tja ven na Seilerweg, čisto k pobočju. Sredi med njimi štirje zvezani. Enega še vidim pred seboj... Visok, z močno brado, ves pokončen. Neustrašeno je korakal. Strmo je zrl predse. Moral je biti njihov pravi vodja. Korporal Hafner? ... Menda res, mislim, da sem slišal za njegovo ime... Tam na koncu Seilerwega so jih postavili ob pobočje in...

»Jozo Davtovič! Enaindoajset let mi je. Zakaj moram umreti? Rešite me! Pobesite puške! Tovarš! Za vas, za vas... tudi za vas sem umrl...«

»Alojz Stefanič! ...bodi ponosna, mama, da je tvoj sin umrl za pošteno slovensko stvar. Če nismo mogli doseči svojega cilja mi, pridejo za nami drugi, ki bodo nadaljevali in dovršili naše delo...«

»Karl Možina! Nikdar več ne bom videl Vrhnike. In tudi vas ne, prijatelji v Moskvi. Pri vas sem videl, kako se je treba boriti za svobodo. In kako je treba umirati zanjo. Pripovedoval sem svojim tovarišem o vas, oktobrski junaki. Ne jaz, vi ste zanetili ogenj v njihovih srcih. Šest krogel prodira zdaj v moje srce... Jaz sem Karl Možina, petindvajset let, slovenski delavec, borec na oktobrskih barikadah, judenburški upornik...«

»Anton Hafner! Naj pokadim še zadnjo cigareto! Kakšen užitek! Zadnja cigareta. In še zadnjič naj pogledam navzgor v hrib, v gozd, za katerim je domovina. Zakaj me niste ubogali, tovariši? Zdaj bi se spuščali navzdol proti Dravi. Od Karavank bi odmevalo naše vrisanje. Onkraj Karavank moja

rodna Skofja Loka... in Ljubljana... in Jugoslavija. Nismo te ućakali, dežela naša, a stala boš tudi na naših kosteh. Trideset let mojega žoljenja je pri kraju. Toda živel bom dalje, vem. Jaz in vsi mi, mi kranjski Janezi, ki nismo več hoteli biti elitna jedinica avstroogrške vojske. Tako. Streljajte dobro, tovariši, vem, da se vam roke tresejo. Niste krivi vi... Streljajte še enkrat, tovariši... Kri mi zaliva oči... Ali še živim? Tako. Zdaj je dobro. Pozdrabljena, domovina!

Cez dva dni so ustrelili tudi tridesetletnega četovodjo Alojza Roglja in trindvajsetletnega Dunajčana frajtarja Franca Hrachovino.

Tistega dne, ko so padli Hafner in njegovi tovariši, je v bližnjem mestecu Murau vodil Radovljčan Boštjan Olip svoje tovariše na barikade. Olip je bil revolucionar, med

oktobrsko revolucijo je bil deputat slovenskih vojnih ujetnikov v okrajnem sovetu nekoga ruskega mesta. Vrnil se je v Avstrijo, da bi zbudil revolucionarnega duha tudi med svojimi rojaki. Upor je bil zaduščen, Olip je prevzel vso krivdo nase in rešil svoje tovariše. Preden so ga ustrelili, je pisal domačim:

»...ose to sem napravil iz ljubezni za našo domovino. Obžalujem, če sem prezgodaj nehal. Mogoče je to bolje zaradi drugih. Umrl bom častno, ne kakor tat in razbojnik, temveč kot junak slovenski, kakor zna umirati slovenske matere sin...«

Tudi upor 97. tržaškega pešpolka v Radgoni, ki se je v aprilu 1918 vrnil iz Rusije, ni uspel. Osem Primorcev je takrat padlo pod strehi iz puškinih cevi avstroogrskih rabljev. Njihova imena: Melihen, Ukovič, Svab, Fraj, Liberat, Freb, Hvala, Maniaco.

Ob dvajsetletnici teh uporov je zapisal mlad slovenski marksist: »Upornikom ni šlo za neka politična načela in za socializem kot konstrukcijo; in žoljenje uravnavajoči nazor,

temveč prvenstveno za vse tiste žoljenjske zahteve stradanih in vojne naveličanih mas — svoboda! kruh! konec vojne! vso oblast ljudstvu! — ki so jih do takrat postavljale od vseh političnih grup edinole socialistične stranke... Ostali vzroki so bili: antimilitaristična propaganda socialističnih strank in vpliv ruske revolucije. Zlasti ruska revolucija je s svojim novim pojmovanjem svobode ljudstva postavila med možnost avstrijske in nemške armade vse dotlejdanje pojme o disciplini in pokorščini na glavo. Le tako je mogoče razumeti, da so se med vojaštvom pojavile zahteve po enakopravnosti oficirjev in možta in da so začeli snovati vojaške soete...«

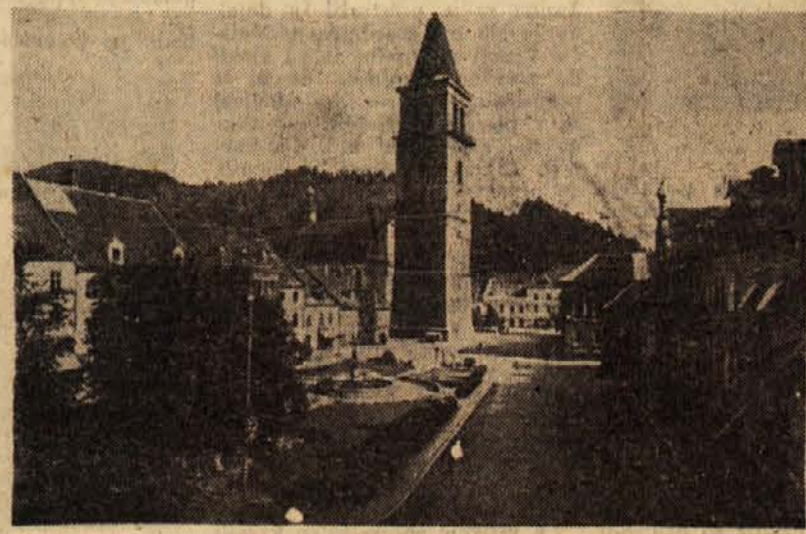
Tam, kjer so se zrušile kljubovalne postave petih kranjskih Janezov tiste žalostne pomladi leta 1918, je še danes samotno. Ko da se Judenburg razvija mimo s krvjo prepojene zemlje, ko da dež štirih desetletij še ni izbrisal rdečih sledov z zelene trave.

Edini spomin na judenburške žrtve je kapelica na pokopališču, ki so jo postavili leta 1935. Hafnerja in njegove tovariše so že leta 1923 prepeljali v domače kraje. V grobnici na judenburškem pokopališču pa leži tistih 84 kranjskih Janezov, ki so padli v noči od 12. na 13. maj med nesrečnimi pouličnimi boji. — Prežihov Voranc v svojem »Doberdobi« dramatično popisuje ta usodni nesporazum, ko je zaradi napačnih obvestil Glažarjeva četa streljala na lastne ljudi... — in pa tisti, ki so padli na frontah. Na marmornatem podstavku v kapelici stoji kamnita žara s slovensko prstjo in vanjo je vklesan napis:

Prsti slovenske vam pošilja domovina, da bode o grobu lažja vam tujina

Na železnem svečniku ob steni dogoreva sveča. Sredi kapelice, na kamnito ploščo grobnice, v kateri leže kosti štirinosemdesetih kranjskih Janezov, je nekdo — kdo ve kdo — položil venec. Venec iz smrečja, prepleten s cveti rdečih kranjskih nageljnov...

Slavko Fras

Glavni trg v Judenburgu. Na njem se je 14. maja začela hajka madžarskih bataljonov za uporniki

Iz starih dokumentov prekmurske revolucije

ODMEVI RDEČEGA OKTOBRA v Prekmurju

NEMIRNI DNEVI

Prvi »živio« klici v Prekmurju so se polegli; zborovalci s shodov, kjer so zahtevali Jugoslavijo, so utihnili in se poskrili pred madžarskimi vojaki in domačimi fevdalci.

November 1918 je bil v Prekmurju mračen in pust. Na pokopališčih so se množile sveže izkopane gomile; vedno več je bilo tistih, ki so s prestreljenimi prsi in zankami okrog vratov padali pred tujimi vojaki. V Beltincih so se Zidje Kaufman, Weiss in Hascher iz Sobote preoblekli v uniforme madžarskih oficirjev in strahovali vasi. Najhiti so razpuščene mornarje donavske flotilje in izvajali represalije. Nekaj ljudi so ustrelili, nekoga so srečali Beltincev obesili na drog. »Kdor bo vpil »živio Slovenci!«, ko ustreljen!« se je glasila zapoved drhali.

V Medjimurju je major Krauthaker s pijanimi vojaki in Madžaroni streljal ljudi in vdiral v hiše, hleve in kleti. Na vseh koncih Prekmurja so domači veljaki zbirali lačne in raztrgane vojake s front, da bi zadržali stotletno oblast madžarske kraljevske krone. Slovenski propagandisti so na skrivaj bežali čez Muro pod okrilje jugoslovanskih čet. V Varaždinu so poveljniki in predstavniki narodnih svetov nekajkrat sedli za mizo in se posvetovali, kako bi zasedli Prekmurje. Kupčije antantnih sil dotlej niso bile jasne, Prekmurje je bilo še vedno pod madžarsko oblastjo. Sredi decembra so jugoslovanski vojaki vendarle zasedli Čakovec in prispeli 28. decembra pod poveljstvom stotnika Jurišiča v Mursko Sobotu. Nadaljnje zasedanje Prekmurja so zaustavili za zeleno mizo v Parizu, vojska se je morala spet umakniti na to stran Mure; stotnik Jurišič pa je zaradi nepredvidnosti doživel v Soboti poraz. Napadli so ga Madžaroni, ranili in pregnali njegove vojake, ki so se zatekli v Veržej. Anarhija madžarske vladavine se je nadaljevala.

REVOLUCIJA V PREKMURJU

Sredi marca 1919 je v Madžarski zavrelo. Delavci Budimpešte in drugih mest so s pomočjo vojske prevzeli oblast. Dne 20. marca 1919 je v Budimpešti nastopil revolucionarni svet, ki je pod vodstvom komunistov in socialistov razgnal stari parlament, odstavil kralja in razglasil proletarsko diktaturo.

Odmev teh dogodkov je kmalu odjeknil tudi v Prekmurju. Dne 22. marca so se v Soboti sestali Tkalec Vilmoš, dr. Ritscher Samu, Füleku Josef, Cernovič Sandor, Pustai Josef in drugi ter ustanovili delavski revolucionarni odbor, direktorium treh članov in postavili za namestnika komisarja »krajine slovenske« omenjenega Tkaleca.

Naslednji dan je prišel iz tiskarne prvi proglas revolucionarnega odbora. Razobesili so ga po soboških ulicah in bližnjih krajih. Edini primerek tega proglasa, ki ga zdaj hrani Studijska knjižnica v Mariboru, se dobesedno glasi takole (pisan je v madžarskem pravopisu in v stari prekmurščini. Tukaj ga podajamo v slovenskem pravopisu):

OGLAS

k ljudstvu slovenske okrogline!
Delavci! Pörgarje! Soldajce!
Vdarila je ona vöra, gda je proletarstvo prisiljeno na to, ka naj samo vzeme v roke ravnanje vlade i še za svojo prišestnost skrbi.

Tomü vzrok je Antanti Zakaj vojo? Zato, ar če naše domovino raztepi, raztrgati, nas pa pod oblast česki, romanski i jugoslavski roparov šteli spraviti!

All vse se je inači zgodilo! T. m. 21 je francuski podjezernik Vix nam naznalo, ka nas je konferenca pariska na to obsodila, da nas na tri tale raztrgnejo. Vlada naše je na to dezahvalilo i cejlo ravnanje naše države je proletarstvo vzelo vroke; Vixa je pa zaprlo.

S tov batrinvov stopnjov smo vu največše neprijateljstvo stopili proti francuzom. Kak je vüpalö naše proletarstvo to stopnjo včiniti?

Tak, ka je znalo, da cejlöga svejta proletarstvo: rusi, nemci, avstrijanci, ešče česki, francuski i angleski proletarje žnjimi čütijo; proti njim so samo kapitalisti i militaristi, ki so nas vu to tak krvavo polpetletno bojno strall.

Vu tom deli so ednako grešni vögrski, angleski, francuski i cejlöga svejta kapitalisti i militaristi.

sti! Milione siromaškoga ljudstva so prisilile te divje bestije, da naj eden proti ovomi ide z orožjem, naj brat brata vmori; i zakaj? Samo zato, naj oni i nadalje lahko gospodstvo spilajo!

Proletarstvo vögrsko pa nigdar nepozabi to njim!
Znamo, da so bojno 10.000 plügov zemlej majoči magnaske i veliki bogatci napravili!!!

Ko je naše držanje vu to tak žalostno položnje prišlo, ko je tak dosta nežužne krvi steklo k senki, tomü so vse ti veliki bogatci bili zrok. Ali gda je proletarstvo ravnanje v roke vzelo, je ne zamüdilo nje za račun prositi za njihove grehe.

Vu etoj državi samo delavno ljudstvo slobodno žive; što pa ne dela, on pa tudi nede jo!!!

Vu razumi centralaskov tanača delavcov je ober slovenske okrogline i Sobote »Slovenski Tanač Delavcov« ravnitelstvo prej vzelo. To ravnitelstvo na trij odebrane ljudi, po imeni dr. Ritscher Samu, Füleky Josef, i Cernovic Sandor.

Tej trije včinijo direktorium; te direktorium je dobo oblast od centrale s Pesta, da z pomočjov slovenskega Tanača Delavcov na čisto oni majo jus ober vsega.

Tanač Delavcov i Direktorium zato odredi, da pošto, telegrafe, telefone i železnico pod oblast vzemejo. Oni še skrbiyo, da de vu okroglini Soboti i v Sobote red. Gori pozovejo vse prebivalce Sobote i nje okrogline, da naj v meri čakajo dogodbe.

Delavci Soldajce! Ze vu rokaj mate moč i oblast vsake vrste; pokažite zato, ka ste je tudi vredni. Vüpajte seo Tanači i Direktoriumi, ar za vas dela. Živijo slobodna, neodvisna, socialjska ljudövala! Živio oslobodjene milione proletarövy!!!

Odmevi Oktobrske revolucije v kolpski grapi

Trije dnevi VINIŠKE REPUBLIKE

Dne 1. novembra 1918. leta se je zbralo v Vinici nad tri sto ljudi, ki so demonstrirali proti avstrijski monarhiji in se izrekli za republiko. To svojo izjavo so slavnostno potrdili pred 87-letnim Juretom Pavliščem.

Ta prvi nastop Vinčanov je le eden od številnih podobnih izpadov na Dolenjskem, kjer so ljudje, naveličani avstroogrške monarhije, stremeli za združitev jugoslovanskih narodov v novi republiko. In Vinica je spet dala v teh stremljenjih najlepši vzgled.

Avstrijski denar so začeli žigosati in pri tem so odbili nekaj odstotkov. V Vinici je bil znan po izžemanju prebivalcev večkratni milijonar in vojni dobičkar trgovec Sterk. On in župan sta si žigosala denar kar pod roko, ne da bi odštela odstotke. Ljudje so bili razkačeni, ker so

Ivan Fortun iz Damelj pri Vinici

sklicali na velikonočni ponedeljek leta 1919.

Tedaj so bili že doma povratniki iz vojne. Ti so prinesli med drugim tudi ideje, za katere so slišali, da so zmagale v Rusiji. Doma je bil tudi povratnik iz Amerike Peter Zugelj, ki je prinesel s sabo republikansko miselnost. Povratniki so bili mladi in

razpoloženi za to, da pokažejo svojo drznost vsakomur. Krivica pa jih je v tem še celo spodbujala.

Tisto nedeljsko jutro so mladi planili pokonci. Zugelj, Kobe, Benc, Starešinič, Tomc, Balkovič so zbrali svojo vojsko in odšli na trg pred občino. Ta ali oni je vzel še svojo puško in nasadil bajonet nanjo. Tako je bilo bolj resno in uporniško.

Orožniki so pričakali demonstrante z nasajenimi bajoneti na puškah. Kričali so na množico, naj se razide. Ljudje so pritisnili nanje, jih razorožili, potisnili ob

Vu imeni slovenske okrogline Soldakov z domolübnim pozdravom Delavcov:
Tkalec Vilmoš
namestnik komisara ljudstva krajine slovenske
Podpisi članov direktorija.

ZMAGA IN PORAZ

Revolucionarna oblast v Prekmurju je razen uspešnih ukrepov napravila tudi vrsto napak. Najhujša je bila, da »ljudstvu okrogline« ni dala odgovora na to, kakšen bo položaj Slovencev v okviru madžarske socialistične republike. S svojim protijugoslovanskim stališcem, čeprav je bilo v bistvu naperjeno samo zoper buržoazijo, je nehote zabredla tudi v šovinistične vode in v nepriznavanje narodnostne povezanosti Prekmurcev z ostalimi Slovenci. S tem je napravila levjo uslugo meščanskemu tisku in buržoaziji, v bistvu pa se je izolirala tudi od revolucionarnega vrenja in teženj jugoslovanskih delavskih množic. Posledice so čutili revolucionarji zlasti po zasedbi Prekmurja, ko niso našli nikjer opore, da bi lahko vsaj delno ohranili pridobitve revolucije.

Šestmesečna vladavina revolucionarnega sveta je bila vsaka-ko prerokav obdobje, da bi lahko revolucija pognala globlje korenine in razčistila specifična prekmurska vprašanja (narodnostno in agrarno) in pozneje, ko je bila usoda madžarske revolucije zapečatena, našla stik z jugoslovanskim revolucionarnim gibanjem. Vzlic temu so bili izvedeni mnogi ukrepi, kot konfiskacija veleposesniške zemlje, razlašanje kapitalistov, čeprav ta proces nikoli ni bil dokončan. Prekmurski »boljševiki« so po

LENINOVA DELA,
IZDANA 1917. LETA.
KI SO PO RUSIJI IN
POVSOD PO SVETU
KAZALA PROLETARIATU POT
DO ZMAGE

analogo osrednjega revolucionarnega sveta strogo izvajali odredbe glede zatiranja ropov, tatvin, pijančevanja in drugih prestopkov. Sam duhovnik in poznejši poslanec Klekl je v beograjskem parlamentu priznal, »da so izdali boljševiki nekatere prav pametne odredbe, zlasti poudarjam to, da ljudje niso bili nikdar tako trezni kot pod boljševiško vladavo...« S tem je v bistvu demantiral buržoazno jugoslovansko propagando, ki je skušala predstaviti prekmurske revolucionarje kot pijance, roparje in nemoralne. Pozneje so voditeljem revolucije, kolikor so jih jugoslovanske oblasti dobile v roke, naprtili množico prestopkov, ki so jih izvajale tatinske tolpe in posamezniki, ki so na svojo roko

rekvirirali in plenili.
Prekmurska republika je propadla hkrati s porazom osrednje revolucionarne oblasti v Budimpešti.
Dne 8. avgusta 1919 so francoske in antantne čete vkorakale v madžarsko prestolnico in vrnilo na oblast že poraženo fevdalno in kapitalistično gospodo. Nekaj dni pozneje pa so Prekmurje zasedle tudi jugoslovanske čete. Za 4. avgusta sklicana splošna mobilizacija, ki je bila hkrati tudi zadnji akt revolucionarnega odbora v Soboti, je ostala brez odmeva, kajti poraz revolucije v Madžarski je vplival tudi na razpoloženje v Prekmurju. Prekmurci so se pod vtisom teh dogodkov raje pasivno predali Jugoslaviji, kot da bi se vnovič vrnili pod oblast

madžarske gospode in polagali pred njo račune za zaseženo veleposesniško zemljo, za smrt obesene grofice Bathany in podobna dejanja. Se raje so to storili, ker jim je nova država garantirala vsaj nacionalni obstanek, svobodo jezika in kulture. Žal pa so prišli v novo državo z ugaslim revolucionarnim duhom, kajti duh prekmurske republike je bil močno oplojen z madžarizacijo in nacionalno diskreditiran.
Poslej so dolgo časa poslušali glas Kleklovih »Novin«, dokler ni iz domačih tal zrastle generacija revolucionarjev, ki so verovali v novo slovensko in prekmursko pomlad. Petnajst let je minilo, ko je začela v Polani izhajati »Ljudska pravica«, glasnik nove, zmagovite revolucije. -dV

žili še hrvaški prebivalci z onkraj Kolpe. Tudi oni so zvedeli za upor v Vinici in zlasti mladinci so kaj kmalu prihitei v Vinico, ti iz radovednosti, drugi pa v pomoč. Radič je tudi tam imel več zagovornikov. Množice ljudi pa so pričele prihajati tudi z drugih strani, iz oddaljenejših krajev vse do Črnomelja.
»Živela republika!

UPORNEGA DUHA NISO MOGLI ZATRETI

Viniška republika je trajala vsega tri dni. Močan oddelek jugoslovanske vojske jo je s silo umičil, pokopal pa ni ljudskih idealov o svobodi. Pozapri so voditelje upora in jih leto dni zatem sodih v Ljubljani, ker so se zbal, da ne bi s sojenjem v domačem kraju povzročili novih neredov.

Voditelji so bili obsojeni na razne zaporne kazni, ki so jim pa bile oproščene, češ: bilo je v začetku in nima smisla, da bi jih kaznovali, ker sami niso vedeli, kaj hočejo. Ne gre, da bi se nova monarhija predstavila na tak način.

Upor je v Vinici bil torej zadušen, upornega duha pa niso mogli zatreti niti v dolgih letih monarhističnega režima v bivši Jugoslaviji. Ni naključje, da se je Bela krajina med prvimi dvignila v ponoven upor leta 1941.

Ideje Oktobrske revolucije so v Vinici poblesnile v vsem svojem sijaju že leta 1918. Nepraviljeni ljudje, bolj neorganizirani, so dali z uporom in s proglasitvijo republike le duška svojim zahtevam in željam po svobodi, po primernejšem življenju,

M. St.

protestirali proti izžemanju že tako revnega ljudstva.

Od takrat se v Vinici niso več spustili v tak demonstrativen upor vse do leta 1941. Mnogi od

Ivan Benc iz Pod'lanca pri Vinici

fantov, ki so vodili upor, so se potuhnili, si ustvarili svoje domače gnezdo in se tolkli za obstoj na revni domačiji. Mnogi so prešli s trebuchom za kruhom Ocean in se naselili v Ameriki. Sopen in upor je živel ves čas in prikrile ideje o svobodi in ljudski oblasti so se zatekle v ožji krog pod bajtarske strehe. Morda nekoliko svobodnejše je izražal svoje misli le Fortun v Damlju, v ozki kolpski grapi, kjer je dolga leta imel žito in žagal hlode svojim okoličanom.

Motiv iz Bele krajine

RDEČA KONJENICA

Ko odložiš drobno knjigo poetičnih pripovedi o velikih oktobrskih dneh, ko v današnjem obćem slavu in spominih na revolucijo spoznaš najbolj žilavne sadove pozabljenega lirika Leninskih dni Izaka Emanueloviča Babilja, se ti med prvimi rodi tudi tole vprašanje: kako je mogoče, da je snop tako zrelega, pretresljivega in svojevrstnega umetniškega klasja, kot je »Rdeča konjenica«, ostal slovenskemu bralec toliko časa skrit, pozabljen, zastrt? Mar smo res morali čakati štiridesetletnico revolucije, da bi slednji dobili kompletno smaragdno ogrlico revolucionarnih draguljev?

Naj bo tako ali drugače: zbirka rdečih pesniških vizij o revoluciji in njenih velikih ljudeh je zdaj tu. In z njo smo spoznali Zida iz Odese, »bolehnega semitskega intelektualca z naocniški, političnega komisarja v Budenni-jevi konjenici, enega največjih mojstrov peresa toliko obetajoče mlade generacije sovjetskih pisateljev dvajsetih let, velikega lirika revolucije in državljanske vojne — Izaka Emanueloviča Babilja«, kot ga je označil prevajalec Cene Kopčavar.

Viharni piš revolucije je v svojem zmagoslavju meteužu tudi v literaturi in umetnosti sploh zapustil revolucionarne sledi: panoptikum najbolj ekstremnih, avantgardističnih umetnostnih smeri, novo etiketo, novo estetiko, nov odnos do človeka in življenja, nove pisateljske metode. Babelj je v tem meteužu prišel do lastne podobe. Medtem ko je zamiral raznoglasje vsakovrstnih literarnih krikov — kaj

jih je zavrl, to v pričujoči zvezi ni bistveno — je njegova »Rdeča konjenica« dobivala trdne, svoj-

Stojan Batič: Ilustracija za knjigo I. Babilja »Rdeča konjenica«.

ske pesniške konture, ki so do danasnjih dni ohranile svojo nedvomno umetniško in izpovedno

vrednost, pa čeprav jih je birokratska diktatura med obema vojnima nasilno vrgla v pozabo.

»Rdeča konjenica« je delo občutljivega, odkritosrčnega poeta in vdanega sopotnika revolucije. To je izpoved »duše, polne skelečega opoja sanj«, izpoved »domišljije, slepe, srečne žene«, kot ji pravi pisatelj v »Soncu Italije«. Babelj ni patetični bard revolucije. Njeni stvaritelji niso enorazsežna, ploskovita bitja. Babelj gleda revolucijo s široko razprtimi, začudenimi očmi. Rad jo ima, čuti z njo, je rojen v njej. A občutljivost, hrepenenje in humanizem mu ne dopuščajo, da bi jo barval rožnato. Gleda in izpoveduje vso njeno neizogibno krutost, krvoločnost. Babelj je poet, ki se ne more sprizjajziti z grozotami, zato ne najde miru. Junaki »Rdeče konjenice« so preprosti ljudje z vsemi človeškimi slabostmi in strastmi. So orjaški, krvavi maščevalci z nežnimi srčnimi utripi. O enem izmed njih in o sebi pravi Babelj: »Sidorov, otočni ubijalec, je razcefral na kosmiče rožnato vato moje domišljije in me potegnil v hodnike svoje razsodne norosti« (»Rdeča konjenica« str. 33). Ta preobčutni, preobložni razumniški dvom, ta opoj in obup, radost in otožnost — je neprestani pripev Babeljevih izpovedi. V kolebanju med zanosom in razsodnostjo se kaže Babilju vizija sveta, revolucije in človeka. Ali če povemo z besedami pesnikovega prijatelja Ervina Sinka: »... to je spoznanje, ki daje Babiljevemu načinu gledanja in prikazovanja suho, neutešljivo trdoto, za katero pa vendarle ob pritaženem žaru boleče živi hrepenenje za daljnim, čistim, blagim humanizmom«.

»Rdeča konjenica« je zakladnica bogatih stilizmov, lepih, drznih in zlasti novih podob, ki razkrivajo tenkočutnega esteta in tvornega besednega oblikovalca. Prevajalec Cene Kopčavar ni imel lahkega dela. Z ustvarjalnim posluhom za ritmično prozo in blestečo metaforiko je prelij Babiljeve poetične izpovedi v slovensčino. Prevajalec je tudi avtor portretne študije o Babilju. Knjigo je lepo opremil in smiselno ilustriral Stojan Batič, izdala pa Cankarjeva založba v Ljubljani. Vasja Predan

Pesniki revolucije

KAREL DESTOVNIK-KAJUH

Nekako samo po sebi je razumljivo, da končujemo drobne portrete pesnikov revolucije z domačim obrazom, s pesmijo, ki je v nas še topla in sveža — s Kajuhovo pesmijo. Ali drugače: zaključujemo to poglavje z najsvetlejšim obdobjem v zgodovini našega naroda, s partizanskim časom in njegovo pesmijo.

Slovenska partizanska poezija pozna mimo mojstra Zupantiča predvsem dvoje pomembnejših imen, ki ostajata nerazdružno povezani z revolucionarnim vrenjem tistih četrtozim. To sta Matej Bor in Kajuh. Slednji je na pohodu XIV. divizije na Štajersko padel nedaleč od svojega rojstnega kraja pri Soštanju februarja 1944. Z njim je končal svojstveni lirčni pesnik in nedvomno eden izmed največjih obojev v novejši slovenski poeziji.

Njegove preproste, tople in neposredne pesmi, zlasti tiste, ki so nastale v letih ilegalnega Kajuhovega dela v Ljubljani, so zares prave dragotine v še daleč ne skromni zakladnici slovenske lirike. Toda odveč bi bilo tokrat ocenjevati že znane in priznane vrednote. Navedimo rajši odlomek iz knjige »Veseli veter« Filipa Kalana, dovolj značilni in dovolj točen v ocenjevanju Kajuhove pesmi prav glede na njeno človeško in zgodovinsko mesto. Kalan je lepo zapisal: »Mi, ki smo z njim živeli, teh verzov ne bomo pozabili. Od borbenih budnic, mimo razmišljujočih verzov o našem času, o zanosnem odporu, o tegobnih dneh okupacije, o svetli bodočnosti do rahlih, kitajski liriki sorodnih ljubzenskih motivov in do toplih in nepozabnih verzov o slovenski materi žive te pesmi v nas kakor trajen, sam po sebi umljiv, večno buden del partizanske preteklosti.« Žive in bodo živele. In ne je v njih, ki so živeli z njim.

Samo en cvet...

Samo en cvet, en češnjev cvet,
dehteč in bel
odlomi, moja draga!
Ne bom ga za klobuk pripel,
ne bom ga v gumbnico si del,
odlomi ga, odlomi, draga!

Jaz bom ljudem pošal ta cvet,
vsakomur, ki na križ pripet
trpi v pomladi tej...
In glej, ta drobni češnjev cvet
bo v njih izbrisl malodušja sled
in spet razžari tožni jim pogled.

Samo en bel, en češnjev cvet
odlomi, moja draga,
saj veš, kako vsak tak pozdrav
človeku za rešetkami pomaga.

NAŠA DOBA V KNJIGI

OB KNJIGI SOVJETSE POKTOBRSE PROZE »VIHARNI PIŠ«

»Viharni piš«, izbor oktobrske ruske proze, nam lahko pomeni odkritje.

Spominjamo se časov, ko je na naš knjižni trg prihajala sklenjena vrsta prevodov iz sovjetske književnosti. Izbira je bila izrazito šibka, nekje v osnovah tudi zgrešena.

Razvoj je pri nas potekal ob precejšnji meri odpora proti sovjetskemu načinu umetniškega ter v ožjem smislu literarnega dela. In v precejšnji meri upravičeno. Do sovjetske umetnosti, kakršno je rojeval čas stalinskega diktata, smo začutili averzijo, ker je ideje, s katerimi smo se strinjali, ki smo se zanje zavzemali in ki so nam skupne, odela v plašč zlagane tendenčnosti, v odmaknjenosti resničnemu dogajanju, zapirajoč očel pred njimi. To pa seveda ni moglo voditi nikamor.

Poplavi književnih in filmskih del iz sovjetskih delavnic je sledil nenadni molk. Zdal, ko smo zopet našli stike s sovjetsko sodobno kulturo, se nam je njen obraz prikazal v popolnoma drugačni luči, prečiščen. Tu gre dejansko za zelo simpatične pojave, za ustvarjanje vtisa, ki bo tako močan, da bo polagoma moral pregnati v pozabo vse tisto puhlo, nevkoreninjeno, vsiljeno v sovjetski umetnosti.

Prav je, da tudi sami prispevamo k popolnemu izčiščenju v zvezi s temi pojavi. Prav je, da smo prišli do zavesti, da lahko

nekaj vrednega in nekaj trajnega in ob koncu koncev odločilnega v areni družbenega dogajanja v socialističnih deželah doseže edinole — kvaliteto. Kvaliteto pa pomeni v književnosti zelo jasni, a tudi zelo iskreni odnos do življenja. Kvaliteto pomeni ustvarjalnost zrele osebnosti. Osebnost pa služi ideji, ki je prežeta z njo — življenju in družbenemu razvoju.

Izbor ruske proze, napisane v prvih letih po Oktobrski revoluciji, je odkritje prav zato, ker nam ta proza doslej ni bila široko znana, ker smo celo mislili, da je sploh ni. Kot zbirka vrste pomembnih imen, ki so sovjetski literaturi dala v prvih letih novo uveljavljeno družbenega sistema vrsto pobud in bodo te pobude tudi v bodočnosti jedro, iz katerega bo pošten umetniški odnos do stvarnosti moral izhajati, je »Viharni piš« nedvomno zelo simpatičen pojav.

Prevajalec in izbiratelj Cene Kopčavar je z očitno izrednim poznavanjem sovjetske literarne ustvarjalnosti, hkrati pa s temnim posluhom za umetniško lepoto odbral iz kaj obsežnega gradiva stvari, ki so resnično klene in so zadobile trajno vrednost. Ni se omejeval niti na določeno stilo opredelitelv niti na zgolj vsebinsko osnovo posameznih pisateljev, temveč je izbor zajel iz širine predvsem po estetskih in idejnih kriterijih. Prav raznolikost zbirke, ki jo prevevata dokončna iskrenost in poštenost, prav lepa estetska raven pomeni uspeh.

Nemogoče je v tem kratkem obsegu oceniti posamezne novele, čeprav bi bilo to zavoljo raznolikosti, ki jih — kot tudi njihove avtorje — individualizira, potrebno. Rdeča nit, ki bi jo poliskali in bi z rahlo silo zdržila na skupni imenovalce lastnosti posameznih novel, bi nam povedala, da je pri izbranih delih osemnajstih avtorjev, med katerimi omenjamo vrsto zelo znanih imen, kakor so Aleksej Tolstoj, Solohov, Zoščenko, Babelj, Fedin, Pilnjak, Katajev, Leonov in druge, prevajalec iskal predvsem iskren človeški odnos do življenja. Izognil se je sleherni papirnatosti, iskal je in našel dela ki skoznje polje kri; umetnine so, ker so nastala na neposrednem doživljanju in prizadetosti nad vsem, kar je prinesel porevolucionarni čas. Izbirati je bilo mogoče široko vendarle samo tja, nekam do leta 1928, ko se nekako prične stagnacija sovjetske književnosti za dolga desetletja.

Nam je šlo seveda za odkritje ustvarjalnosti, ki jo je politika uradnega optimizma za vsako ceno zaradi njene neponarejenosti ob slikanju družbenega dogajanja zanikala. Danes je ustvarjalnost tistega časa zaradi svoje kvalitativne vrednosti nujno spet doživljajna in prizadetosti nad vsem, kar je prinesel porevolucionarni čas. Izbirati je bilo mogoče široko vendarle samo tja, nekam do leta 1928, ko se nekako prične stagnacija sovjetske književnosti za dolga desetletja.

»Viharni piš« je v počastitev obletnice Oktobrske revolucije izdala založba Obzorja v svoji zbirki Naša doba v knjigi in sicer kot njen četrti zvezek. Prevajalec je poskrbel še za obširno in zelo koristno uvodno razpravo ter za biografske in bibliografske podatke o zastopanih avtorjih. Priča smo vseskozi lepi in pomembni knjigi. V. Konjar.

PESEM NOVEGA ČASA

PESMI ALEKSANDRA BLOKA, VLADIMIRA MAJAKOVskega IN SERGEJA JESENINA

V počastitev proslav štridesete obletnice je morda največje presenečenje pripravila Cankarjeva založba. Z izdajo pesniških knjig treh največjih poetov revolucionarne dobe: Bloka, Jesenina in Majakovskega je bilo storjeno veliko več kot zgolj zunanja oddolžitve na veliki čas. Prevodi treh poslednjih velikih pesnikov ruskega jezika pomenijo izreden kulturni dogodek, saj so uresničitev dolgoletne želje, da bi zamislili tudi to vrzel.

Njihov pomen v polpretekli zgodovini ruske literature je zelo izrazit in prav tako njihovo posamično prispevanje k njenemu razvoju in celo k vrenju v evropski književni pesniški tvornosti poslednjih štirih desetletij.

Izbor in prevodi so nedvomno na višini. Priča smo enakovrednemu pesniškemu prelivu. Najtežavnejši posel je opravil Tone Pavček pri prevajanju Sergeja Jesenina, saj je prevedel zelo širok izsek iz njegove pesniške tvornosti. Šlo je v veliki meri za čisto imaginistično liriko Jesenina, ki ima poudarek na izraziti lirčnosti, svoji fini in globoki občuteni ljubezni do ruske zemlje in narave, do vseh tistih vtisov, ki mu jih je vcepilo doživljanje mladosti na vasi in mu ostalo vse življenje vodnik. Bil je vseskozi — pesnik. Njegova edina ambicija je bila, postati slaven poet vse Rusije, poet njenih lepot, njenih samotnih pejsažev, njenega kmečkega ljudstva — ljudsko poet. Bila je to poezija, ki živi od zelo konkretnih lirčnih podob v klasičnem pomenu besede, prežetih s pridihom otožnega poslavljanja od mladosti. Med njimi so čudoviti verzi, vredni največjega pesnika. Toda prišla je revolucija in poeziji sanjivosti v vsej široki Rusiji nenadoma ni bilo več mesta. Jeseninu je prinesla veliko bolečin. V letih revolucije sem bil popolnoma na strani Oktobra, toda vse sem sprejel po svoje: s kmečkim odklonom. Mnogi so mu očitali prav to. In dejansko se Jesenin ni angažiral v boju za novo družbo, kot je to storil Majakovski. Nasprotno — ostal je ob strani, ostal je še vedno pesnik, razpet med spomin na stari patriarhalni čas in med doživljanje družbene razgibanosti in družbenega vzpona množic po

revoluciji. Bilo je edino, kar je mogel storiti. Ostal je zvest samemu sebi. Skrajno iskreno je izpovedal svoje doživljanje stvarnosti, brez patetike, a z neke vrste opravičevanjem, kajti počutil se je kot lirik emocionalnosti in pejsaža iztrgan iz družbe, nemočen, da bi se ji priključil. To pa je bila umetniško zrela in poštena izpoved, bil je dodelan izraz notranjega odnosa velikega pesnika do velikega časa. Pavčkove prepisnitve te zahtevne lirike so visok dosežek, ki ga ugotovitev, da sta si sorodna v svojih pesniških svetovih, nič ne zmanjšuje.

Blokov pesnitve o revoluciji — »Dvanajst« je kot pred nekaj desetletji ponovno prevedel Mile Klopčič. Zaradi umetniške polno-

sti in simboličnosti simpatično delo, to umetniško najzrelejšo poemo o času revolucije je prevedel z mojstrstvom in smislom za svojevrstni pesniški izraz, za lahkotno prelivanje metričnih in verznihih form in za celotno zvočno atmosfero, ki jo je Blok sam vtisnil v podtekst svojemu delu. Blok je brez sanjivosti in občutka osamljenosti segel naravnost v dogajanje in ga simbolično označil kot krvavo, toda kljub temu čisto pot k ciljem revolucije. Bil je ves na strani teh ciljev, a kljub temu kot umetnik kritičen do dogajanja. Zato se tudi zgodi, da je opis dogajanja zelo realističen, medtem ko mu je cilj, za katerega se notranje zavzema, še tuj: v njem ni videl

družbenega premika v vsej njegovi daljnosežnosti, temveč svojevrsten mistični simbol: pred dvanajstotico gardistov, ki so junaki njegove pesnitve, koraka z rdečo zastavo sam Kristus, simbol vsega dobrega in čistega. »Dvanajst« je bil Blokovi labodji spev, je bila pesniško najgloblja izpoved revolucije, kar jih ruska literatura premore.

Albrehtov prevod Majakovskega je tretji uspeha polni dosežek, ki ga moramo omeniti. Kakor Blok in Jesenin kot pesnika simbolizma in imaginizma, tako je Majakovski s svojim miselnim in formalnim novatorstvom slehernemu prevajalcu trd oreh. Načelno je njegov pesniški pomen danes popolnoma razložen. S tem, da se je odrekel sleherni tradiciji in se ne le kot opsovalec, temveč kot bojevnik v prvih vrstah priključil revoluciji ter je sleherni njegovo dejanje služilo njenim ciljem, njegovo delo niti najmanj ne izgubi na pomenu. Kljub temu, da je vseskozi deklarativen in agitatorski, je dober del njegovih pesnitev prežet s pristnim notranjim ognjem navdušenja za novi humanizem, za cilje socializma kot družbenega razvoja k pravičnejšim odnosom in k sreči posameznika v množici. Propagiranje teh ciljev v konkretnem revolucionarnem času je terjalno prav tak način, kot ga je uporabil Majakovski — parolo, vzkliek, pesniško jasen simbol, zdrav odnos do sveta, novatorstvo. Morda je v njegovih verzih v primeri z verzji ostalih dveh omenjenih umetnikov Oktobra najmanj poezije v klasičnem smislu, nedvomno pa je največ sile in ognja. Prelom s sleherni tradicijo v nekoliko zmotnem prepričanju, da je vsa poezija, ustvarjena v dobi caristične in buržoazne oblasti, eksperimentalno vodilnih sil, proti katerim se je revolucija uprla, pa je edinstven in najbolj izrazit v vsej svetovni literaturi.

Pomen treh pesniških knjig je izredno velik. Cankarjeva založba je z izborom in s kvaliteto, ki so jo dosegli prevajalci, presegla vsa pričakovanja. Poudariti gre prav tako koristnost spremnih razlag o vlogi in pesniškem obrazu posameznih pesnikov. Viktor Konjar

Ivan Seljak-Copič: Ilustracija k pesnitvi Aleksandra Bloka »Dvanajst«, ki jo je v novem prevodu Mileta Klopčiča izdala za 40-letnico Oktobrske revolucije Cankarjeva založba

TRBOVLJE 1920. LETA

Vi, ki imate v srcu mladost in v pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih bo slonelo življenje.

Ivan Cankar

Grče nad zasavskimi rudarskimi dolinami je tisto leto sneg zapustil že v zgodnji pomladi. Popje se je ponekod že razpihnilo in pokrilo pokrajino s svežo mladostjo.

V dolini pa je življenje teklo svojo pot morda bolj razburkano, kot so valovi Save. Pravzaprav je normalno življenje tisto pomlad leta 1920 zastalo. Vlaki so se v noči na 16. april ustavili. Vsi nenkrat. Železničarji so zahtevali boljše življenjske pogoje.

Rudarji zasavskih revirjev so železničarje podprli. Obljubili so jim, da bodo v znak solidarnosti ustavili delo v rudnikih.

Tisto zgodnjo pomlad je torej vsakdanje življenje v zasavskih revirjih zastalo. Pravzaprav so revirji zaživel, kot zaživijo čebele v panju, če jim sovražnik ogroža dnevno pašo. Tako so se vznemirili rudarji že večkrat. Mnogo prej.

Ze 1917. leta so prišle v Trbovlje nove vesti; o oktobrski revoluciji, o Judenburgu. Po malem so ljudje govorili o delavski oblasti, o svobodi, o tem, da bodo odpravili s tlačitelji in izkoriščevalci.

V Trbovljah, Hrastniku in v Zagorju so že prve dni po prevratu rudarji začeli odpravljati nasilje z nasiljem. Uprli so se in njihova dejanja so se mnogokrat pomešala z dejanji razjarjenih nasilnežev, ki so ropali in rušili. Od tudi je tudi povod za psovke in grožnje revolucionarjem.

V Trbovljah so izgnali enega glavnih gospodarjev v rudniku - Huberja.

"Imam že tako dolgo gajzlo, da vas bom iz Ljubljane tepel," se je poslovil od Trbovelj. V Trbovlje ga pa le ni bilo več.

V Trbovljah so pripadniki Narodne straže aretirali mesarja Božiča, ker je izzemal delavce, in ga peljali na komando jugoslovanske vojske. Komendant je odgovoril, da je treba zbrati najmanj pet sto podpisov za vsakega, ki imajo kaj proti njemu, šele nato ga bodo pridržali in ukrepali proti njemu. Rudarji so zbrali nato podpise proti obratnemu inženirju, ki so mu pravili Tonček. Nesli so podpise na komando in tam so jim odgovorili, da tako ne gre. Delegacija je odšla k jašku in sporočila odgovor popoldanski izmeni, ki se je odpravljala v rudnik. Počakali so na rudarje prve izmene in nato skupaj nagnali "Tončka" iz Trbovelj.

Pazniki so jih naganjali na delo, rudarji pa: "Kaj nam boste ukazovali. Zdjaj smo tu mi gospodarji!" - "Tonček" je pa le šel.

Narednik Železnik je med vojno v opekarni obehal delavce za najmanjši prestopok. Nadzoroval je tudi zapore in sam odredjal kazni. Delavci so ga po prevratu nagnali, da je vse do postaje bežal pred njimi.

V Hrastniku so rudarji nagnali direktorja Lellerja, v Zagorju osovražena tehničnega vodjo Hineka.

V Hrastniku so razkačeni ljudje izpraznili Vovkovo trgovino, v Trbovljah pa napadli rudniški magazin in brezplačno popivali po gostilnah. Revolucionarnost se je mešala s spontanim obračunavanjem z dobičkarji.

Tako je bilo prve dni po prevratu. V Trbovljah in v Hrastniku in v Zagorju pa je vrela še naprej. V Trbovljah so že decembra 1918 izvolili stavkovni odbor, ki je zastražil obrate, določil kontrolorje v trgovini in zahteval, da bi soodločal pri cenah za živila. Stavka se je vrstila za stavko. Uspešna je bila le tista 1920-21, ki je trajala nekaj tednov in jo je vodil tajnik Zveze rudarskih delavcev Janko Petakovič. On je sicer moral iz Trbovelj kot brezdomec v spremstvu žandarjev, rudarji pa so zmažali in si krepko zboljšali položaj. Preden so Petakoviča nagnali iz Trbovelj, so mu pri pogajanjih kapitalisti prigovarjali, naj prestopi in dela za njihove interese. Ponujali so mu baje lepo vsoto denarja. Ker ni sprejel njihovega denarja, so ga nagnali kot pritepenca.

Trbovlje so doživle v svoji zgodovini še mnogo takih dogodkov, mnogokrat so trboveljski rudarji prelili celo kri. Zato stavka ni bila za Trbovlje nekaj nenavadnega, nekaj nenormalnega, ker tudi klavni življenjski pogoji rudarjev in izžemanje kapitalistov ni bilo nekaj nenormalnega.

Oktobrska revolucija, Judenburg in sto podobnih uporov po vsem svetu so tudi v Trbovljah dvignili rudarsko pest.

Stavka ni bila za Trbovlje nekaj nenavadnega. Tistikrat, aprila 1920, ko je nastopila zgodnja pomlad, pa je tudi za Trbovlje bila stavka nekaj več. Vlaki so na vseh progah obstali, v Trbovljah pa so se začeli pripravljati. Ne na revolucijo, ker vsi trezni so preudarili, da je nemogoče, da bi uspeli, pač pa so hoteli potrditi, da se ne strinjajo z novim režimom, ki ga je uvedla vladajoča buržoazija, na drugi strani pa so hoteli dati duška svojemu prepričanju, da bo tudi pri njih moralo prej ali slej priti do tega, kar se je že zgodilo v Rusiji.

Na sestanku zaupnikov so izvolili akcijski komite. Sestavljali so ga Hlebec Albert, Princ Jože, Nemeč, Strman, Saje, Klenovšek, Stenovičeva Rezi; Tončka Čečeva je odgovarjala za mladino. Ta akcijski komite je napovedal stavko in jo vodil iz Delavskega doma. V Trbovljah so najprej zasedli pošto, občino, postajo, z žandarmerijsko postajo pa so sklenili nekakšen sporazum o nenapadanju. Revolucionarji so tako prevzeli oblast v revirju. Izvršna oblast je postal akcijski komite.

Na glavnih točkah so postavili straže, vendar brez pušk. Le dve so nekje staknili.

V Zidanem mostu so aretirali voditelja železničarjev Petriča in še dva zaupnika, Imeli so jih na postaji in čakali, da jih prepeljejo v Ljubljano z vlakom, ki je peljal živila iz Maribora. Vlake so tiste dni spremljali vojniki. V Zidanem mostu so nameravali nažbiti na vlak tudi aretirance. Vest o tem je kurir železničarjev prinesel do Hrastnika in naprej v Trbovlje.

V Hrastniku se je takoj zbrala skupina okrog petnajst ljudi in odhitela proti Zidanemu mostu. Tam so postavili barikade na progo, da vlak ni mogel naprej. Ko so prve prepreke vojniki odstranili, so Hrastičani nametali na progo skale in hlode. Tudi do teh so prišli vojniki. Hrastičani pa so se razbežali v hrib. Vojaki so streljali za njimi, vendar niso imeli pravega cilja, ker so se rudarji lahko poskrili med zelenice se drevje. Le mesar Strašek je postal v svoji beli bluzi preveč odkrit cilj. Zato so vse puške uperili vanj in ga podrli. Padla je tako prva žrtev.

Ta čas, ko je vlak vozil od Zidanega mosta, so se v Trbovljah zbrali pred Delavskim domom in sklenili oditi na postajo, da preprečijo prevoz aretirancev v Ljubljano, oziroma da jih osvobodijo. Mnogiča rudarjev in njihovih družin se je vsufo po dolini do Save. Na postaji so izdrli prago in kretinico. O tem so obvestili hrastiško postajo. Ko je pripeljal vlak, so vojniki obnemeli, ker proti taki množici niso upali nastopiti. Pogovorili so se in vojska se je vdala. Spustili so aretirance, naker je vlak lahko nadaljeval pot proti Ljubljani. Zbrana množica pa se je razšla šele, ko je nekaj govornikov poudarjalo solidarnost rudarjev in železničarjev in oklicalo pravice delovnega ljudstva. To je bilo drugi dan trboveljske republike.

Tretji dan je bil v Trbovljah mir. Nekaj rudarjev se je odpravilo v Ljubljano, da pomagajo železničarjem. Eden med njimi se je zrušil pod streli na Zaloški cesti.

Dan nato je od Savinjske doline prikoralaka v Trbovlje vojska, kakih pet sto vojakov. Rudarjev je bilo sicer več, a so bili brez orožja.

Popoldne so se vojniki zvrstili v strelce in po pobočjih zasedli dolino do postaje. Prvi ukor je veljal žandarjem, ki so se v tistih dneh potuhili, takoj zatem pa so začeli zapirati upornike. V Celje so odpeljali člane akcijskega komiteja in nekaj drugih iz Trbovelj. V Hrastniku so prav tako zaprli nekaj tistih, ki so prestregli vlak pot od Zidanega mosta do Hrastnika. Mesarja Straška pa so pokopali sami žandarji.

Tako je bilo konec trboveljske republike. Za temi dogodki je ostal v zasavskih rudarjih spomin, ki se je vsesal v srca starejših generacij, da ga nihče ni mo-

gel več iztisniti - niti nadaljnja preganjanja, niti za večino aktivnih udeležencev dolga leta emigracije.

Ko je vojska zasedla Trbovlje, so začeli prihajati iz Ljubljane razni poslanci in politični agitatorji. Govorili so zbranim delavcem, da bi na prvi dan maja, na delavski praznik, delali. "Nima smisla, da se upirate. Vi niste vsa Jugoslavija. Vi ste močni samo v pesti, ne pa tudi po duhu."

Delavci so se vrnili na delo. Ne vsi. Za mnoge, ki so tudi kasneje iskali službo, je veljalo pravilo: "Naženite jih, saj so komunisti!"

Politična aktivnost se je po solidarnostni stavki z železničarji, v Trbovljah zelo razmahnila ne glede na to, da stavka ni uspela in da je vojska zadušila upor in da je bilo s tem konec trboveljske republike. Trbovlje so postale znane po vsej Jugoslaviji kot komunistična trdnjava.

Trboveljski komunisti so 1. maj 1922 proslavili skupno s socialisti.

DNEVNI DOGODKI

S SESTANKA V SKUPNOSTI POSLOVNIH ZVEZ ZA POLJEDELSTVO FLRJ

Krompir iz Hrvatske in Slovenije

na trge Beograda in Sarajeva brez posredovanja trgovinskega omrežja

Beograd, 6. nov. (Tanjug). - Poslovne zveze za poljedelstvo Hrvatske in Slovenije bodo še ta mesec brez posredovanja trgovinskega omrežja poslale svoj krompir na trge Beograda in Sarajeva. O tem so se domenili na sestanku v skupnosti poslovnih zvez za poljedelstvo FLRJ v Beogradu.

Za zdaj namerava prodajati krompir na beograjskem in sarajevskem trgu po ena okrajna poslovna zveza iz teh republik. Če bo uspeh dober, bo takšen način preskrbe zajel še nekatere poljske pridelke za zimo in razširil bi se tudi na nekatera druga mesta ter večja potrošna središča.

Ljudski odbor Beograda bo zagotovil poslovnim zvezam prostor na trgih in plahte za pokrivanje pridelkov, ker tudi to zadostuje, da obvarujemo krompir

mraza, ljudski odbor Sarajeva pa bo zagotovil tudi zaprt prostor. Poslovne zveze iz Hrvatske in Slovenije bodo imele zagotovljen prevoz in vse druge pogoje, kakor podjetja za trgovino na debelo.

S tem, da bodo poslovne zveze iz glavnih pridelovalnih središč Hrvatske in Slovenije neposredno prodajale krompir na trgu v Beogradu in Sarajevu, bodo cene znatno padle. V Sloveniji so letos pridelali kmetje 95.000 vagonov

krompirja in od tega ga je ostalo za prodajo v drugih republikah 20.000 vagonov. Na Hrvatskem imajo kakih 12.000 vagonov krompirja, ki ga ne morejo vnovčiti na domačem trgu. Odkupna cena krompirja srednje kakovosti znaša v Sloveniji približno 10 din na nakladalni postaji. Poslovne zveze na Hrvatskem ponujajo najboljši krompir iz Like po 11 din. Kakih 3000 kilogramov takšnega krompirja je prodala poslovna zveza iz Ogulina na nedavnem "tednu za preskrbo z živili čez zimo" v Beogradu v dveh urah. Prevozni stroški od pridelovalnih središč na Hrvatskem in v Sloveniji do Beograda in Sarajeva znašajo 2,50 din za kilogram. Po kalkulacijah predstavnikov poslovnih zvez cena prvovrstnega krompirja iz teh krajev ne bi smela presegati 18 din za kilogram.

Prvih 28 strokovnjakov - kožarjev

Ljubljana, 6. nov. - Danes popoldne so bili v podjetju za odkup kož »Koteks« izpiti za dosego visoke kvalifikacije delavcev - kožarjev. Polagalo jih je je 28 delavcev. Več ali manj so bili to starejši ljudje, ki so tik pred upokojitvijo in so opravljali delo, za katero so dobili danes tudi uradno potrdilo in priznanje 10 pa tudi 15 let.

Izpitov za dosego kvalifikacije te vrste pri nas še ni bilo, je dejal član izpitne komisije prof. A. Mali. Uspeh je bil dober, posebno kar zadeva praktični del izpitov. Nekateri so se pokazali take strokovnjake, da se je od njih tudi izpitna komisija marsikaj naučila.

V PRIPRAVI JE OSNUTEK ZAKONA O DAVKIH

Ureditev davčne obveznosti državljanov do družbene skupnosti

Davki, ki jih plačujejo gospodarske organizacije, bodo posebej urejeni

Beograd, 6. nov. (Tanjug). Po obvestilih iz državnega sekretariata za finance je zdaj v pripravi osnutek zakona o davkih, ki bo urejal samo davčne obveznosti državljanov do družbene skupnosti, medtem ko bodo posebej urejeni davki, ki jih plačujejo gospodarske organizacije. Predlagano je, naj bi uredili naslednje obveznosti državljanov: davek na dohodek, davek na uporabo tuje delovne sile, davek na premoženje (kot nova oblika obdavčenja), občinski davek na dohodek in krajevni samoprispevek.

Ostale davke, ki jih plačujejo državljanji (davek na promet, davek na osebne dohodke) obravnavajo posebni osnutki zakonov, medtem ko ostaneta davek na dediščino in davek na darila za sedaj v okvirih sedanjega posebnega zakona.

Predlagani osnutek zakona o davkih sloni na tem, da je moč uvesti nove davčne obveznosti in ukiniti sedanje samo z zveznim zakonom, prav tako pa tudi urediti trajne terčasne davčne oprostitve in davčne olajšave. V tem osnutku je pomembno tudi načelo, da je moč tudi davčne stopnje vseh vrst davkov, razen občinskega davka na dohodek in

krajevne samoprispevka, predpisati samo z zveznim zakonom. Da bi bila davčna politika prožnejša, so bile predlagane različne davčne stopnje za posamezne dejavnosti.

Osnovna oblika obdavčenja državljanov je davek na dohodek. Davki bi zajel naslednje oblike: davek na dohodek od kmetijstva, na dohodek od samostojnih poklicev (obrtniki, zdravniki, odvetniki, prevozniki in drugi), na dohodek od premoženja (hiše) in premoženjskih pravic ter davek na dohodek od avtorskih in izumiteljskih pravic. Osnutek je pretežno obdržal načela sedanje uredbe o davku na dohodek čez-

POZDRAV MARŠALA TITA

Beograd, 6. nov. (Tanjug) Vrhovni komandant oboroženih sil FLRJ maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito je postal vojakom, podoficirjem in oficirjem 13. proletarske brigade »Rade Končar« ob proslavi 15-letnice ustanovitve te brigade naslednjo brzojavko:

"Ker se ne morem odzvati vašemu vabilu in se udeležiti proslave 15-letnice ustanovitve vaše brigade, vam po tej poti pošiljam tovariške pozdrave in prisrčne čestitke.

Pot, ki jo je med vojno prehodila vaša brigada in ki je bila polna srditih spopadov in nepretrganih bojev za osvoboditev in srečnejšo prihodnost naših narodov, spominja tudi na pot neomajnega revolucionarja, čigar ime je dobila vaša brigada. Trinajsta proletarska brigada, ki je operirala večidel v neposredni bližini Zagreba, je zbirala v svojih vrstah zagrebški proletarijat in razplamtevala boj na terenu, ki je bil težaven in za sovražnika zelo občutljiv. Prekaljena v mnogih bojih si je 13. proletarska brigada pridobila priznanje s tem, da je bila vključena med slavne proletarske brigade, ki so se borile v Bosni, Crni gori, Srbiji, Beogradu in na sremski fronti do končnega poraza okupatorja na mejah naše dežele. Skupaj z Drugo proletarsko brigado in z ostalimi enotami narodnoosvobodilne vojske se je 13. proletarska brigada borila širom po naši deželi ter krepila bratstvo in enotnost, eno največjih pridobitev naše ljudske revolucije.

Prepričan sem, da bosta takšna minulosť brigade in njeno ime tudi v prihodnje močna spodbuda v vzgoji in čedalje popolnejšem vojaškem in strokovnem usposabljanju borcev in oficirjev vaše brigade."

EDVARD KARDELJ NA SLAVNOSTNI SEJI VRHOVNEGA SOVJETA SZ

Odločilni vpliv socializma na nadaljnji razvoj na svetu

Mea pozuravnim govorom podpredsednika Kardelja ob prihodu v Moskvo na proslavo 40-letnice Oktobrske revolucije.

(Nadaljevanje s 1. strani)
vili Oktobrske revolucije in Lenina kot znamenje nove dobe, kot luč v temi vojne vihrane.

To navdušenje je prišlo do izraza v sodelovanju 30.000 Srbov, Hrvatov, Slovencev, Makedoncev in Črnogorcev v vrstah Rdeče garde in Rdeče armade v Oktobrski revoluciji, ki so postali v ognju revolucije takšni junaki, kakor so Aleksa Dundić, Danilo Serdić in drugi (ploskanje). To navdušenje je prišlo do izraza v širokem revolucionarnem valu, ki je začel od konca leta 1917 pljuscati ob dežele sedanje Jugoslavije. Upori polkov na frontah in mornarjev na vojnih ladjah pod rdečimi zastavami Oktobrske revolucije, nezajezljivi val stavk in demonstracij tja do krvavih spopadov in krajevne prevzemanja oblasti, množični kmečki punti itd., takšna je bila slika prvih let po Oktobrski revoluciji v naši deželi. Zatirani in izkori-

ščani delovni ljudje naše dežele so ubrali pot, ki sta jim jo pokazala velika Oktobrska revolucija in Lenin (ploskanje).

Cprav naši delovni ljudje v teh prvih revolucionarnih spopadih niso izbojevali odločilne zmage, vendar je Oktobrska revolucija vllila ogromno silo in zaupanje v bodočnost delavskega razreda in kmetov Jugoslavije. Leta 1919 je bila ustanovljena Komunistična partija Jugoslavije, ki je sprejela Leninove ideje ter že prvi dan svojega rojstva poslala plamteč pozdrav narodom in deželam Oktobrske revolucije in stopila na branik Oktobra. Jugoslovanska reakcija, prestrašena sprčo ugleda in moči Komunistične partije, je postavila Partijo izven zakona, komuniste pa aretirala, sodila in ubijala. Začelo se je dolgo obdobje težavnega ilegalnega dela, obdobje policijskega terorja, zaporov in temnic.

pomembnimi uspehi v gospodarski in družbeni izgradnji. Zdaj skupno utrjujemo prijateljske stike in sodelovanje med Jugoslavijo in narodi Sovjetske zveze, stike in sodelovanje, ki slone na velikih idejah proletarskega internacionalizma in enakopravnosti neodvisnih narodov (ploskanje). Danes se skupaj z vami spominjamo velikih zgodovinskih dni ni se veselimo velikih uspehov, ki so jih narodi Sovjetske zveze dosegli na poti socializma. Sovjetska zveza ni več gospodarsko zastopala, marveč visoko razvita industrijska dežela z ogromnim gospodarskim in tehničnim potencialom. Sovjetska zveza ni več obkoljen socialistični otok, ker so njene zmage ter zmage delavskega razreda in naprednih sil v drugih deželah spremenile svet okrog nje, spremenile socializem v svetovni proces, ogromno okrepile sile socializma in miru na svetu.

trgani napredek v uresničevanju idej, ki so jih oznanile pred 40 leti salve z "Aurore" in ki jih je formuliral veliki Leninov genij.

Naj živi velika Oktobrska revolucija!

Slava nesmrtnemu Leninu!

Naj žive narodi Sovjetske zveze in njihova slavna Komunistična partija!

Konec govora podpredsednika Kardelja so pozdravili delegati Vrhovnega sovjeta z dolgotrajnim ploskanjem.

ZA ZMAGO SOCIALIZMA VOJNE NISO POTREBNE

V proslavo 40-letnice oktobrske revolucije so govorili Hruščev, Mao Ce Tung, Gomulka, Kardeij, in voditelji ostalih partijsko-državnih delegacij

Moskva, 6. nov. (TASS). — Danes ob 10. (po moskovskem času) se je začelo v palači športov v Moskvi zasedanje Vrhovnega sovjeta ZSSR, posvečeno 40-letnici velike oktobrske socialistične revolucije. Zasedanje je začel predsednik Zveznega sovjeta Pavel Lobanov, potem pa je član Vrhovnega sovjeta ZSSR in prvi sekretar CK KP SZ Nikita Hruščev prebral referat: "Štirideset let od velike oktobrske socialistične revolucije". Na popoldanski seji, ki se je začela ob 16., pa je prvi govoril vodja kitajske delegacije Mao Ce Tung, nato pa Wladislav Gomulka, Antonin Novotny, Walter Ulbricht, Chivu Stoica, Todor Živkov in Edvard Kardelj. po kratkem presledku pa še Janoš Kadar, Ho Si Minh, Ki Ir Sen, Enver Hodža in Damba.

Ob zaključku se je Vrhovni sovjet sprejel progias sovjetskimi državljanom ter progias vsem parlamentom in javnim delavcem sveta, naj težijo po sodelovanju med narodi na osnovi petih načel koeksistence, naj se bore za prepoved atomskega orožja in za opustitev jedrskih eksplozij, naj se zavzamejo za sistem kolektivne varnosti, za tesnejše gospodarske in kulturne stike ter za globlje zaupanje med narodi.

komunistov. Hruščev je poudaril, da so komunisti na stališču, da vojne za zmago socializma niso potrebne.

Proslave po vsem svetu

Peking, 6. nov. (Tanjug). V Pekingu je bila danes osrednja proslava 40. obletnice Oktobrske revolucije. V »Palači športov« je bilo slovesno zborovanje, na katerem se je zbralo okrog 18.000 političnih, kulturnih in družbenih delavcev. Govoril je predsednik Vsekitajskega ljudskega kongresa Liu Cao Si.

Pariz, 6. nov. (Tanjug). KP Francije je v okviru proslave obletnice Oktobrske revolucije organizirala vrsto svečanosti v Parizu, v departmajih in industrijskih centrih v državi. Na zborovanju na zimskem stadionu je govoril Marcel Cachin, medtem ko je Roger Garaudi govoril na zborovanju, na katerem se je zbralo 10.000 delavcev in komunistov Pariza.

Kakor poročajo iz Rima, New Delhija, Bruslja, Londona in od drugod, so bile slovesne javne proslave po vseh deželah, kjer lahko komunistične partije javno delujejo.

Gospodarski stiki z Egiptom

Kairo, 6. nov. (Tanjug). Jugoslovanski veleposlanik v Kairu Josip Djerđa je bil danes pri finančnem ministru dr. Kaisunju. Razgovarjala sta se o ekonomskih odnosih med Jugoslavijo in Egiptom.

Poljska je združila boj za socializem in neodvisnost

Moskva, 6. nov. (Tanjug). — "Pravda" je objavila v današnji številki članek prvoga sekretarja CK ZDPP Wladislava Gomulke, ki v njem med drugim pravi, da so sklepi 20. kongresa KPSZ opozorili na možnost različnih oblik prehoda v socializem in da so postali vzpodbuda za kritične ustvarjalne misli in procese obnavljanja v vsem mednarodnem delavskem gibanju. Dejstva potrjujejo, da določajo pot sleherne dežele v socializem konkretni zgodovinski pogoji, konkretni odnosi razrednih sil tako v vsaki posamezni deželi kakor tudi na vsem svetu.

Glavno vprašanje, na katero so zadevali poljski komunisti v prvih desetih letih po vojni, je bila težavna naloga, da začrtajo pravilno pot poljske revolucije. Treba je bilo združiti borbo za oblast delovnih ljudi, za socializem, z bojem za trdno neodvisnost. Poljska partija je izpolnila

ta svoj program temeljitih preobrazb, kolikor ustreza koristim in težnjam poljskega naroda.

Vendar so se v njenem delu od leta 1948, ko je nastalo na Poljskem vprašanje prehoda k socialistični izgradnji na široki fronti, pojavila različna pačenja, katerih izvor je tičal v dogmatizmu in sektaških težnjah. Toda v Partiji so se našle sile, ki so začele boj proti tem pojavom. Preokret je pomenil okrepitev socializma na Poljskem in poglobitev vezi med Partijo in množicami.

Na novi poti so se težave, ki so jih povzročile buržoazne nacionalistične sile. Pod vplivom teh sil kažejo manj prekaljeni člani Partije, zlasti med intelektualci, revizionistične težnje na poziciji buržoazne kritike socializma. Poljska delavska partija in ljudska oblast pa se odločno borita proti tem reakcionarnim in protiljudskim elementom.

Po načelih proletarskega internacionalizma in enakopravnosti narodov

Toda zanetene revolucionarne iskre ni bilo moč ugasiti.

Štirindvajseto obletnico oktobrske revolucije leta 1941, ko je vna Evropa ječala pod Hitlerjevim škornjem, ko so tolpe nemškega fašizma naskakovale Moskvo in zibelko revolucije — Leningrad, smo dočakali s svojo revolucijo na osvobodjenem ozemlju, stotisoči borcev, ki so na poziv in pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije takoj po Hitlerjevem napadu na ZSSR prišli za orožje. Z vstajo smo mi, komunisti Jugoslavije, izpolnili svojo dolžnost do svojega ljudstva. To pa je bil hkrati največji izraz proletarske solidarnosti v dejanjih do prve dežele socializma, njenega delavskega razreda, njenih borcev na fronti, njenih narodov. (Ploskanje.)

Sožalje ob smrti Gligora Protease

Beograd, 6. nov. Tanjug. CK ZKJ je poslal CK Delavske partije Romunije naslednjo sožalno brzojavko:

— Ob tragični smrti sekretarja CK in kandidata za člana Politbiroja Delavske partije Romunije tov. Gligora Protease izražamo CK ZKJ svoje iskreno in globoko sožalje.

Prezgodnja in nenadna smrt tov. Protease je zadala hudo izgubo delavskemu razredu in Delavski partiji Romunije, ki se je tov. Protease v njenih vrstah boril za izgradnjo socializma in za ohranitev miru na svetu.

Š A H Polovica XI. kola v Kranju

Kranj, 6. nov. XI. kolo političnega turnirja so je novej zaključili s kolo: Vuković — Smederevac 1:0 (40), Toti — Cuderman 1:0 (41), Crepinsek — Milečević 1:0 (42), Puc — Lukić 1:0 (43), Bulat — Bradvarović, Nikolić — Bertok in Smalbegović — Tomšič prek, partija Bidev — Sofrovič je bila zaradi bolezni Bideva odložena. Stanje: Šahovski 7,5 (1), Puc 7, Cuderman 6,5 (1), Vuković 6,5, Lukić 6, Bertok, Smalbegović in Bulat po 5,5 (1) itd.

Zasilna vlada?

Francoska poslanska zbornica je v noči na sredo potrdila sestavo vlade Felixa Gaillarda in tako napravila konec petdesetletni vladni krizi. Francija se je oddahnila. Centra republika se je s tem spet vrnila v svetovno arenjo. Ze v sredo zjutraj so se razširile vesti, da bosta Macmillan in Selwyn Lloyd v kratkem prišla v Pariz, da bi se zagnala francosko vlado z rezultati nedavnih britansko-ameriških razgovorov v Washingtonu.

Nova vlada mora doseči se zaupnico parlamenta. Ob investituri je zbrala okoli sebe skoraj vse parlamentarne skupine — razen komunistov in poujadistov. Gaillard je v svojem govoru ob investituri napovedal, da bo skurila samrtni frank, uredil alžirsko vprašanje in pripravil reformno ustavo. To zveni skoraj preoptimistično. To bi nemara prej dosegel mož drugega kova, kot je 38-letni finančni strokovnjak. Francija je imela od prve vojne do danes malo velikih državnikov. Clemenceauja in zdaj po mnenju nekaterih Mendes-Francea. Vsi drugi pa so poveliči predsedniki le svoje stranke, večših celo le eno njeno krilo. V normalnih pogojih francoski ministri predsedniki niso presekali raven svojih ministrov.

Alli bo Gaillard dokazal, da to merilo zanj ne velja? Preizkusni kameni ob alžirskem vprašanju, ki je bilo že za markskega usodno, se utegne spokazati tudi novi francoski prvaki. Vojna v Alžiriji gre namreč že v četrto leto. Če upoštevamo še prejšnja in t. d. tokini, je bilanca hudo pasivna: Francija je že 11 let v permanentni vojni. In ta bilanca je krvava. Čutiljo je vsi od komaj doraslega Francoza, ki mora

Naša revolucija in socialistična izgradnja sta se naslonili na pridobitve oktobrske revolucije ter uporabili njene izkušnje, ne mehanično, marveč ustvarjalno v pogojih druge svetovne vojne, v pogojih narodnoosvobodilne borbe naših narodov, v pogojih antifašistične borbe narodov vsega sveta.

Danes praznujemo naši narodi štiridesetletnico oktobrske revolucije kot socialistična dežela s

Svobodna in neovirana graditev socialističnega družbenega reda

Uporabljam to priložnost, da poudarim, kako vroča je želja narodov Jugoslavije, da bi se zagotovil mir, da bi začeli obravnavati vprašanje razorožitve in dosegli prepoved proizvodnje, preizkušanja in uporabe atomskega orožja, da bi se zagotovilo vestransko sodelovanje med narodi in deželami ne glede na družbeno ureditev posameznih dežel.

Danes, ko je socializem ogromna sila in ko odločilno vpliva na nadaljnjo usodo sveta, moramo s tega svečanega mesta ponovno izjaviti ne samo, da je ideji socializma tuja misel na vojno, marveč da je napočil čas, ko mora vojna kot sredstvo za poravnavanje sporov med državami dokončno pripasti minulosti skupaj s poskusi imperialistov proti miru in varnosti narodov, da socialistične dežele ne nameravajo svojega družbenega reda vsiliti nikomur, da bodo zmeraj spoštovali voljo slehernega naroda, da sam ureja vprašanja svojega notranjega družbenega reda in da zato zahtevajo, da tudi druge dežele spoštujejo voljo narodov, ki so ubrali pot izgradnje novih družbenih odnosov, da lahko svobodno in neovirano grade socialistični družbeni red.

Dovolite mi, da na koncu v imenu vlade Federativne ljudske republike Jugoslavije, v imenu CK Zveze komunistov Jugoslavije in v imenu vseh delovnih ljudi naše dežele še enkrat pozdravim vas, delegate sovjetskih delovnih

ljudi v Vrhovnem sovjetu, prek vas pa vse delovne ljudi Sovjetske zveze, kakor tudi Komunistično partijo Sovjetske zveze in njen Centralni komite, ki stojita na čelu sovjetskih delovnih ljudi v njihovem boju za zmago socializma in komunizma. (Ploskanje.)

Ko vam čestitamo k velikemu prazniku, ki je vaš in naš, vam želimo novih uspehov v socialistični izgradnji, v ustvarjalnem razvoju proizvodjalnih sil, v nadaljnjem izboljševanju življenjskega standarda sovjetskih državljanov, v boju za mir med narodi, v prizadevanju za nepre-

Zadnja pot Di Vittoria

Rim, 6. nov. (Tanjug). Tu je bil danes svečano pokopan pokojni predsednik Generalne konfederacije dela in Svetovne sindikalne federacije Giuseppe Di Vittorio. Na pogrebu je bila gromna množica ljudi. Udeležili so se ga tudi generalni sekretar Svetovne federacije Louis Saillard, predstavniki vladne, KPI, vseh italijanskih sindikalnih organizacij, delegacije sindikatov iz mnogih dežel, med njimi tudi delegat ZSJ Dragi Stamenković. Med pogrebom sta govorila o delu pokojnika razen drugih tudi Luigi Longo in Pietro Nenni.

Radiooddatno sodelovanje z Madžarsko

Beograd, 6. nov. (Tanjug). Vodstvo Jugoslovanske radiodifuzije in delegacija Radia Budimpešte, ki se je mudila pri nas 14 dni, sta izmenjali pisma o nadaljnjem sodelovanju. Dogovorili sta se predvsem o izmenjavi glasbenih in govornih programov ter tehničnih in programskih izkušenj.

Zahodna resolucija o razorožitvi

New York, 6. nov. (Reuter) — Politični odbor Generalne skupščine je sprejel resolucijo 24 zahodnih dežel o razorožitvi. Zanj je glasovalo 57 delegacij, 9 jih je bilo proti, 15 delegatov pa se je glasovanja vzdržalo. Resolucija podpira zahodna stališča, obrazložena na dosedanjih razgovorih v ožjem razorožitvenem odboru, in nadaljevanje teh razgovorov. Glasovanja so se vzdržali delegati Burme, Cejlona, Egipta, Finske, Gane, Indije, Indonezije, Japonske, Nepala, Saudije, Sudana, Sirije, Jemena in Jugoslavije.

VREMENSKA NAPOVED

za četrtek, 7. novembra
Pretežno oblačno, zlasti v severno-vzhodni Sloveniji nekaj padavin. Temperatura ponoči med 6 in 10, v Primorju okoli 12, najvišje dneve do 14 stopinj Celzija.

SPOROČAMO ŽALOSTNO VEST, DA JE PO DOLGOTRAJNI IN MUČNI BOLEZNI PREMINIL DOLGOLETNI BOREC ZA PRAVICE DELAVSKEGA RAZREDA, TOVARIS

IVAN PERČIČ

ČLAN ZKJ OD LETA 1933, NOSILEC REDA DELA II. STOPNJE IN ČLAN DRUGIH ORGANIZACIJ IN DRUŠTEV

POGREB DRAGEGA IN NEPOZABNEGA TOVARISA BO V PETEK, DNE 8. NOVEMBRA 1957, OB 16. URI IZPRED HIŠE ŽALOSTI V PODGORJU 55 NA MESTNO POKOPALIŠČE ZALE V KAMNIKU.

KAMNIK, DNE 6. NOVEMBRA 1957.

OBČINSKI KOMITE ZKS KAMNIK
OBČINSKI ODBOR SZDL KAMNIK
OSNOVNA ORGANIZACIJA ZK KAMNIK-ZAPRICE

Deček iz narvske stražnice

Objavljamo odlomek iz knjige »Deček iz narvske ulice«, ki jo bo v kratkem izdala v prevodu P. Golije založba Mladinska knjiga.

Otroci, pišem se Dimitrij Mihajlovič. Po poklicu sem gradbeni inženir. Gradim hiše. Zelo verjetno je, da kdo izmed vas celo stanuje v eni izmed hiš, ki sem jih zgradil jaz. Tistega oktobrskega dne 1917. leta, o katerem vam bom pripovedoval, si niti od daleč nisem mogel misliti, da bom jaz, deček iz narvske stražnice, sin navadnega delavca, postal inženir. Takrat sem bil star osem let in vsi so me klicali Mitko. Že od zgodnjega jutra sem se klatil po ulicah našega rajona s prijateljsko in šumno četo dečkov.

Najbolj smo se bali, da ne bi zamudili ali spregledali kaj zani-

mivega. Zanimivosti pa je bilo povsod na pretek: na nezazidanih prostorih med hišami so se učili delavci rdečarmejci streljati iz pušk in pištol; čisto zraven Narvske mitnice je stala straža s strojnico in gorela grmada, kraj nje pa so se grelt stražarji in pekli na žerjavici krompir; na naši ulici... ne samo na naši — skoraj na vsaki ulici se je nekaj dogajalo.

No, ker se je najvažnejše in najzanimivejše začelo šele zvečer v tovarni, bom pripovedoval o tem od začetka vse po vrsti.

Mi smo se pripodili tja kmalu potem, ko je zategla tovarniška

pisal oznanila konec dnevnice zame in začetek večerne. Najbolj čudovito je bilo to, da ne glede na piščal noben delavec, ki je končal dnevno zameno, ni odšel domov in noben, ki je prišel na večerno, ni šel v ceh dela.

Ogromno tovarniško dvorišče je bilo tako nabito polno delavcev, da so morali mnogi stati na ulici. Vsi so nečesa čakali. Tudi mi smo čakali.

Sunkovit hladni veter je prinašal iz daljave nerazločen šum. »Fantje, slišite?« je kričnil neki deček. »Ze streljajo!«

Toda ni nam bilo dovolj, da bi samo slišali, hoteli smo tudi vse videti. In glej, najbolj spretni in smeli so začeli plezati po visokem drogu svetilke ter si pri tem odirali dlani in kolena. Ko so dosegli vrhni prečnik, so posedli na njem po vrsti kakor vrabel na brzojavni žici.

Naposled sem se tudi jaz znašel na prečnem tramu. Od tod sem videl rajon vse do carinarnice. Nihče ni streljal. V daljavi sem zapazil samo oblak temnodimikastega dima, ki se je z veliko brzino pomikal po cesti. Zdaj se je skrli za hišami, zdaj zopet pojavil. In šele tedaj, ko se je na križišču sunkovito obrnil naravnost proti nam, smo videli, da je bil to motocikel.

Spredaj, nagnjen h krmilu, je sedel motorist v kožnem šlemu, za njim na prtljžniku pa mornar. Trakova njegovega pokrivala brez senčnika sta vihrala v vetru, on je sedel z rokami v bokih in zdelo se je, da bo pri prvem močnejšem sunku padel. Toda mornar je sedel kakor prikovan. Trakovi brzostrelke so se križali na njegovih prsih, granate so mu štrlele izza pasu, a na hrbtu mu je visela puška. Preden se je vozilo ustavilo, prav kraj samih vrat, je skočil z motocikla in se sklonil k delavcem, ki so ga obstopili.

Do nas so se slišale besede: »Tovariši! Čas je, da nastopimo! Jaz sem iz Smoljnega.«

Bil je iz Smoljnega. Težko vam dopovem, kaj je bil takrat Smoljni za delavce Petrograda, Oktobra 1917 je v poslopu blivše-

ga Smoljnega inštituta prebival štab revolucije, boljševiki, Lenin.

Z mornarjevim prihodom se je vse začelo gibati. Delavci so se zbirali po edinicah, kdo ve od kod so se pojavile puške, zableščali so bajoneti, zaplapolale zastave.

Ko so se delavci zbrali v edinice, se je pokazalo, da mnogi nimajo pušk. Mornar in komandirji odredov so se zaskrbljeno posvetovali in spraševali o nečem delavce.

Po vsem tem je bilo jasno, da nihče ni mogel dati mornarju potrebnega odgovora.

Tedaj je eden od komandirjev slučajno dvignil glavo in zapazil nas dečke, ki smo sedeli na prečniku svetilke. Prijel je mornarja za roko in pokazal na nas.

»No, zdaj nas bodo pa spodili,« sem pomislil.

»Hej dečki,« je zaklical mornar, »kdo izmed vas ve, kje bi lahko takoj našli ženo ključavničarja Mihajla Voronova.« Vsi so molčali in pogledovali name, ker je bila moja mati. A moj oče, Mihajl Voronov, je že tretji mesec sedel v ječi. Tja so ga utaknili boržuji, ker je bil boljševik.

JOSIP RIBIČIČ:

VSAK PO SVOJE

MIŠKA JE NAŠLA PSENO IN GA POJEDLA.
»KRADEŠ! PSENO JE BILO MOJE!« JE ZAKOKODAJ-SAL PETELIN IN SAVNIL MIŠKO PO GLAVI, DA JE OBLEŽALA.
»TOLOVAJ! MIŠKO SI MI UBIL!« JE ZAMIJAVKALA MAČKA IN PREGRIZLA PETELINU VRAT.
»RAZBOJNIK! PETELINA SI MI UMORIL!« JE ZALAJ-LISJAK IN ZADAVIL MAČKA.
»ROPAR!« JE ZATULIL PES. »ZADAVIL SI MI MAC-KO!« IN JE RAZTRGAL LISJAKA.
»NEHVALEŽNEŽI! OB LISIČJI KOZUH SI ME DEJALI!« JE ZAVPIL ČLOVEK IN USTRELIL PSA.
»TI DRUGE, JAZ TEBE!« SE JE ZAREŽALA SMRT IN OBJELA ČLOVEKA.

Kaj smo videli NA VEČERNEM NEBU

Ob lepih večerih se s sosedomi otroki radi igramo. V mraku je najbolj priljubljena igra skrivanje. Ker imamo pri nas ravno sedaj več izkopanih jam za sajenje sadnega drevja, so nam te jame najprimernejše za skrivališča.

Navadno smo zvečer opazili na zahodni strani neba, da je nekaj zažarelo proti jugu. Izenadeni

smo planili iz svojih skrivališč in gledali svetlečo črto. Presenečeni in veseli smo kričali, da je to novi satelit. Seveda pa to naše veselje ni trajalo dolgo. Kajti ko so na naše vpitje prihiteli domači gledat kaj je, smo zvedeli, da je bil le utrinek. Čez vsmerije je letel od otrgan del zvezde, ki včasih prileti daleč v zračne plasti, kjer se zaradi močnega tre-

nja užge. Sveti se tako dolgo, dokler ves ne izgori, potem pa pade kot meteor na zemljo. To je najbolj čisto železo. Takšen meteor častijo muslimani kot nekaj božjega, ki jim ga je poslal njihov bog Allah.

Cprav sem o meteorju slišala že v lanskem šolskem letu, mi je bilo to vse nekaj novega. Od takrat vsak večer opazujemo nebo in migljajoče lučke na temnem nebu.

Metoda Zorčič, II. r. gimn., Brežice.

UREDNIKOV KOTIČEK

Spoštovani tovariš urednik!

Mnogo mojih spisov, ki sem Ti jih poslal, je gotovo požrl koš. Tako veselje imam za pisanje, da tudi odšel ne bom nehal. Danes Ti pošiljam kritiko filma »Pogumen kot Lassie«. Zdi se mi, da sem napisal to kritiko nekoliko predolgo, toda krajše nisem mogel, če sem hotel povedati vsaj glavno vsebino filma. Pričakujem odgovor in Te prav lepo pozdravljam!

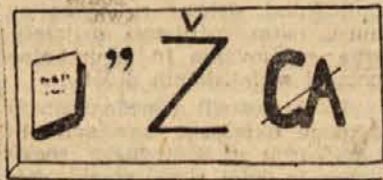
T. J. dijak, Stari trg pri Ložu.

Dragi J.!

Zadnje čase si mi poslal nekaj prispevkov, ki Ti jih res nisem mogel objaviti. Nič posebnega nisi povedal v njih in zdi se mi, da si nekoliko popustil. Človek mora čutiti veliko odgovornost za to, kar napiše. Nikakor ne sme dopuščati, da s svojim pisanjem dolgočasi ali celo muči tisoč in tisoč bralcev, ki so izpostavljeni njegovi površnosti. Nekateri so mi že poslali kritike naše strani, brž ko je izšla, in jaz sem te kritike z velikim veseljem objavil, čeprav je med vrsticami veljala tudi meni kot uredniku marsikatera grenka. Ne, pa jaz mislim, da moram objaviti včasih tudi prispevke, ki mi niso povsem všeč, pa moram napraviti s tem veselje svojemu sodelavcu, če mislim, da bo iz pisca še kaj nastalo. Seveda, vsak bralec pa ima pravico povedati o prispevkih, kar se mu zdi in tako je tudi prav. Dobro pretehtane kritike o naši strani bom zmeraj rad objavil. Glede kritike filma »Pogumen kot Lassie«, ki si mi jo poslal, pa tole: Sam si že čutil, da si se preveč zadržal pri vsebini filma. Zelen bi, da bi pisal

predvsem o tem, v čem Ti je bil film všeč ali v čem Ti ni ugajal. V zadnjem času sem objavil nekaj kritik o filmih in moram reči, da so mi bile zelo všeč. Če imaš tiste številke pri roki, si jih preberi. Mnogo lepih pozdravov Ti pošilja Tvoj urednik.

REBUS

»Arena smelih«

Cprav sem že videla nekaj cirkusov, sem se vendar navdušila ob zadnjem cirkusu iz Moskve. Ta cirkus smo pred časom gledali že v filmu »Arena smelih«, zdaj pa smo ga še resnično doživeli v Ljubljani. Akrobacije ruskih mojstrov so naravnost čudovite. Drzna artista ploveta po zraku kakor ptici, sploh pa so vsi telovadci kot iz gumija. Najboljša se mi je zdela kosaška skupina, ki je na vrvi izvajala stvari, katere marsikdo še na trdnih tleh ne bi zmogel. Potem čudoviti žongler, ki je metal gorče bakle kot za šalo, spretno kotali žogo po telesu ter z neznanostno hitrostjo mahal z mečem. Nedvomno bi premagal vsakega nasprotnika, če bi bil sabljač. Smeh in dobro voljo pa sta vzbujala dva šaljevca s svojimi šalami. Seveda sta bila tudi artista in sta to dokazala s posrečeno hojo po vrvi in z drugimi umetnijami. Ljubki kodrast psički pa so v šoli kot učenci odgovarjali na vprašanja, za nameček pa so nazadnje še prevračali salte. Toda še veliko boljše od pasjih so

medvedje umetnije. Človek skoraj ne more verjeti, kako se je mojstru Filatovu posrečila z njimi taka dresura. Naučiti medveda voziti kolo in motor je več kot spretnost. Gledalci so bili presenečeni, ko so na njih privozili v areno in delali pri tem še prave osemice. Potem so se vrteli na vrtiljaku, hodili po prednjih tacah, z zavezanimi očmi plezali po lestevicah in še drugo. Prav posrečena pa sta bila košmatinca-boksarja v ringu, ki sta se obdelovala s pestmi. Seveda se je tekma kmalu končala. Zmagovalec in premagane pa sta ponosno odhlačala iz arene. Skratka, medvedje so navdušili slehernega gledalca, njihov dreser pa je zaslužil največ odobravanja.

Poleg nepozabnih artistov in živali mi je cirkus ugajal še zato, ker ni v njem nobenih prevar, marveč so vse točke resnično umetniške in so dosežene le z velikim naporom in nenehnim vežbanjem.

Jenko Helena, IV. r. gimn., Sentvid nad Ljubljano.

BLED V JESIENI

Poletje je za nami in z njim tudi turistična sezona. Prišla je jesen in jezero se je ohladilo. Kopalcev ni več, razen v termalnem kopalšču v hotelu Toplice, kjer je kopanje možno tudi pozimi. Gostov je le še malo. Tu pa tam nekaj domačih in tudi tujih. Med sezono je Bled precej

v Vintgarju navdušujejo prav vse obiskovalce. Z velikim zanimanjem pa si domačini in izzemci ogledujejo muzej in Blejskem gradu in otoku, kakor tudi razstavo Commerce Bled, ki jo prirejajo že več let zaporedoma. Na tej razstavi razstavljajo vsa večja industrijska podjetja svoje iz-

nastopi. Večkrat nastopita tudi blejski moški pevski zbor in folklorna skupina. Vse te nastope tujci radi obiščejo.

Dragi pionirji! Če še niste bili na Bledu, predlagajte tovarišu razredniku, da ob koncu šolskega leta obiščete Bled in si ogledate njegove zanimivosti in lepote.

Janjo Jan, 3. a razred nižje gimn., Bled

Domotožje

Odšla sem brez pozdrava in mračnih lic.
V jesenskem vetru pela je dobava, letela v tople kraje jata ptic.
Odšla za vetrom sem po sreči spravenat odšla v tuje kraje veselja in miru iskat.

A zdaj želela, mati, bi si spet domov.
Hotela zdaj bi poiskati vse steze sredi gozdov in vse poti, sredi njo in vasi, da bi našla srečo, ki le doma se prijazno, toplo smeji.

Anica Barbič, dijakinja, Ljubljana

KAKO NAJ SE IMENUJE NAŠA MLADINSKA STRAN

Predloge sta poslala:
Anton Sešel, Crna na Koroškem — 1. Mladost in veselje, 2. Pravljice za mlade, 3. Pisemca mladih, 4. Veselje in žalost.
Janko Jan, III. razred gimnazija, Bled — 1. Mladi svet, 2. Mladina pozor, 3. Mladina piše, 4. Mladini, 5. Kaj pravi mladina, 6. Nekaj za mladino, 7. Klic mladine.

Predloge za preimenovanje naše mladinske strani bomo sprejemali do 15. novembra. Novo ime strani bomo dali naši strani ob priliki praznika 29. novembra, ko bomo tudi sporočili imena naših mladih letošnjih nagrajencev.

KRIZANKA

»Narodna noša«

Vodoravno: 1. Jugoslovanska armada (kračica); 5. ta (srbohrv.); 5. veleblagovnica v Ljubljani; 7. grški bog ljubezni; 8. oznaka za Kitajsko; 9. skrajni del suhe zemlje; 11. uporablja ga voznik s konji; 12. oznaka za Egipt; 13. oznaka za Holandijo; 14. znak za srebro; 15. reka v Egiptu; 17. dolgouha žival; 19. žitarica.

Naopično: 1. pripadnik starega grškega rodu; 2. Ober; 4. rimski bog ljubezni; 6. vrtna evetica; 8. znak za radij; 10. velika morska žival; 11. ena izmed evropskih držav; 13. žensko ime; 16. romunski denar; 18. znak za diplomatski zbor.

V SMERU ČEDALJE BOLJŠEGA IZKORIŠČANJA PROIZVODNIH ZMOGLJIVOSTI

DOBRI GOSPODARJI

POMEMBNI DOSEŽKI IN KORISTNI NAČRTI MLAGA KOLEKTIVA TOVARNE KONZERV «ARRIGONI» V IZOLI

- Industrijski figovi gaji na zanemarjenem obalnem kosu sveta
- Prve enote lastne ribiške flote

Ceprav je ob dokončni priključitvi Slovenske Istre k Jugoslaviji ostala v velikem izolskem podjetju «Arrigoni» le peščica nekdanjih njegovih delavcev in uslužbenec, se stroji niso ustavili. Delovna mesta je zasedlo blizu 800 v glavnem mladih ljudi, ki so k znanim ribjim, sadnim in zelenjadnim konzervam zlasti v zadnjem letu dodali mnogokaj novega.

Pri vlaganju sardel v skatle

● MILIJON VREČIC KONCENTRATA GOVEJE JUHE MESEČNO
Po daljših in skrbnih pripravah so letos avgusta prvi v naši državi pričeli proizvajati koncentrat goveje juhe z najčistimi sestavinami v vrečicah. S tem novim izdelkom v celoti domačim izdelkom so nedvomno v dokajšnjih meri pripomogli k

razbremenitvi širokih množic gospodinj, sočasno pa so občutno zboljšali izkoriščanje tovarniških proizvodnih zmogljivosti. Doslej so posredovali trgovinam v vseh republikah skupaj okrog dva in pol milijona vrečic govejega jušnega koncentrata «Argo», a odsetej jih bodo napolnili po milijon na mesec. To vsakakor ni malo, toda proizvodnja je vzlic temu vnaprej prodana, medtem ko se še v preteklem kraju šrom po državi pritožujejo, da novega praktičnega izolškega prehranbenega izdelka sploh ne morejo dobiti v trgovini.

● NOV VIR DEVIZNIH DINARJEV
Komaj četrta leta je minilo od začetka proizvodnje koncentrata goveje juhe «Argo», pa se zanj že resno zanimajo v Južni Afriki in na azijskem otoku Ceylonu. No, vodstvo tovarne «Arrigoni» je ponudilo seveda resno sprejelo in namerava tudi ta izdelek na vsak način izvažati — vendar šele tedaj, ko bo njegova proizvodnja bolj ustrezala potrebam. Na eni strani gre tu za nadaljnje povečanje izkoriščanja zmogljivosti sprico narasčanja domače potrebe, na drugi pa za osvojitve proizvodnje govejega jušnega koncentrata v kockah. Slednje bo bržčas kaj praktična pridobitev tudi za naše gospodinj, saj bodo mogle bolj zakuhavati testenine po lastni želji in izbiri. Toda po dve kocki v zavojčku velikosti skatlice vžgalice bodo prav tako praktičen izvozni predmet. V ta namen se pod-

jetje «Arrigoni» poteguje pri ljubljanski investicijski banki za kredit v višini 20 milijonov dinarjev za uvoz ustreznega embalažnega stroja zmogljivosti 20 milijonov kock letno.

● OBETA SE RAZCVET PRECEJSNEGA OBSEGA

Za začetek so se v Izoli locili proizvajalci govejega jušnega koncentrata. Ta izdelek je vsakokrat sadno redno racionalne predelave surovin. Na primer: iz enega samega kilograma govedine dobimo kar 800 kromčikov juhe. To pomeni, da bomo z izvozom koncentrata v kockah neprimerno bolj pridobitno kot doslej prodajali na tujem pomembnem del živine. Toda vse kaže, da bo takšnemu izvozu mesa sledil podoben izvoz gob. Zdjaj zdaj bo namreč šrom po vsej državi napredal gobova juha. Kolektiv tovarne «Arrigoni» jo bo proizvedel po 300.000 vrečic mesečno, njena kakovost pa je po oceni priznanega italijanskega strokovnjaka takšna, da bi na trgu v Italiji šla prav gotovo zelo dobro v denar. Vendar goveji in gobovi bodo kaj kmalu sledile še kurja, grahova, spinačna in mešana zelenjadna juha. Vsem slednjim štrnim so v Izoli laboratorijsko že povsem kos, a industrijsko jim bodo v bližnji prihodnosti. Potem bo nam siri gospodinjam še laže, naš izvoz izdelkov pa morda znova pestrejši.

● NA DVEH NOVIH FRONTAH: RIBIŠTVO IN KMETIJSTVO

Pravzaprav je podjetje «Arrigoni» dolga leta razpolagalo s floto, ki je pred 2. svetovno vojno štela več kot 20 ribičkih ladij in čolnov. Potlej so se reči obrnile tako, da zdaj tovarna nima lastnih plovilnih objektov. Ali takim razmeram so šteti dnevi. Sprico nujnost boljše izkoriščanja proizvodnih zmogljivosti, so podjetju že odobrili kredit za gradnjo novih treh radeških ladij, ki bodo hkrati z velikimi ribičskimi podjetji v Piranu in Izoli pripomogli do občutno večjega ulova.

Prav tako razveseljava pa je novice, da bo tovarna «Arrigoni» pripravila sto hektarov lastnih plantažnih nasadov fig na zapuščenih starih terasah tik nad Izolo. V ta namen bodo že to zimo izkopali jamo, v kateri bodo vsadili 20.000 dreves. Nekako čez štiri, pet let bo vsako steblo dalo povprečno 30 kg fig, — torej dovolj za znatno povečanje proizvodnje čiste in mešane figove marmelade.

116 otrok prejema podporo

Razen ostalih nalog skrbi Občinski ljudski odbor Mozirje tudi za otroke padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja. V letošnjem proračunu je predvidel za podporo teh otrok 3 milijone din. Mimo zneska, ki je določen v občinskem proračunu, je namenjeno za podporo teh otrok 800.000 din še iz zveznega sklada. Podpora sprejema 116 otrok padlih borcev in žrtev fašizma.

Zmogljivost ni izkoriščena

Ceprav so v Mlekarni v Radečah začeli redno obratovati šele 1. oktobra, je danes že jasno, da bo postala močan činitelj pri pospeševanju živinoreje v radeški občini

Za gradnjo nove mlekarnice v Radečah so se zavzeli prav vsi. Tako so kmetije prispevali kar 580 kubičnih metrov lesa, tovarna dokumentnega papirja pa je montirala potrebne stroje. Kmetije so pomagali, ker so vedeli, kaj hočejo. Področje radeške občine je v glavnem hribovito in sta edini kmetijski panogi sadjarstvo in živinoreja. Viški mleka so vse doslej kmetom propadali. Z dograditvijo mlekarnice se je stanje znatno izboljšalo. Sedanja njena dnevna zmogljivost je 3000 litrov mleka, kapacitete pa so predvidene za 5000 litrov mleka. Trenutno odkupijo dnevno na območju kmetijskih zadrug Dole pri Litiji, Podkum, Sentjanž na Dolenskem, Tržišče, Gabrovka, Radeče in Sevnica od 2500 do 2700 litrov mleka. Kljub prizadevanju pa še niso uspeli, da bi odkupili vse viške mleka. Ceprav obratuje Mlekarna v Radečah šele dober mesec, je pri kmetovalcih že opaziti večjo skrb za živino, saj jim le-ta v hribovitih krajih pomeni glavni vir dohodkov.

Ceprav imajo avtomobil, jim ta ne zadošča in mora tako priskočiti na pomoč še tovornjak «Komunale», ki pa precej stane. Treba bo najti sredstva, da se bo Mlekarna glede prevoza osamosvojjala. Težava pa je tudi, ker trenutno še nimajo vode v Mlekarni, sicer pa jo bodo v kratkem dobili. Težave so tudi s stroji, ker so stari in ker so iz raznih krajev.

Kazno je, da bo Mlekarna v Radečah odigrala pri pospeševanju živinoreje v radeški občini v celoti tisto vlogo, ki ji je namenjena. L. M.

Tako sušijo očiščene ribe, preden grejo v nadaljnjo predelavo

Mleko pošiljajo vsak dan iz Radeč v Trbovlje in Hrastnik, imajo pa še lastno prodajalno v Radečah. Začeli so že predelovati mleko v maslo in sir, v kratkem pa bodo začeli izdelovati še jogurt.

V radeški Mlekarni imajo precejšnje težave s prevozom mleka.

Premalo razvedrila

Celje s svojimi 28.000 prebivalci je glede na možnost razvedrila najbrž na zadnjem mestu v Sloveniji. Res, ni kdo ve kako veliko pa vendar njegovi prebivalci zmeraj bolj pogrčajo nečesa, kar si drugod lahko bolj ali manj vsak privoščijo. Nekateri trdijo, da je bilo v Celju poprej bolj veselo, ne-le v sezoni zimskih prireditve, temveč skozi vse leto. Če si sredi julija, ali septembra žele zaplesati, si lahko izbiral, kam bi šel. A letos?

Naj govore dejstva. Razen dveh kino dvoran in gledališča (slednje v sezoni) ni druge izbire. Vrzel bi mogel nekako izpopolniti «Delavski oder» (prej «Ljudski oder») s pestrejšim repertoarjem. Amaterji «Delavskega odra» bi po tem takim morali bolj «prijeti za delo». No, vprašanje je, če bi v takem sestavu zmogli posredovati publiko kaj več. Mimo tega so Celjani zelo prikrajšani pri zabavnih programih, ki jih navadno prirejajo gostje, ali v posameznih primerih domača podjetja v reklamne namene. Takih programov je v letu zelo malo.

Do letos so lahko plesali željini Celjani plesali v hotelu «Savinja» na Bregu. Plesali so le ob sobotah, redko tudi ob nedeljah. Omenjeni hotel bo ta mesec spremenjen v internat. S tem je šla po gobe tudi slednja možnost. Torej, tu je še nekaj letovleha «Evropa» v jedru mesta. In še tu je krč. Ob sobotah se nagne v zakajeno dvorano toliko ljudi, da lahko prečeni položaj edinole skozi steklena vrata. Tu igra godba in nihče ne more zadržati parčkov, da ne bi zaplesali med nizami. Kdo neki bi jih mogel pregnati, saj nimajo kam drugam. K «Milinarjevemu Jancu»? Hm, tam je bilo pred nekaj leti še prav veselo. A kaj, tudi tega ni več. In še nekaj. Pred vojno, ko je Celje štelo 18.000 prebivalcev, so bile v mestu tri kavarne!

Sicer pa, kaj bi se naštevati dejstva. Mladi ljudje so razočarani, ker nimajo možnosti, da bi se tu in tam razveselili in pozabili na vsakdanje težave. Nekateri, ki so bili tega bolj ali manj vajeni, lahko trenutno le še obujajo spomine. Zakaj, Celje je zlasti v zadnjih dveh letih z razvedrilo prav na kraju. — Mar ne bi bilo pravi, ko bi tisti, ki jim je «skrb za človeka» tako približabili beseda v vsakdanji rabi, tudi o tem malo več razmislili. K

Temeljito proučiti

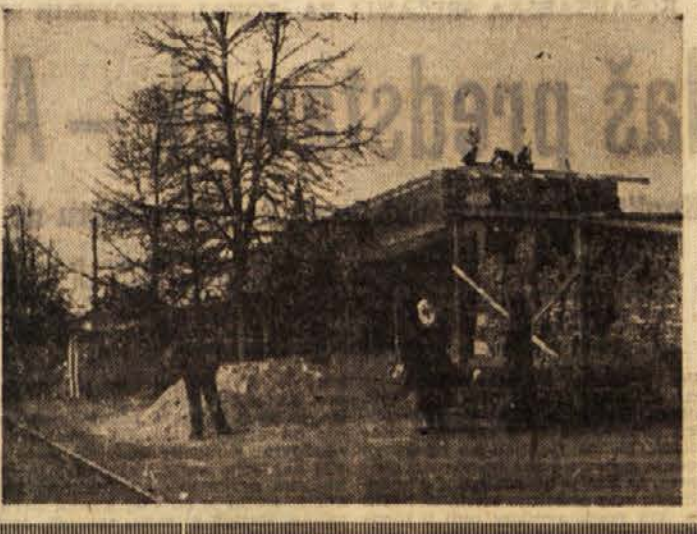
Svet za šolstvo pri okrajnem ljudskem odboru v Celju pripravila perspektivni načrt razvoja šolstva na področju okraja Celje. Priložni bodo morali dobora proučiti potrebe terena in prirastek v prihodnjih letih, saj bo perspektivni načrt osnova za dejavnost okraja in posameznih občin na tem področju. Tak načrt bo najbrž izdelan že v začetku prihodnjega leta.

Dve iz Trebnjega

Glavna cesta skozi Trebnje je prekopana. Z občinskimi sredstvi nameravajo še pred zimo dokončati kanalizacijo; v ta namen kopljejo glavni kanal in polagajo cevi.

Novo sodobno postajališče v Trebnjem je pod streho. Sedanja lesena baraka, ki nikakor ni ustrezala številnim potnikom, ki so potovali proti Ljubljani, Novemu mestu in Sevnici bo zamenjana s hično urejenim kolodvorom, kjer so pravkar prekrili streho in začeli z notranjo ureditvijo.

Od vsepo vsod

Lahko so zadovoljni

Godba na pihala DPD Svoboda v Storah bo letos praznovala 12-letnico. Zdjaj je 26 godbenikov, med njimi je 9 mladincev, vodi pa jo kapelnik tovarniš Franc Berkhaus. Zgodovina godbe je dokaj pestra, pa tudi precej razburljiva, zlasti v letih, ko se ni imela stalnega gospodarja. Nekaj časa je delala godba v okviru sindikalne podružnice, nato v okviru SKUD, kasneje se je priključila h-godbenim in šele od 1952. leta je vključena v DPD Svoboda. Od takrat naprej pa je godba lepo napredovala. Pred dnevi je imela godba občni zbor in je pregledala uspehe v minulemu letu. Največji uspeh so želi v tem, da so močno dvignili disciplino in kvaliteto, hkrati pa so poskrbeli za dober izbor našture aranžirah v Storah, razen tega pa so pripravili dva samostojna koncerta v Celju in Zalcu. Ko godbeniki pregledujejo delo dvanajstih let, so z delom lahko zadovoljni, več pa bi lahko napravili, ko bi med njimi ne bilo nekaj takih, ki kršijo disciplino.

Nova stanovanja

Mariborska bolnišnica je pričela graditi večji stanovanjski blok na Taboru. V njem bo 42 stanovanj za potrebe zdravstvenih delavcev. Za gradnjo bodo porabili 150 milijonov dinarjev, novo stanovanjsko postopje pa bodo dokončali najbrž do decembra prihodnjega leta.

V Mariboru porabijo največ elektrike mali odjemalci

Medtem ko so v Mariboru leta 1946 porabili le nekaj nad 6000 KWh električne energije, bo ta potrošnja letos narasla že na 34.000 KWh. Med potrošniki so na prvem mestu mali odjemalci, ki porabijo vsako leto povprečno 15 odst. več kot v industriji, kjer znaša letni prirastek le 5 odst.

Skupno potrošje v Mariboru nad 80 milijonov KWh električnega toka na leto.

Skupno potrošje v Mariboru nad 80 milijonov KWh električnega toka na leto. Od vseh štirih mestnih občin je trenutno najbolje oskrbovana z elektriko občina Maribor-Center.

Letos ni bilo zastojev

Elektro plač v Zaležarni Store je letos dobival skozi vse mesec zadostne količine električne energije. Zaradi tega ni prišlo do zastojev. Sprico tega kaže, da bo elektro plač v letošnjem letu celo presejal planiran obseg proizvodnje.

V I. polovici 1958 sodišče tudi v Slovenskih Konjicah

Sodne oblasti so že pred časom odobrile ustanovitev sodišča v Slovenskih Konjicah, ker to upravičujejo istemne potrebe. Vendar letos ni prišlo do ustanovitve novega sodnega organa, ker so bili po sredi nekateri objektivni razlogi. Kot se je izvedelo, bo okrajni ljudski odbor skupaj s konjiško občino poskrbel za vse potrebno, tako da bo novo sodišče v Slovenskih Konjicah lahko začelo poslovati že v prvi polovici prihodnjega leta. F.

Znamka
za
10 din

Uprava

«LJUDSKE PRAVICE»

Ljubljana

Kopitarjeva ulica 2
Poštni predal 42

Odrežite in nam pošljite

JAMES A MICHENER

Sajonara

ROMAN

31

Joe me je odpeljal do Itamija, kjer sem stopil v avtobus, namenjen v Takarazuko, toda videti je bilo, da je imel vlak, s katerim se je vozila Hana-Ogi, zamudo, zakaj ko sem prišel v svojo sobo in pogledal na Biči-baši, sem videl Hana-Ogi, kako stopa v aprilski mesečini čez most. Stekel sem dol, da bi ponovno govoril z njo, toda ponosno je šla mimo mene, hodeč v svojih rumenih copatkah vzdolž železniške proge proti spalnicam igrala.

Vso noč nisem zaspal, kajti ko sem se vrnil v sobo, sem našel pismo, ki ga je prinesel poseben kurir. V ovojnici so bili nedavni ukazi, izdani v taborišču Kobe, na koncu pa je z velikimi črkami pisalo: «Vsem osebam pod tem poveljstvom je prepovedano vsakršno pojavljanje na javnem mestu in prisrčnosti z japonskimi domačini. Častniki se ne smejo pojaviti na ulici v spremstvu domačih žensk...»

Vedel sem, da sem zablzel v smešen položaj, ker nisem smel hoditi s Hana-Ogi po mestu, prav tako pa tudi ona ni smela hoditi z menoj. Če general Webster zve, da se sestajam z Japonko, bo začel disciplinski postopek, če pa upravitelj Takarazuke zvedo, da se Hana-Ogi sestaja z Amerikancem, bo odpuščena iz skupine

Meseca. To je bilo precej podobno igri, v kateri sem nastopal v Sv. Leonardu. Tedaj se igral kneza, ki skuša preprečiti svoji nečakini, da bi se poročila z revnim učiteljem. Fant, ki je igral učitelja, je bil silno neboljen in spominjam se, da me je na odru zavoljo tega obhajala groza, toda zdaj se je to dogajalo meni. Gospa Websterjeva je pritiskala name. Železniška družba Takarazuka pa je ščitila svoj denar, naložen v Hana-Ogi in vse to skupaj je bilo veliko težavneje od tistega, kar je preživljal puritanski knez, ki ga je igral 17-letni Lloyd Groover.

Ko sem bučen ležal tisto jutro celi dve uri — od treh do petih — sem doumel, da je vsa ta reč vražje neumna. Toda ob svitu sem videl Hana-Ogi plesati po zidovih sobe, gledal sem njene klasične kretnje, korake, gibe njene desnice in to me je tako prevzelo, da sem lahko mislil samo o njenem vtiku in gibkem telesu. Moje misli je izpolnjevala ljubkost njenih kretenj in ko je sonce vzšlo, sem zaspal trdno pričrčan, da jo bom srečal nekje v trikutu med tremi mesti.

Stari kmet: «Sleherno prgišče gnoja z roko položim k stebelcu, da ja ne bi šla niti trohlica v nič.»

Do tega je prišlo iznenada. Nekega majskega dne sem čakal Hana-Ogi na Biči-baši, toda ni je bilo. Ves obupan sem jel tavati po cestah in tako sem dospel do železniške postaje z namenom, da bom kupil vozni listek in se vrnil v Itami. Ko pa sem stopil k blagajni, sem opazil Hana-Ogi, stoječo ob strani z vozniškim listkom v roki; in tako je, dasi sva bila v sruču Takarazuke, proti svoji volji stopila k meni in kupila sva dva vozna listka do nekega mesteca na

koncu proge. Tako sva se tistega lepega dne prvikrat sprehajala po japonskem podeželju.

Hana-Ogi, ki ni znala niti besedice angleški, in jaz, gluha za japonsčino, sva hodila prek riževih polj in vzdolž majhnih nasipov, podobnih stezicam, speljanim ob namakalnih prekopi. Pozdravljala sva stare ženice na poljih, se smejala otrokom in gledala, kako letajo po zraku bele ptice. Hana-Ogi je imela na sebi zelenobeli kimono in rumene copatke in je bila tudi sama podobna ptički, ki jo je majske vetrce nežno objel, medtem ko so brsteče vejice božale njene nežne lase.

Kamorkoli sva prišla, povsod so bili kraji prenaseljeni. Kjer bi v Texasu živel en kmet, jih je bilo tu štirideset. Kjer bi bili na stezi v Hampshireu trije, jih je bilo tu petdeset. Nobenega praznega polja nisem videl, ne z grmovjem obraslih bregov zapuščenih potokov. Na sleherni padi zemlje so bili ljudje, in čim dlje sva hodila, tem več jih je bilo. Tisti dan bom pomnil bolj ko katerikoli drug v svojem življenju, kajti, tedaj se mi je razkrila ne le Hana-Ogina brezmejna ljubezen, marveč tudi njena nežna, tragična, tlačena japonska dežela. Doumel sem poglavitno skrivnost njene domovine: prenaseljenost.

Na Koreji smo zblijali šale z mobiliziranimi vojniki, ki so kupovali japonska dekleta, stara šestnajst, sedemnajst let — na Japonskem lahko zmeraj kupiš dekle — in z grozo jemali v misel Japonsko, toda tistega dne sem videl, da je čisto lahko najti japonskega kmetiča, ki bi bil srečen, če bi mogel prodati svojo hčer kakemu dobremu človeku, zakaj če bo morala ostati doma in se boriti za svoj del nezabljenega riža v skupni skledi, se ji nikoli ne bo tako dobro godilo kakor

s človekom, ki ji lahko kupi dovolj riža. Tisti popoldan sem našel odgovor na vsa vprašanja, ki smo se jim smejali, češ da so silno čudna in povsem tuja Ameriki. Med nami in Japonci ni razločka. Njihovi kmetje ljubijo svoje hčere kakor farmarji iz Lowe svoje. Toda tu je premalo zemlje za vse. In zmeraj je premalo hrane.

Hvalim boga, da sem tistega majskega večera hodil po riževih poljih, vtem ko so črčki peli okrog naju, kajti če ne bi bil videl tistega starca, kako obdeluje svojo njivico, prav gotovo ne bi mogel več ljubiti Hana-Ogi, potem ko se mi je razodela strahotna resnica o njenem življenju; ko pa sem videl tistega starca in zaplato njegove zemlje, sem jo še bolj vzljubil.

Stal je na zemljišču, kjer se je cesta razcepila in tam je bil v kotu koček borne zemlje, ki bi jo v Ameriki prepustili plevelu. Na Japonskem je ta borni trikot postal njiva za tega človeka, opora velike družine. Tistega majskega večera se je sklanjal nad svojim poljem in kopal kakih trideset centimetrov globoko. Deval je zemljo v stran, dokler ni prekopal vse njivice. Nato je, medtem ko sva ga midva gledala, jemal zemljo v roko in jo skrbno posipal z umetnim gnojilom in grude svet polagal na tla. Kamenčke je metal stran, prav tako suhljad. V dveh dneh bo ta mož prekopal sleherno grudo svoje zemlje. Ne pluga ne potrebuje ne grabelj, marveč samo žuljave prste in upogjen hrbet.

Ne morem opisati, kako mi je Hana-Ogi pojasnjevala stvari. Z znači in celo pantomimo mi je povedala, da je ta stavec ravno takšen kakor je bil njen oče, le s to razliko, da je bilo očetovo polje, preden ga niso ubile ameriške bombe, malo večje. Toda pri njih je bilo devet otrok.

DNEVNE NOVICE

Nočno zdravniško dežurno službo za nujne obiske na bolnišnično domno od 20-7 jutraj, ob nedeljak in praznikih ves dan:

Zdravstveni dom Center: dr. Kozak-Bizjak Vlasta Poljanski naspj 12, tel. 31-155. V odsotnosti zdravnika kličite telefon LM 30-200.

Zdravstveni dom Ljubljana-Siška: dr. Pomikvar Raško, tel. 20-748. Celovška 25.

Zdravstveni dom Ljubljana-Vič: dr. Skok Miloš, Cankarjeva 10, tel. 21-519. V primeru odsotnosti zdravnika kličite tel. št. 20-497. Nedeljska dežurna služba v amb. Mirje, Rimska c. 31, tel. 21-797, od 8-14.

Zdravstveni dom občine Ljubljana-Bežigrad: dr. Čaban Branko, Stoženska 35, telefon 382-297.

Zdravstveni dom Rudnik: dr. Velikonja Valentin, ambulanta Ižanska c. 3, telefon 20-187. V odsotnosti zdravnika kličite telefon LM 20-500. V soboto dežurna služba že od 18. ure dalje.

Zdravstveni dom Moste: Zdravstveni dom Moste, Ljubljana, Krekova ul. 5, telefon št. 31-359. V odsotnosti zdravnika kličite telefon LM 30-300.

V NEDELJO 10. NOVEMBRA

ZDRAVSTVENI DOM OBČINE LJUBLJANA CENTER objavlja, da se bo začelo cepjenje proti POLIOMIELITISU (otročja paraliza) v tednu od 11 do 18. novembra 1957. Starši so za svoje otroke že prejeli vabila za čas med 7. in 12. oktobrom ko smo morali cepjenje odgoditi zaradi epidemije influence.

Cepjenje bo na istih cepiških obsestih ur in na istih dan v tednu za ponedeljek, 7. oktobra vabljani naj pridejo 11. novembra, za torek, 8. oktobra vabljani naj pridejo 12. novembra itd.

Prispevek staršev k stroškom popolnega cepjenja (za vse 3 injekcije) znaša 500 din in se vplača ob cepitvi, lahko v dveh obrokih. Upravičenci do brezplačne zdravstvene oskrbe na račun občine bodo cepljeni brezplačno.

Starši, ki niso prejeli vabil za otroke rojene v letih 1951 do 1956 in v prvih treh mesecih 1957, naj jih pripeljejo na cepjenje v otroški dispanzer v Ulici Stare pravde št. 2 ali v Mestni dom na Kregarjevem trgu št. 11 med 11. in 18. novembrom od 9. do 12. in od 15. do 18. ure.

ČISTOČA V HIŠI S STALNO UPORABO

ISOL

ČISTILO ZA KOVINE IN STEKLO.

Urbanistično društvo Slovenije prireja v dnevih od 5.-8. novembra v Ljubljani v dvorani Nebočičnika, Kidričeva s pritličje, razstavo »Regionalni plan okraja Krapina«. Regionalni plan okraja Krapina je prvi regionalni načrt nekakega področja v Jugoslaviji izdelan za stvarno utemeljevanje in vključevanje pokrajinskega razvoja. Vabimo vas, da si ogledate razstavo in udeležite predavanja.

Zavod za pospeševanje gospodinjstva okraja Ljubljana razpisuje ponovno vprašanje v naslednje tečaje: 1. Začetni tečaj za pletenje, 2. nadaljevalni tečaj za pletenje, 3. tečaj za vezenje tečajev, 4. tečaj za vezenje. Tečaj bodo večerni in trajajo 8 tednov. Vpisovanje bo 11. novembra 1957 ob 17. uri v Valjenski šoli, Veselova ulica št. 11. Učnina 800 din se vplača pri vpisu.

Dekanat Fakultete za splošno medicino in stomatologijo v Ljubljani sporoča, da bo asistent dr. Vladimir Kresnik branil svojo doktorsko disertacijo z naslovom »Diferenciacija nuklearnih struktur s kombinirano mikroskopsko metodo« v ponedeljek, 11. novembra 1957, ob 11. uri v bralnici na dekanatu fakultete, Vrazov trg št. 1.

L'HUILLE-SPECIAL »EVELINE« preprečuje in zdravi brez bolečin najhujše opekline od ognja in sonca! NOVOST v drogerijah! Kolikor plačat - toliko dobite! Če hočete prvotno masno kremo, potem zahtevajte »ULTRAGIN« - sport kremo. Vsaka drogerija, špecerija, zadruga vsaka trgovina, ki prodaja mleko za gospodinjstvo, prodaja tudi »FLEX«. Za čiščenje madežev samo »FLEX«.

CIRKUS

Svetovno znan: Moskovski cirkus v Evroliju v cirkusu »Adria«. Predstave ob 19 in 20. Predprodaja vstopnic od 10-30 pri blagajni cirkusa in pri Putniku. - Rezervacije na telefon 20-146.

PREDAVANJA

Strokovno združenje podjetij gradbene stroke in industrije gradbenega materiala LRS Slovenije, Ljubljana, bo priredilo v petek dne 8. novembra 1957 ob 17. uri v sejni dvorani Gradbenega industrijskega podjetja »Gradla«, Ljubljana, Bohorčeva ulica 28, predavanje pod naslovom: »Strokovna prevzgoja nekvalificiranih delavcev v gradbeništvu in kvalificirane delavce potom posebnih tečajev«. Predava bo g. Viktor Maršič, svetnik ministrstva za delo kraljevine Belgije. Po predavanju bo konsultacija o tej temi. Predavanje bo prevedeno v slovenščino.

Ljubljanska sekcija Društva veterinarjev LRS vabi na redni mesecni sestanek, ki bo 9. novembra ob 10 uri na običajnem mestu v Gregorčičevi 23. Predava bo dr. Janez Batša s poti po Poljski (1957); vet. Franc Skušek pa bo poročal o referatih z nedavnega sestanka sekcije za patologijo in terapijo DVJ v Beogradu.

KONCERTI

Pianist Jurica Mural, absolvent mojske šole znamenite pianistke Marguerite Long v Parizu bo koncertiral jutri, v petek, za modri abonma. Preostale vstopnice v Filharmoniji.

GLEDALISCA

DRAMA

Cetrtek, 7. nov. ob 19.30: O'Neill: »Dolgega dneva potovanje v noč«. Abonma D (Sedeži so še v prodaji). Petek, 8. nov. ob 19.30: Višnjevski-Kreft: »Optimistična tragedija«. Javna generalna za dijaški abonma II. Sobota, 9. nov. ob 19.30: Višnjevski-Kreft: »Optimistična tragedija«. Premiera v proslavo 40-letnice Oktobrske revolucije. Izven. Abonenti reda D imajo drevo predstavo O'Neillove drame »Dolgega dneva potovanje v noč«. Abonente dijaškega abonmaja II. opozarjamo, da imajo v petek, 8. novembra ob 19.30 javno generalno »Optimistična tragedija«. S tem uvaja Drama zanimivo novost: javne generalne za dijaško gledališče.

V soboto, 9. novembra bo v Drami premiera »Optimistična tragedija« Veseloda Vitaleviča Višnjevskega in Bratka Krefta Z uprizoritvijo te revolucijske dramske rapsodije bo osrednje slovensko gledališče proslavilo štiridesetletnico Oktobrske revolucije. Režijsko vodstvo uprizoritve je v rokah sovražja »Optimistična tragedija« dr. Bratka Krefta. Sceno je po režiserjev zamisli zasnoval Vladimir Rijavec sceno glasbo, ki jo izvaja orkester Radia Ljubljana, je napisal Bojan Adamič. Kostumograf je Marija Kobjeva Lenina igra Maks Furjan, Kronista Ivan Jerman in Andrej Kurent, Komisarja Vika Grilova, Starko Mira Danilova, Aleksija Stane Sever, Valmonena Branko Miklavc; v ostalih vlogah nastopajo: Jazica Cesar, Stane Cesnik Lojze Drenovec, France Presetnik Boris Kralj, Danilo Benedičič, Drago Makuc, Lojze Potokar Aleksander Valič, Rudj Kosmač, Janez Rohaček Jože Zupan, Milan Skrbinšek, Jurij Souček, Lojze Rozman, Dušan Skedi, Marijan Benedičič.

V nedeljo, 10. novembra popoldne gostuje Drama SNG z »Dnevnikom Ane Frank« pri DPD Svoboda na Črnučah s tega dne zvečer pa bo v Drami prva repriza »Optimistična tragedija« izven abonmaja. Vstopnice so že v prodaji.

V CELJU PRED MAGISTRATOM

Pavle Kovič, Anton Homar, Polde Biščič, nadalje val slušatelj Akademijske igralne umetnosti in 93 statistov. Predstava v proslavo 40-letnice Oktobrske revolucije bo v soboto, 8. novembra ob 19.30. Pred predstavo govori predsednik Upravnega odbora SNG Juš Kozak - Za preprosto v soboto so vstopnice še na razpolago.

MARIBORSKE VESTI

Dežurna lekarna: Cetrtek 7. novembra 1957, lekarna »Center«, Gosposka ul. 12. Petek, 8. novembra 1957, lekarna »Tabors«, Trg Revolucije 3.

KINO: »UNION«: ameriški barvni cinemascope film: »Vzhodno od raja«. »PARTIZAN«: češki barvni film: »Pot v pragodovino«. »Udarniki«: francoski film: »Julietta«.

SLOV. NARODNO GLEDALIŠČE: Cetrtek, 7. nov. ob 19.30: »Kotorski mornarji«. Brezplačna predstava delovnim kolektivom. - Ob 19.30: Lorca: »Dom Bernarda Albe«. Red LMS-3. Petek, 8. nov. ob 19.30: Lorca: »Dom Bernarda Albe«. Red ZIS.

CELJSKE VESTI

SLOV. LJUDSKO GLEDALIŠČE: Sobota, 9. nov. ob 19.30: »Sovražniki«. Premiera Slavostna predstava v čast 40. obletnice oktobrske revolucije. Premierski abonma in izven.

KINO: »UNION«: franc. barvni film »Nana«. V gl. vlogi Martine Carol in Charles Boyer. Predstavi ob 18 in 20. »KX Predstava«: jugoslov. film »Tula zemlja«. Predstavi ob 18 in 20.

IZ PTUJA

Cetrtek, 7. nov. ob 20: E. Freilih: »Vrnili se je«. Red Cetrtek in izven. Petek, 8. nov. ob 20: E. Freilih: »Vrnili se je«. Gostovanje v Kidričevu. Abonma in izven.

VESTI IZ TRBOVELJ

»DELAŠKI DOM«: ameriški film »Po nedolžnem obojenu«. V glavni vlogi Edvard G. Robinson.

IZ MURSKÉ SOBOTÉ

»PARK«: jugoslovanski film »Major Bauk«. Predstavi ob 17.30 in 20. - Vstopnice po enotni ceni 30 din. - Film je na sporedu samo danes!

IZ ROGAŠKE SLATINE

Francoski film »Stopnice za služinčade«.

VESTI IZ KRANJA

»STORŽIČ«: ameriški barvni cinemascope film »Indijanski borec«. - V glavni vlogi Kirk Douglas in Elsa Martinelli. Predstave ob 18, 18 in 20.

Z BLEDA

Svedski film »Samo mati«. V glavni vlogi Eva Dahlbeck. - Predstava ob 20.

Vesti z Jesenjo in okolice

Zdravniško dežurno službo ima na jesenski dr. Mihal Sajeva Obratna ambulanta.

MESTNO GLEDALIŠČE JESENICE

Cetrtek, 7. novembra 1957 ob 19.30: Maksim Gorki: »Mati«. Slavostna premiera v počastitev 40-letnice Velike oktobrske revolucije.

Sobota, 9. novembra 1957 ob 19.30: Maksim Gorki: »Mati«. Zvezje z vstopnicami ugodne.

Nedelja, 10. novembra 1957 ob 19.30: Maksim Gorki: »Mati«. Režija in scena Bojan Cebulj. Zvezje z vstopnicami ugodne.

DROBNI OGLASI

MOŠKO IN ŽENSKO DELOVNO SILO za servis, kvalificirane svobodnjake, visokokvalificirane svobodnjake, kvalificirane ličarje in delavce za ličarsko delavnico sprejemamo. - Zgornje se na upravi Električne cestne seznanje Ljubljana, Celovška cesta 164 3635-2. NAPRODAJ VEČJI LOKAL s pritličnimi in veliko kletjo, s telefonom v središču Beograda. Takoj vseljiv. Za informacije se obrnite na telefon v Titogradu 29-49 ali Beogradu 29-802 8667.

RAZPIS Zdravstveni dom Lovrenc na Pohorju razpisuje mesto zorne asistentke. Plača po uredbi, dopolnilna plača po dogovoru. Stanovanje prekrbljeno. Nastop takoj. Ponudbe na Zdravstveni dom.

IZGUBLILA SEM sivo zapetno uro na poti izola Koper. Ker mi je drag spomin, proim najdetelja, naj jo proim nagradi vrne na naslov: Zdenka Favento Kalopijce 9, Koper.

IZGUBLIL SEM v ponedeljek, 28. oktobra jutraj od Vrhnike do Ljubljane rjav moško čevlji. Najdetelja prosim, naj se proim nagradi odda v oglasnem oddelku Kopitarjeva 4.

RADIO LJUBLJANA

Spored za cetrtek, dne 7. nov. 1957. 5.00-8.00 Jutrnji glasbeni spored - 6.40-6.45 Naš jedilnik - 8.00 Poročila - 8.05 Odlomki iz oper - 8.50 Topovski strel: v zaletu (reportaža) - 9.30 Koncert sovjetske solistične glasbe - 10.00 S pesnjico po svetu - 11.00 Mladinska radijska igra - Valentin Katajev: Sin polka (prva izvedba) - 11.30 »Le pogumno v nove zarje« (nastop mladinske zbornice Radia Ljubljana) - 11.45 Popolninski koncert - 12.15 Zabavna melodija - 14.00 »Po vsej deželi se razcvetelo cimetovce...« (pesni osvojenice Kitajske) - 14.30 Odlomki iz baletov 15.15 Glasbeni intermezzo - 15.30 Spomini naših ljudi na oktobrsko revolucijo - 16.00 Popolninski simfonični koncert - 17.10 »Bratje, podajmo si roke!« (mednarodne delavske in revolucionarne pesmi) - 17.30 Radijska igra - Vsevolod Ivanov: Oklopni vlak (prva izv.) - 18.10 Igrajo zabavni godalni orkestri - 19.00 Lahka glasba - 20.00 »Pod rdečo zastavo« (revolucionarne pesmi sovjetskih narodov) - 20.30 Pomlad v oktobru - (literarno-glasbena oddaja) 21.00 Melodije za razvedrilo - 22.15 Zabavna in plesna glasba.

Spored za petek, dne 8. nov. 1957. 5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) - vmes ob 6.30-6.45 Reklame - 6.40-6.45 Naš jedilnik - 8.05 Jutrnji divertimento - 9.00 Radijski roman - Tarasov-Rodionov: Cokolada-Vill - 9.20 »Od tu in tam« (zabavna glasbena oddaja) - 10.10 Iz solistične in orkestralne glasbe - 11.00 Pesni raznih narodov - 11.30 »Za dom in v ženo« - 11.40 »Crno in belo« (klavir in Hammond orgle v ritmu) - 12.00 Antonin Dvorak: Simfonija v Es-duru - 12.30 Kmetijski nasveti - 12.40 Slovenski očetje poje ruske narodne pesmi 13.15 Od arije do arije - 14.00 Radijska šola za mlade stopnje - Lein-gren. Paček - 14.55 Naš poslušalci čestitajo in pozdravljajo - 15.15 Zabavna glasba, vmes reklame - 15.40

Prodaja vstopnic za vse predstave vsak dan od srede dalje (razen nedelje) od 10 do 12 ure na upravi Resljeva c. 26, tel. 32-920 in pol ure pred vsako predstavo pri gledališki blagajni.

ZAVOD »PRIMORSKE PRIREDITVE-KOPER« IZ SPOREDA OB RIBIŠKEM PRAZNIKU

Petek, 8. novembra ob večernih urah od Pirana do Kopa.

VRNITEV Z BOGATEGA LOVA. Večerno rajanje v koprskem pristanu, ob 20 v Sindikalnem domu v Izoli.

ZABAVNI VEČER - IZOLANSKIM RIBICEM. Večer so pripravili člani Drame, Opere in baleta - Ljubljana: Rohaček, Korosec in Hafner. - Humoristi zabavnega ansambla Radia Ljubljana - Ježek in Špelca ter Studentski plesni orkester Ljubljana.

Sobota, 9. novembra ob 10 na terasi podjetja »Riba« v Izoli (ob slabem vremenu v gledališču v Piranu).

ZREBANJE JUGOSLOV. LOTERIJE

ZBOR RIBICEV

ob 20 v dvorani Arrigoni RIBIŠKI PLES. Igra zabavni orkester Izolanskih ribičev.

PRICETEK OB 11. URI

Iz svetovne književnosti - Valentin Katajev: Noč - 16.00 Popolninski simfonični koncert - 17.10 »Zgodba o Eddy-u Duchinu« (melodije iz stolinskega filma) - 17.30 »Rendez-vous popevki« - 18.00 Iz naših kolektivov 18.30 Pojta ženske in moški zbor »France Prešern« - 18.50 Družinski pogovori - 19.00 Zabavna glasba, vmes reklame - 19.30 Radijski dnevnik - 20.00 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana, solist Jože Kampič (alt saksofon in acordeon) - 20.15 Tedenski zunanje-politični plegled - 20.30 »Glasovi noči« (kommentirana glasbena oddaja) - 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih - 22.15 Zveneca godala - 22.30 Plesna glasba iz nočnega zabavišča »Hotel Sion« v Ljubljani.

II. program. 14.00 Odlomki iz simfonij in koncertov - 15.00 Napoved časa, poročila in vremenska napoved - 15.10 Razgovor z volivci 15.25 Zabavna glasba, vmes obvestila - 15.55-16.00 Ljubljanska kronika - 22.15-23.00 Nočni koncert.

OBISCITE LEIPZIŠKI SEJEM

TEHNIČNI SEJEM IN SEJEM VZORCEV OD 2. DO 11. MARCA 1958. Obvestila in sejemске izkaznice daje: »OZEBA«.

Beograd • Zagreb • Skoplje Reka • Split • Sarajevo in Banja Luka.

INDUSTRIJA METALNIH POLIZDELKOV

Slovenska Bistrica sprejme v službo inženirja kemije za vodstvo kemičnega laboratorija strojnega inženirja več inženirjev-metalurgov.

Prednost imajo reflektanti s prakso, v poštev pridejo tudi začetniki. Plača po tarifnem pravilniku podjetja, ostali pogoji po dogovoru. Ponudbe je treba poslati na upravo podjetja.

8665

KINEMATOGRAFI PREDVAJAJO

KINO »UNION«

Angleški barvni film. Abavian veliki. Tednik »F. N. št. 44« samo pri zadnji predstavi. - Predstave ob 15, 17, 19 in 21. - V glavni vlogi Gregory Ratoff in Ray Kendall. - Ob 10 matineja francoskega barvnega filma »Veliki manevri«. - V glavni vlogi Gerard Philippe in Michele Morgan. Danes zadnji! Prodaja vstopnic od 9.30 do 11 ter od 14 dalje. Za matinejo pa od 9 dalje.

KINO »SLOGA«. Premiera ameriškega barvnega filma. Skrivnostno močvirje. Tednik. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. V glavni vlogi Walter Brennan in Jean Peters. - Prodaja vstopnic od 9.30 do 11 ter od 14 dalje.

KINO »KOMUNA«: Sovj. film »Iščite Lenina«. Tednik. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. - Film je na sporedu samo še danes!

KINO »SČCA«: Zaprt zaradi gradbenih del.

MLADINSKI KINO LM, Kotnikova 8: Ameriški film »Kaližov zaklad«. - Predstavi vsak dan ob 10 in 15.

KINO »LITOSTROJ«: Mehški film »Ko bom odsel«. Brez tednika. - Predstavi ob 18 in 20. - Prodaja vstopnic uro pred pričetkom prve predstave. Danes zadnji!

KINO »TRIGLAV«: Ameriški barvni film »Pustolovščina Don Juana«. Tednik. V gl. vlogi Errol Flynn, Viveca Lindfors, Robert Douglas. Predstave ob 16, 18 in 20 uri. Prodaja vstopnic od 15 dalje. Danes zadnji!krat - Jutri italijanski barv. film »TUREK NAPOLITANE«.

KINO »SISKA«: Ameriški film. Kadar pride zima. V glavni vlogi: Walter Pidgeon in Deborah Kerr. Predstave ob 18, 19 in 20. Prodaja vstopnic od 14 dalje. Na sporedu samo danes in jutri.

KINO »KOMUNA«: Sovj. film »Iščite Lenina«. Tednik. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. - Film je na sporedu samo še danes!

KINO »SČCA«: Zaprt zaradi gradbenih del.

MLADINSKI KINO LM, Kotnikova 8: Ameriški film »Kaližov zaklad«. - Predstavi vsak dan ob 10 in 15.

KINO »LITOSTROJ«: Mehški film »Ko bom odsel«. Brez tednika. - Predstavi ob 18 in 20. - Prodaja vstopnic uro pred pričetkom prve predstave. Danes zadnji!

KINO »TRIGLAV«: Ameriški barvni film »Pustolovščina Don Juana«. Tednik. V gl. vlogi Errol Flynn, Viveca Lindfors, Robert Douglas. Predstave ob 16, 18 in 20 uri. Prodaja vstopnic od 15 dalje. Danes zadnji!krat - Jutri italijanski barv. film »TUREK NAPOLITANE«.

KINO »SISKA«: Ameriški film. Kadar pride zima. V glavni vlogi: Walter Pidgeon in Deborah Kerr. Predstave ob 18, 19 in 20. Prodaja vstopnic od 14 dalje. Na sporedu samo danes in jutri.

KINO »KOMUNA«: Sovj. film »Iščite Lenina«. Tednik. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. - Film je na sporedu samo še danes!

KINO »SČCA«: Zaprt zaradi gradbenih del.

MLADINSKI KINO LM, Kotnikova 8: Ameriški film »Kaližov zaklad«. - Predstavi vsak dan ob 10 in 15.

KINO »LITOSTROJ«: Mehški film »Ko bom odsel«. Brez tednika. - Predstavi ob 18 in 20. - Prodaja vstopnic uro pred pričetkom prve predstave. Danes zadnji!

KINO »TRIGLAV«: Ameriški barvni film »Pustolovščina Don Juana«. Tednik. V gl. vlogi Errol Flynn, Viveca Lindfors, Robert Douglas. Predstave ob 16, 18 in 20 uri. Prodaja vstopnic od 15 dalje. Danes zadnji!krat - Jutri italijanski barv. film »TUREK NAPOLITANE«.

KINO »SISKA«: Ameriški film. Kadar pride zima. V glavni vlogi: Walter Pidgeon in Deborah Kerr. Predstave ob 18, 19 in 20. Prodaja vstopnic od 14 dalje. Na sporedu samo danes in jutri.

KINO »KOMUNA«: Sovj. film »Iščite Lenina«. Tednik. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. - Film je na sporedu samo še danes!

KINO »SČCA«: Zaprt zaradi gradbenih del.

MLADINSKI KINO LM, Kotnikova 8: Ameriški film »Kaližov zaklad«. - Predstavi vsak dan ob 10 in 15.

KINO »LITOSTROJ«: Mehški film »Ko bom odsel«. Brez tednika. - Predstavi ob 18 in 20. - Prodaja vstopnic uro pred pričetkom prve predstave. Danes zadnji!

KINO »TRIGLAV«: Ameriški barvni film »Pustolovščina Don Juana«. Tednik. V gl. vlogi Errol Flynn, Viveca Lindfors, Robert Douglas. Predstave ob 16, 18 in 20 uri. Prodaja vstopnic od 15 dalje. Danes zadnji!krat - Jutri italijanski barv. film »TUREK NAPOLITANE«.

KINO »SISKA«: Ameriški film. Kadar pride zima. V glavni vlogi: Walter Pidgeon in Deborah Kerr. Predstave ob 18, 19 in 20. Prodaja vstopnic od 14 dalje. Na sporedu samo danes in jutri.

KINO »KOMUNA«: Sovj. film »Iščite Lenina«. Tednik. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. - Film je na sporedu samo še danes!

KINO »SČCA«: Zaprt zaradi gradbenih del.

MLADINSKI KINO LM, Kotnikova 8: Ameriški film »Kaližov zaklad«. - Predstavi vsak dan ob 10 in 15.

KINO »LITOSTROJ«: Mehški film »Ko bom odsel«. Brez tednika. - Predstavi ob 18 in 20. - Prodaja vstopnic uro pred pričetkom prve predstave. Danes zadnji!

KINO »TRIGLAV«: Ameriški barvni film »Pustolovščina Don Juana«. Tednik. V gl. vlogi Errol Flynn, Viveca Lindfors, Robert Douglas. Predstave ob 16, 18 in 20 uri. Prodaja vstopnic od 15 dalje. Danes zadnji!krat - Jutri italijanski barv. film »TUREK NAPOLITANE«.

KINO »SISKA«: Ameriški film. Kadar pride zima. V glavni vlogi: Walter Pidgeon in Deborah Kerr. Predstave ob 18, 19 in 20. Prodaja vstopnic od 14 dalje. Na sporedu samo danes in jutri.

KINO »KOMUNA«: Sovj. film »Iščite Lenina«. Tednik. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. - Film je na sporedu samo še danes!

KINO »SČCA«: Zaprt zaradi gradbenih del.

MLADINSKI KINO LM, Kotnikova 8: Ameriški film »Kaližov zaklad«. - Predstavi vsak dan ob 10 in 15.

KINO »LITOSTROJ«: Mehški film »Ko bom odsel«. Brez tednika. - Predstavi ob 18 in 20. - Prodaja vstopnic uro pred pričetkom prve predstave. Danes zadnji!

KINO »TRIGLAV«: Ameriški barvni film »Pustolovščina Don Juana«. Tednik. V gl. vlogi Errol Flynn, Viveca Lindfors, Robert Douglas. Predstave ob 16, 18 in 20 uri. Prodaja vstopnic od 15 dalje. Danes zadnji!krat - Jutri italijanski barv. film »TUREK NAPOLITANE«.

KINO »SISKA«: Ameriški film. Kadar pride zima. V glavni vlogi: Walter Pidgeon in Deborah Kerr. Predstave ob 18, 19 in 20. Prodaja vstopnic od 14 dalje. Na sporedu samo danes in jutri.

KINO »KOMUNA«: Sovj. film »Iščite Lenina«. Tednik. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. - Film je na sporedu samo še danes!

KINO »SČCA«: Zaprt zaradi gradbenih del.

Vrtalni stolpi na kolesih

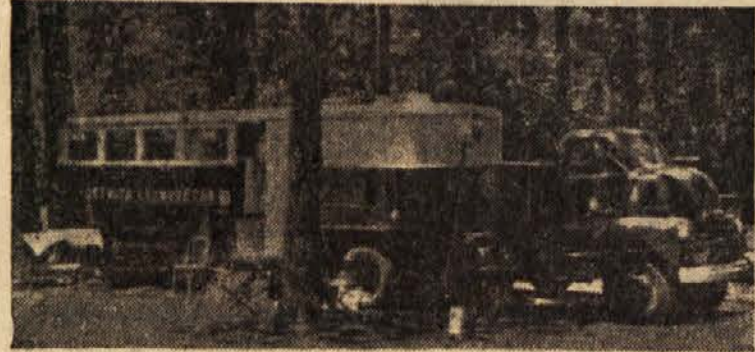
V Mehiki preizkušajo novost, ki se bo kmalu uveljavila na arabskih naftnih poljih

nika pokazala morda že prav kmalu na petrolejskih poljih sredi saudijskoarabske puščave: vrtalne stolpe bodo naložili na posebne vozove in jih prepeljali na mesto, kjer bodo poskusili z novo naftno vrtino.

Za sedaj sicer še ni mogoče reči, kdaj se bodo jekleni vrtalni velikani »selili« po puščavi od enega naftnega ležišča do drugega, vendar tisti čas ni več tako daleč, ker posebna vozila že preizkušajo na vročih puščavskih tleh Nove Mehike.

Nemara se bo tudi vabahitiški kralj Ibn Saud kmalu navedil na nenavadno selitev, ki se mu je vse do nedavnega navzlic polnemu »naftnemu« možnosti zdela prava fata morgana: na vozilih z mehikimi kolesi bodo prevajali črpalne postaje z vrtalnimi stolpi vred.

Kakšna so ta vozila? To so ploščadi z osmimi po 2,7 m visokimi in 1,36 tone težkimi gumijastimi kolesi. Vozila so konstruirana za prevoz najtežjih bremen po slabo prehodnem terenu. Nad osem kilometrov žice in 90 kg posebne tkanine je vdelane v vsako izmed teh koles, zraven pa seveda pol tone izrazito profiliranega gumija. Visoki vlačilci na gosenicah bodo prevajali te »otro-

Za turiste, ki se z avtomobilom vozijo po Yosemite nacionalnem parku v ZDA, je izdelalo neko podjetje avtomatizirano pralnico na kamionu. Eden naših posnetkov kaže »Laundrocara« med drevjem ob cesti, na drugem pa vidite perilo na hodniku med avtomatičnimi pralnimi stroji. Turisti, ki taborijo kje v bližini, oddajo zjutraj perilo, popoldne pa ga že dobijo nazaj.

Novost v kinematografiji

Cirklorama se imenuje najnovejši dosežek v ameriški kinematografiji. Sistem je izumil Walt Disney in za sedaj dajejo predstave le v kalifornijskem Disneylandu. Že na svetovni razstavi v Bruxellesu bodo cirkloramo pokazali svetovnemu občinstvu. To je velik valj, na katerega notranjo stran meče slike enajst projekcijskih aparatov. Kamorkoli se gledalec obrne, vsepovsod vidi na platnu isti barvni film.

ške vozilke» vrtalnih stolpov od stare do kraja nove vrtine.

Petrolejske družbe so se povsem upravičeno odločile za to tehnično novost, zakaj spričo naraščajočih potreb po nafti je škoda časa, ki ga izgubijo z razstavljanjem stolpov in s ponovnim sestavljanjem na novem kraju. Zemeljsko olje mora teči čedalje hitreje, za sedaj pa je še vprašanje, ali bodo ti prevozi tudi potekali brez posledic, zakaj nerodno bi bilo, če bi se takšno vozilo z jeklenim velikonom podro navsezadnje kakih sto metrov pred ciljem...

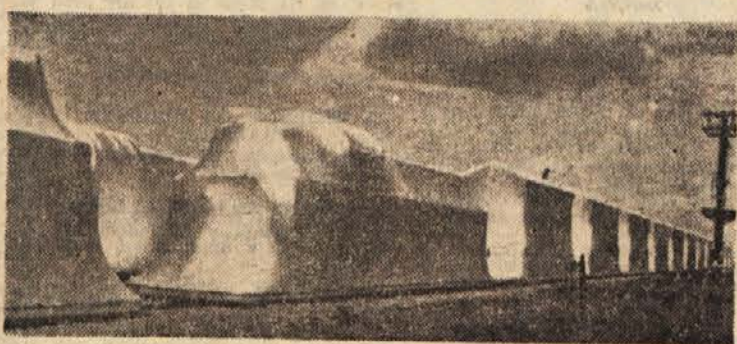
Drobne ZANIMIVOSTI

NOVA TKANINA

Neko trgóvsko podjetje v zahodnem Berlinu je sporočilo, da bo kmalu imelo na zalogi posteljno perilo iz nove tkanine. To perilo bodo ljudje uporabljali samo enkrat, potem pa ga bodo odvrtili, ker bo tako poceni, da se pranje ne bo izplačalo.

POLJSKE NARODNE NOSE

Poljska poštna uprava pripravila serijo znamk z motivi moških in ženskih narodnih noš iz raznih poljskih pokrajin. Znamke bodo pršile na trg v začetku prihodnjega leta.

Velike bube so napravili Američani iz 100 lokomotiv, ki jih ne potrebujejo in so jih vskladiščili v Ogden (Utah). Ovoj za vsako lokomotivo, ki so vredne po 90.000 dolarjev in imajo 45-60 ton, je stal 2200 dolarjev, narejen pa je iz plasti jute, iz treh plasti umetnih snovi, iz plasti katrana in iz aluminijaste prevleke

IZDATKI ZARADI SAJ

Angleško združenje gospodinj in izračunalo, da izdajo gospodinj, ki stanujejo v industrijskih krajih letno za razna čistilna sredstva 35 funtov več kot njihove vrstnice, ki gospodinjijo na deželi ali v mestih brez industrijskih podjetij.

MED DESETIMI NAJLEPSIMI

Publicist Tom Morgan je objavil v študentskem letopisu, ki je pred dnevi izšel v Londonu, nekakšno lestvico deset likovno najbolj uspešnih serij znamk v letošnjem letu. Med temi desetimi deželami je tudi Jugoslavija z izdajo serije »Jugoslovanske narodne noše«.

SMRT ZADNEGA PETORČKA

Poročali smo, da so se v neki toulonski uradniški družini rodili petorčki. To je bil prvi primer na evropski celini. Navzlic optimističnim napovedim zdravnikov se je vse skupaj slabo končalo, saj je pred dnevi umrl še zadnji izmed petih otrok. Sprva so menili, da bodo ostali živi vsaj trije novorojenčki.

Po mnenju iznajditelja Jima Westa iz Atlante v ZDA bo zmožen nenavadni, letočemu krožniku podobni aparat hitrost do 80 km na uro, ko ga bo dvignil v zrak plin helij, po potrebi pa se bo gibal navpično ali obvisel v zraku. Vendar vse kaže, da bo leteti krožnik iz plastične snovi ostal še lep čas na tleh, ker je ameriška vojska zasegla za lastne potrebe ves razpoložljivi helij v ZDA

V SREDNJI AMERIKI SE VRSTIJO ARHEOLOŠKE NAJDBE, KI BODO POVSEM OVRGLE DOSEDANJE PREDSTAVE O STOPNJI STARE INDIJSKE KULTURE IN CIVILIZACIJE

KOLENDAR in zvezdarna sredi pragozda

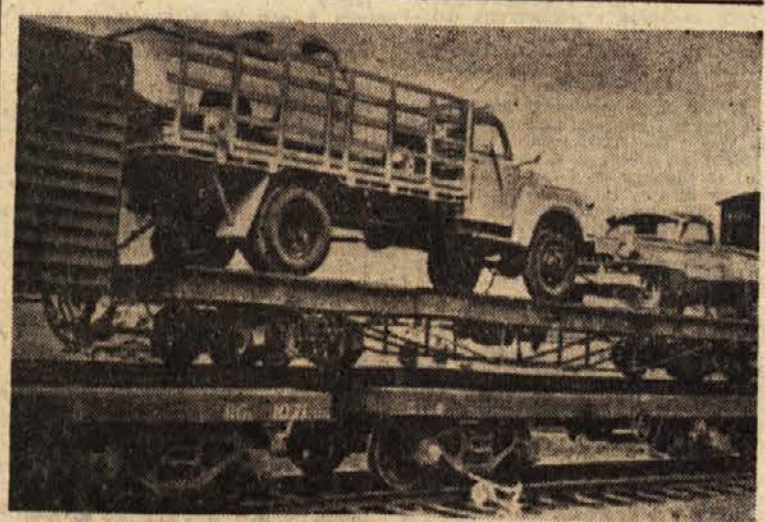
- Nekaj zgodovinskih najdb v Srednji Ameriki zbuja zadnje čase pozornost ameriških in drugih arheologov, ki presenečeni odkrivajo sredi srednjeameriških pragozdov doslej malone povsem neznan, starodavno visoko kulturo, ki spravlja zgodovino prebivalcev ameriške celine v povsem drugačno luč. Nekaterih skrivnosti izginulih narodov in ljudstev nemara ne bodo nikoli povsem razvozli, spoznavajo pa, da je imela tudi ameriška celina svojo klasično Grčijo, katere tehnika, kultura in civilizacija so bile vsaj enakopravne antičnim narodom evropske celine.

V pragozdovih odkrivajo arheološke skupine »neverjetne umetnine« indijskega ljudstva, ki je živel na tistem področju pred tremi tisočletji. Pod listjem in pragozdno rušo so znanstve-

niki izsledili spretno oblikovane skulpture, ki so jih izdelali umetniki ljudstva Olmec pred mnogimi stoletji. Še pomembnejša so nedavna odkritja kulture Mayev, katerih kiparji in učenjaki so pred 1500 leti pustili sledove tako razvite civilizacije, da jih zdaj upravičeno imenujejo »ameriške Grke«.

Vsaka nova najdba sproži pravcato verižno reakcijo v spreminjanju predstav o Mayih, starih prebivalcih Amerike. V zasutih mestih Bonampak in Palenque v mehiški pokrajini Chiapas so arheologi ugotovili, da Mayi niso bili takšni, kot so jih opisovali vse doslej. Čeprav so se ponašali z visoko civilizacijo, niso bili miroljubni esteti, ker njihovi reliefi prikazujejo krute, krvoločne vojake. Njihova arhitektura in kiparstvo se kar bleščita v živih barvah in temperamentnih gibih.

Med vsemi najdbami je menda najpomembnejše vse tisto, kar je v kakršnikoli zvezi s staro znanostjo. Po najnovejših ugotovitvah so Mayi nekako v letu 353 pred našim štetjem sestavili kalendar, ki je mnogo natančnejši od julijanskega (leta 48 pred našim štetjem). Njihov me-

V Avstraliji imajo različno široke železnice, in sicer 160, 140 in 105 cm. Ker je prevoz blaga čez celino težaven, si zadnje čase pomagajo tako, da vagonc okolične železnice s torovom vred naložijo na ploščadi normalne proge, kot kaže posnetek. Razlika v širini je še iz prejšnjega stoletja, ko so posamezne pokrajine samostojno gradile železnice.

sec — rekli so mu unial — je trajal dvajset dni, leto je imelo naših 18 mesecev ali 360 dni, tem pa so dodajali še pet tako imenovanih »nesrečnih dni«. Tako je šlo njihovo koledarsko leto 365 dni, bilo je torej le šest ur krajše od astronomskega. V šestem ali sedmem stoletju naše dobe so tudi to popravili, in sicer tako natančno, kot so to uredili v Evropi z gregorijanskim koledarjem šele leta 1582. Tako so torej Mayi prehiteli Evropejce vsaj za sedem stoletij. Zgodovinska obdobja, ki so

trajala pri Mayih po 400 let, so imenovali »baktun«, poznali pa so tudi mnogo daljša obdobja. Tako je na primer pomenil njihov »alautun« dobo 64 milijonov let. Sodeč po zvezdoslovnih opazovalcih, ki so jo odkrili v Chichen Itzi, so Mayi uredili svoj kalendar po soncu in zvezdah. Skozi tri odprtine v stolpu na tem observatoriju je mogoče opazovati mesec in sonce takrat, ko sta v najprikladnejšem položaju.

To pa je šele začetek v odkrivanju znanstvenih zakladov, ki jih skrivajo bujni pragozdovi Srednje Amerike. Arheologi menijo, da so doslej našli komaj desetino vsega, kar je še ohranjena in čaka na raziskovanje. Spričo tega zatrjujejo, da bo nadaljnje raziskovanje doslej neznanemu Olmec postavilo v povsem novo luč zgodovino zgodovino srednjega dela ameriške celine.

Brzjavni drogovji izginjajo

Vse kaže, da bodo na Češkoslovaškem kmalu izginili brzjavni in telefonski drogovji, na katere so se ljudje navadili kot na neke vrste »okrasne predmete« pokrajine. Češkoslovaško pošto ministrstvo dela poskuse s kablji, ki bodo oviti s plastičnimi snovmi in položeni v zemljo. Med drugim bodo s tem prihranili precej lesa.

Vsemirske meglice bežijo

Ali je vsemirje v stanju nekakšne eksplozije?

- Če bi našo Zemljo gledali s planeta Sirlja, bi se nam zdela kot drobna točka, tu na Zemlji pa se nam zdi kot veličanska kroglja, ki ji vsaj doslej ni mogla do živga niti najmočnejša atomska eksplozija. Nove ugotovitve se na tem področju vrstijo tako naglo, da bi zvezdoslovci več iz leta 1920 zdaj spričo novih spoznanj samo kimal, zakaj veliki teleskopi, na primer tisti na Mount Palomarju, in uspehi na področju radijske astronomije nam zdaj razkrivajo zelo zanimive podatke.

Že leta 1950 so zvezdoslovci s takratnimi daljnogledi odkrili v vsemirju nekakšne plinaste plasti, ki so jih imenovali meglice ali nebuloze, torej navadne

plasti kozmičnih žarkov, ki so bili ali fluorescentni ali pa so prejemali svetlobo od sosednjih zvezd. Temu pojavu takrat niso pripisovali posebnega pomena, zdaj pa se je položaj bistveno spremenil, zakaj z najmodernejšimi teleskopi so zvezdoslovci posneli na fotografske plošče že vrsto spiralnih meglic.

Presenečeni so bili ob ugotovitvi, da je teh meglic več kot zvezd. V okolici galaktičnega tečaja je na vsaki kvadratni stopinji — to je prostor, v katerega bi lahko spravili približno štiri sonca — 2400 spiral in le 1700 zvezd. Kaj so te spiralaste meglice? Na to vprašanje iščejo odgovor znanstveniki vsega sveta. Do razdalje milijon svetlobnih let so našli doslej v okolici našega planeta 19 takih spiralnih meglic.

Zanimivo bi bilo vedeti, ali je spiralaste oblike tudi meglica, v kateri je naš planet. Ameriški znanstvenik Lamb, ki je proučeval to vprašanje — za raziskave je dobil tudi Nobelovo nagrado — je zbral nekaj ugotovitev, ven-

dar popolnih podatkov o tem še ni. Prav tako je vprašanje, kje je meja vseh teh spiralnih meglic, ki morda skrivajo v sebi našemu planetu podobne sveteve.

Ali take meje sploh ni, kakor so menili poprej, ali jo omejuje geometrijski volumen štirih dimenzij, kakor menijo od Einsteina dalje? V zvezi s temi meglicami so ugotovili nenavadno dejstvo, namreč da se vse čedalje hitreje oddaljujejo druga od druge. Ali to pomeni, da se vsemirje nenehno širi in je torej v stanju nekakšne eksplozije? Za sedaj vzroki teh fantastičnih pojavov še niso znani, vendar so pojave kot take priznali malone že vsi zvezdoslovci na svetu.

Precej znakov kaže, da se vsemirje z veličansko hitrostjo širi v vse smeri. Za primerjavo naj povemo, da se nekatere meglice oddaljujejo druga od druge celo s hitrostjo 40.000 km na sekundo.

Spričo tega nastane vprašanje, kakšno je bilo vsemirje v preteklosti. Ali so bile meglice zelo blizu skupaj? Vrsta dejstev vse od radioaktivnih elementov zemeljske skorje do nastanka zvezd daje slutiti, da je vsemirje staro nekako tri ali štiri milijarde let, torej je sorazmerno mlado, če vemo, da je star naš planet nekako tri milijarde let. Ob tem se vsiljuje vprašanje, ali Zemlja nemara ni eden najstarejših planetov v vsemirju.

ZA DOBRO VOLJO

»To je portret moje žene.«
»Za boga, 'aj pa se ji je pripetilo!«

Svojevrsnega konjička ima Harry Graus iz Brooklyna: rastline goji v naprstnikih in v pokrovcih tub za zobno pasto. Zaliva jih s cevko, kakršne uporabljamo na primer za očesne kapljice, da lahko natančno odmeri primerno količino. Ena slika kaže rastlino, ki je poglala iz naprstnika, na drugi pa »vrtinar« zaliva zeleniko